

Si ergo habes me sociū, suscipe illū sicut me. Hoc est, Si mecum sentis, haud secus hunc aemulum excipito. Quē enim uel iratissimū nō huius uerba mollirent? Aut quis Paulū nō benigne statū aliquid nouit tibi, aut debet hoc mihi imputa? Erat enim cōsentaneū cōsum (susciperet) p̄fisse iam Onesimū, quā fugiens abstulisset. Idcirco aut id omne mihi in debitū ascripsit uelim. Ego Paulus scripsi manu mea, ego reddam. Lepide sane & gratia quadam spiritali op̄le ta hęc profert, quasi id dicat, Ut cautiōr sis & certior, me tibi id debitum aliquando persoluiturum, ecce habes & literas mea manu conscriptas.

Attēde Pauli beneuolentiam Philemonem.

Ut nō dicam, q̄ te ipsum mihi debes. Ne Philemoni uideatur inferre iniuriā, si minus consideret ab eo deposcere, ut uel nulla data cautione, serui futū sibi relinqueret, p̄sertim cū chirographū iam illi fecisset, qd̄ sane illū & humanū argueret, & nulla p̄sūs in p̄ceptorē charitate affectū. Oñdit hoc loco, quē ad modū plurimū illi confidat, sic inquit: Nō enim tua dūtaxat debita te mihi relaturū confido, quin & te ipsum debito esse mihi obstrictū nil dubito, quod utiq; plurimum confidentis est dictum.

Item frater ego te fruar in dño. JA dictis hīc lepidioribus ad seria transit, oratq; dicēs. Vt nam fruar tibi muneribus, nō huius seculi bonis, sed in dño. i. his potius quā dei sunt.

Refice uiscera mea in Ch̄so. Refice (inquit) & cōsolare meā in te beneuolentiā, uel meum hoc cor, Ch̄risti ob gratiam. Nec mihi id deferas munus, sed Ch̄risto.

Considens in obedientia tua tibi scripsi, sciens quoniam & super id quod dico, facies. Non enim iubendo & superbius imperans ad te has literas scripsi, sed consilus obedientiā. Quod ferum his uerbis non remollesceret.

Simul autē & para mihi hospitium. Potuisset enim Philemon id suspicari, nullā apud Paulū alias fuisse habitā rationē: nisi Onesimi reditus coegisset. Medet itaq; sic suspicari his uerbis. Neq; em̄ solū illius ob grām ad te scripsi, sed mihi etiā ad te uenturo ut hospitium pares. Sic qd̄ & illi cite cōminat, ut nisi Onesimū benigne susceperit, fore ab se cū uenerit, ut inclemētia arguat.

Nam spero per ofones uestras me donari uobis. Duo quā dā hoc loco p̄dicimus. Alter, qd̄ magnafuit uis orōnis & precū. Si quidē & si tāti sit Paulus, hōz tñ ope indigat, p se dep̄cantiū. Alter, uero q̄ sectāda humilitas sit. Quidē & Paulus discipuloz egeat precibus.

Salutat te Epaphras cōcaptiui meus in Ch̄so Iesu. Epaphras iste a Colossensibus fuerat apud Paulū trāsmisus, unde p̄spiciū est & Colossensem fuisse Philemonē. Cōcaptiui autē Epaphra appellat, ut oñdat & hūc multis p̄sursis afflictari. eoq; & Philemonē haud dubie ut p̄deat cogit, siquidē cōstet Epaphrā Paulo in malis tolerādis comitem eē, Philemonē uero nō posse a Paulo exorari p̄ Onesimo deprecāte. Est autē hic conceptiui nō regē humanaz occasione, sed Ch̄risti gratia. Quippe qui pro euangelio mala perpetiatur.

Marcus Aristarchus Demas & Lucas adiutores mei. Ḡra dñi n̄rī Iesu Ch̄rī cū spiritu uestro Amen. Demas iste principio qdem probus euaserat, ut Paulus testificat hoc loco, ut pote ut q̄ Pauli esset adiutor: Postremo tandē in segnitia uersus discessit a Paulo. Vt i epistola ad Timotheū id p̄scribit, quā ligdo patet post hāc fuisse cōscriptā. Ait em̄: Demas me reliquit, Lucas est solus mecū. Hic uero & si postremo est positus loco, oim tñ post Demas discessum, factus est princeps. Nemo itaq; sibi ipsi cōfidat, sed q̄ stat, caueat ne labat. A diutores autē eo appellat: ut arguat uel hos secū ap̄ Philemonē pro Onesimo intercedere. Iure ergo grā hęc a tā multis petita, cōcedēda est. Vides itaq; q̄tū ex leuiori epistola hac, et si clarior uisa est & aperta, reddiderit utilitatis. Quo fit, ut nihil ex scripturis h̄mōi nō accuratius sit p̄scrutādū. Inest em̄ & his, spū suggestēte, p̄tilis semp̄ aliquis sensus. Hęc si qd̄ paracletus ille haud dubie p̄fat est. Et cōgrētibus nō his ueritatē, cōprehēdendi daturus est facultatē. A quo & ipsi illuminati, ad ueritatē ipsam traducimur, ut & loqui de deo possimus & uitam ducere immortalem, nullis prorsus aut prauis opinionibus circumuenti, aut mundi uoluptatibus his falsis illecti. Neceffe igitur, ut ipsi uel si principes sumus & alijs dominemur, cū seruos spectamus euasisse sanctos & apostolatus munere fungi, omni studio contendamus, nihil illis in Ch̄risti regno inferiores deprehendi. Qui nostri gratia cum in mundum uenisset, formam prae se tulerit serui, & uerus noster sit deus. Cui p̄petuo & potestas & imperium, A M E N.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS.

In primis dicendum est, cur apostolus Paulus in hac epistola scribenda non seruauerit morem suum, ut uel uocabulum nominis sui, uel ordinis describeret dignitatem. Hęc causa est. Qd̄ ad eos scribens, qui ex circumcissione crediderant, quasi gentium Apostolus, & non Hebræoz. Sciens quoq; eorum superbiam, suamq; humilitatem ipse demonstrans: meritum officii sui non lit anteferre. Nam simili modo etiam Iohannes Apostolus propter humilitatem in epistola sua nomen suum eadem ratione non prætulit. Hanc ergo epistolam fertur Apostolus ad Hebræos conscripsit, Hebraica lingua misisse. Cuius sensum & ordinem retinens Lucas Euangelista, post excessum beati apostoli Pauli, græco sermone composuit.

In epistola

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS CXLIII
THEOPHYLACTI PROLOGVS.

Entium erat beatus Paulus, ut ipse ad Romanos scribit, destinatus apostolus. Non enim hunc tolerasset Iudæi apud se prædicantem. Nimis cui præter ceteros, incredibili odio succenserent, q̄ ob eius repentinā & insperatā conuersionē, in expugnabile ch̄ri potentia arguisset. Quippe qui tam acrē & uehementē sē dei p̄secutorē, ad se traxisset. Quod sane maximū est euāgelicæ ueritatis argumentū, ut Paulus ardentissimus Iudæicæ legis cator, præter omnī expectationē, confestim ad dñm se contulisset. Et ideo hunc ex anio impugnabat Iudæi, & ita, ut neq; loquentē & quo animo ferrēt. Si quidē nec ipsemet qui ex Iudæis crediderāt, Paulo intendebāt: ut qui & legē, & circūcisionē dissolueret. Alioquin & si gentibus erat præco trāsmisus, & ad Iudæos scribit epistolā. Quē ad modū em̄, & si minus sibi fuisset baptizādū mun⁹ p̄missum, alijs tñ baptismlauacro pluebat, nō em̄ id facere phibeat. Sic & Iudæis copiosius scribit, & his p̄terea magnū in modū prospiciebat, & fieri eoq; gratia anathema ardentē optabat. Ad Iudæos itaq; scribit, & quidē fideles, qui Palestina & Hierosolymis essent, cōsolandi grā & cōfirmandi. Hi nāq; ab infidelibus Iudæis diripiebant, & afficiebant malis innumēris: unde & iisdē ut eleemosynā undiq; trāsmitterēt, summā Paul⁹ suscep̄rat curā. Et Corinthios p̄cipue & Macedonas, ut eas cōferrēt, enixe hortat. Et Petro p̄dicādū munere impartiri. Iudæos & pauperes q̄ Hierosolymis erāt, cōiter curādos, constituit. Necessario ergo ad hos Paulus scribit, solaturq; & subleuat, animo iam cōcidentes. Quippe q̄ ad modū essent ob mala sibi à cōtribulibus suis ingesta, cōferti m̄ore: cū illi libere eoq; legibus Hierosolymis uerent, & iudicādū haberēt effusissimā potestātē, & cōstringēdi quos uellet. Quod quidē & Paulus patefacit cū inquit: Debilitas manus & dissoluta genua dirigit. Accedit p̄terea, q̄ tñ Iudæi essent quos iste solat, eo magis doloribus urgebant, quo & maiōz suoz pristinā repeterēt forte, quoz opa rectiora, bona q̄ plurima & repentina subsequebant. Se uero & recte agēdo, & in fide p̄seuerando, nondū esse quietē adeptos. Quocirca Paulus hac in epistola de fide q̄ multa dixerit, q̄ multa de tolerantia. Et plane demonstrat, uel quia seculo sanctiores fuissent, nullis bonis cum in humanis agerēt, fuisse affectos. Vnde duo quā dā orditur. Et quia uiriliter sint quē cūq; acciderint sustinēda: & q̄ expectanda sint p̄ laboribus prēmia. Habet p̄terea longiorē de ueteri testamento sermonē: & legē arguit nil ultra habere in se uigoris, & nullius iam esse momēti. Tamen extare adhuc templū uidetur, qd̄ tñ ad breue sit collapsū. Nra uero omnia ut uera cōprobat. Est autē præsens epistola ea, quā ad Timotheū scripsit uetustior. Illa nāq; ostēdit, breui se excessu e uita. Ego em̄ (inquit) iam delibor, & tēpus meæ resolutionis instat. Hac uero pollicet Iudæis fidelibus, sese illos q̄ntq; uisum. Nouistis em̄ (ait) fratrem Timotheū solutū, cum quo, si celerius uenerit, uisurus sum uos. Et sane cōsentaneum erat, ut res ita succederet. Fuerat em̄ annos duos in uinculis iam ipse deirent, deinde abire p̄missus est, ut ipse hoc mō testat. In priori mea defensione nemo mihi affuit & liberatus sum ex ore leonis, Neronis uidelicet. Demū cū in Hispania uenisset, tum forte Iudæos reuisit. Inde Romam reuersus, à Nerone e uita sublatus est.

CAPVT I.

Vltisariam multisq; modis olim deus locutus est p̄ribus n̄ris in prophetis. Cū em̄ fideles Iudæi malis plurimis afflictati, sese à deo crederēt destitutos, nec ullā sui haberi (ut progenitoz suoz, fuisset habita) rationē, lōge aliter rem se habere Paulus patefacit, sic inquit: Maiorē sane uos grām estis adepti, quā uestri sunt maiores. Ad hos em̄ constat, p̄phetas fuisse dimissos, ad uos uero filium ipsum. Quid em̄ præter dicit: Multisq; modis. Varijs nimis & multiplicibus figuris. Quid n̄ ipse inquit, uisiones multiplicauit, & in manibus prophetaz assimilatus sum. Qd̄ cū ita se habeat, cur grauius fertis p̄sentia, & animo estis pusillo, qui à deo sitis tot bonis dignati?

Nouissime t̄pibus istis locutus est nobis in filio. Vel ex hoc quidē hōz animos excitat & solatur, asserēs, in proximo esse iam finē. Certator em̄ & si hebetior sit, cum tñ intelligit certamen propemodū terminatū iam iri, parumper respirat, & uires refūmit. Vel aliud etiā quiddā præter dicit, cū nouissime inquit diebus istis, pinde ac si dicat. Cum em̄ nihil esset reliquū ad emendationem iam t̄pis, sed cruciatibus effemus & p̄cenis obnoxii, cū nulla nobis spes superesset, & diuina munera defecissent: tunc demū ipsi bonis affluximus. In filio uero, id est, p̄ filii. Et nobis cū inquit uel seipm̄ discipulis æquat, tamen si nos nihil sit deus, sed apostolos dūtaxat affat, p̄ quos uel alios multos alloquitur. Nihilominus rem ipsam extollit, ostenditq; uel cū his deū cōsultis sermone. Quod utiq; ad hos cōsolandum plurimū ualeat.

Quē cōstituit hæredē uniuersoz. Hoc est, mūdi totius dominatōrē effecit. Non enim ultra pars dñi dicit Iacob, sed uniuersū. Hæredē autē dixit ut filij proprietatē exprimeret, q̄ nequeat a dominatū depelli. Vez quo pacto hunc dominum fecit? Nempe ut hōiem: quemadmodum & in secundo psalmo hunc ipsum ita alloquitur: Postula a me, & dabo tibi gētes hæreditatē tuā.

At quā

Acto. 9

1. Cor. 10

Hebræ. 12

Sūma epistolæ ad Hebræos.

2. Tim. 4

3. Tim. 4
Paulus a Nerone uita sublatus est
2. Tim. 4

Deut. 32

Quādo iam in malū desperabit liter. p̄lapso, m̄ sit deus filium.

Psalm. 2

At quam dominationem hoc loco dicit: Eam uidelicet, qua ultro homines se illi subiiciunt. Hic enim est filio traditus, tanquam homini dominatus. Vel ut naturale imperium regnum hoc illi est demandatum, cui uel inuiti obediunt omnes, quemadmodum scriptum est: Vniuersa seruiunt tibi. Hæc quidem uel ante ecula in sua habuit potestate.

Per quem fecit & secula. Cum de Christi carne, quæ nup & paulo ante diuinæ illius æternitatis respectu est cõdita, differuisset: ad eius perpetuæ dignitatis transcendit fastigiū. Vbi nam gentiū sunt qui affirmant fuisse hoc seculū, cū ille nō esset: hic quidē secula fecit. Quid ergo deliras & asseris fuisse hoc seculū, cū ille nō esset: Cum enim cõstet patrē filiū causasse: putandū est, & non iniuria, uel eo quod ab eo sunt facta, & patrē causam extitisse. Videt itaque per filiū pater efficere, & facientē pgenitū. Ex his igitur Sabellius laceffit, qui duas inducit in diuinitate illa substantias. Et Paulus ille Samotheus acriter uulnerat: quod nuper creatū filiū dixit: & a Maria duxisse originē, nō ante secula fuisse. Cum hoc simul & si nō tam acerbē & acius ille pcutit, arripit namque id Pauli dictū, & in aliū sensum traducit, filium asserens ut ministrum patri allatum, ut opem ferret. Verum & quæ insequuntur, magis hunc strangulant.

Qui cū sit splendor gloriæ. Ad ipsam iam fastigiū, de filiū magnitudine differēda transcendit. Ergo splendor hūc dicit, ut plane intelligas: filiū a patre sine passione aliqua, pcessisse, nil in minutū, nec p se ipso inferiore, & eiusdē substantiæ, hoc est, de lumine lumē. Is namque aīas nobis illuminauit, & p se ipse denūtiabat: eo quod se eē mūdū lucē asseuerabat, & ab æterno cū p se colluxit. Nam & splendor cū se ipsa quæ splendorē emittit, eodē momēto collucet. Neque flosque aliquid sine radis & fulgore cõspectus. Nec pater intelligi sine filio potest. Cū itaque Arrianos illud deblatere intelliges, & hūc in modū arguere. Cū enim ex patre sit filius, ergo & pater est ille inferior: istiusmodi uel in illis obijcias. Vel ex sole splendor emittit, haud tamen hic splendor pdeuntē post solē, sed simul effulget. Cum sole enim una & radians fulgor exoritur.

Et figura substantiæ ei. Cū splendor filiū esse dixisset, eo quod & cõsubstantialē, & cõæternū prius asseruisset. Rursum cū splendor carere substantiā uideat: medet mox, si quod ex hoc argumento absurdū emanasset, ne occasione forsitā Marcellus ille & Sabellius nacli, asserat nō eē filiū in propria apud patrē substantiā. Ait itaque: Et figura substantiæ ei est ille. i. quæadmodum pater ipse p se, cõstat, & nullius ad pfectionē indiget: ita & filius. Nam ubi filiū patri p similitudine esse ostendit Apostolus: & substantiā p se primitiui figurā, uel ex his patefacit. Figura enim nil esse aliud cõstat, q̄ sit primitiui: ut p se ipsa subsistat & priori formæ similis uideat. Gregorius uero Nyssensis apostolū dicit, quæadmodum p splendorē unitatē ostendit, sic p figurā naturæ equalitatē significasse. Nam q̄ suppositi magnitudinē mēte pceperit, uel ex apparētū figura suppositū ipso oīno emetiet. Quippe cū nec figura excedat suppositū, ne in subsistēs in eo q̄ excellētior sit, forsitā deprehendat. Neque suppositū figurā excedit. Nā haud dubie quo ad eā partē ineffigibilis eēt hoc pactio. Vt itaque & alibi dicit, filiū in dei eē figurā: ex hoc ipso p̄ intelligi, p formā suppositū designari, p figurā uero dñm ipm, q̄ in ea spectet. Ostendit autē q̄ prorsus p̄ sit filiū p̄ par & æqualis. Ex forma namque patris inspicit magnitudinē, cū ex hac illa nihil exorbitet. Si enim exorbitaret, informe id eēt & indecorū, q̄ ipsius formæ lineas transiliret. Qd̄ sane absurdū est, de p se tale qd̄ in mētē ut ueniat. Nam si tāta est patris magnitudo, quāta & forma, figura uero formā æquiparet: habet utiq̄ tātundē figura hæc magnitudinis, quantum dei ineffe formæ uidetur.

Portasque omnia uerbo uirtutis suæ. Qui olim id dictū, p quē fecit & secula carpsas & cauillatus es, adhibe aures: ut si quo pacto p̄cipere queas, quæadmodum tradat filio Paulus dominatū. Neque enim portās uirtutis dixit, sed uerbo uirtutis, hoc est, qd̄ uerbo uirtute refertū est, & fortē hunc arguit & potētē. Nam ut patrē fateat hūmō, p̄tulisse. Fiat lux, & facta est lux: sic & filiū uerbo omnia ferre, id est, moderari & cōtinere. Quin potius ea quæ ab se inuicē dissidēt, & in nihilū sunt pcessura, frenare & coercere longe est maius, q̄ omnia ista pducere. Neque gubernans dixit, sed ferēs, tanq̄ digitis tantā hāc mūdū molē haud secus deportet, ac si nihil esse cōstaret. Quin solo uerbo omnia pōt. Nō enim simplex est apud deū, sicuti apud nos uerbū. Nō possum equidē nō admittari multosq̄ hōim impudentiā, q̄ cum intelligat p epistolā huius exordii fuisse tot hæreses cōfutas: haud tamen desistat asserere, epistolā hāc haud Paulo cōuenire, ceu a cæteris epistolis alienā. Velim tamen nō esse hos nescios, epistolā huius & sensuū p̄funditates, & uim illā inconspicibilē: nullius esse alterius posse, nisi Pauli, q̄ Christi haberet in se loquentē. Qd̄ si dicēdi modus illos offendit, intelligat Paulū Hebraica lingua hāc ipsam dictasse epistolā, ut q̄ ad Hebræos sermonē, & unū aliquē e suis cōtribunalibus in gr̄cū uertisse, & pleriq̄ Lucā hāc transulisse ferunt, aut Clementē. Cuius etiā in ea uel stilus seruet. Nec secus hi peccat, q̄ hāc esse Pauli epistolā negant, q̄ si a Paulo abesse Christum negarent.

Purgationē p̄ctōrū faciēs. Cū dei ipsius uerbi diuinitatis magnitudine differuisset, dicit quæadmodum p suæ carnis assumptionē, prospexit hoībus. Qd̄ sane p̄stātus est, q̄ oīa ferre. Duo p̄terea hoc loco proponit, & q̄ nos a delictis purgauerit, & q̄ p seipm̄ id sit executus, & gloriā ducat, qd̄ p filiū idipm̄ effecerit. Quippe q̄ p crucē & mortē, quā ille subiuit, nos ipsos mundauerit. Neque enim

Quomodo fili
us est patri cõ
æternus & cõs
substantialis.

Johan 8

Non est solus
ne radis, nec
pater sine filio
poteit intelligi

Sabellius et
Marcellus he
retici

Gregorius
Nyssensis

Phil 2

Genet

Epistolā hanc
esse Pauli in a
p̄uco ostendit.

Quæ sunt nob
morte Christi
collata benefi
cia

Neque enim solū pro nostris facinoribus mortuus est, q̄ peccatis careret, & p̄enas luit, quas ferre minus debuerat, & naturā ipsam mortale Adæ cõdemnatōe exemit, sed & baptisimū cõtulit nobis suæ mortis imaginē, & sanguinis effusi figuram. Accipimus namque p eius hanc mortē quotidiē delictorum remissionem, qui baptisimū sumus aqua perluti, & dæmonibus non adeo faciles in capturam paremus.

Seder ad dexterā maiestatis in excelsis. Cum crucis mentionē fecisset, de resurrectione nūc meminit. Nec iussus est (inquit) ad patris dexterā cõsiderē, sed sedere. Neque sedere hunc dicit, p̄n de loco deus aliquo circūscribat: sed ut filiū patri honore parē ostēdat & gloria. Ad paternū em̄ thronū peruenit, & ut pater sederet sublimis: sic & filius excelsa cõscēdit. Vē si quis illud qd̄ scrip̄tum est, nobis obiecit: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis, dixeritq̄ patris imperio filiū asseidisse. Respondebimus, non cum mandasse, sed dixisse. Et idcirco istiusmodi figuram esse sermonem, ne principio filius & causante uideretur carere.

Tanto melior angelis effectus, quāto differētius p̄ illis nomē hæreditauit. Initio ob auditoz imbecillitatē, eū prophetis nūc contulit, nūc uero progrediēs, & angelis antepōnit: sensim hoc pacto ad ueritatē auditores traducēs. Effectus uero, id est manifestatus. Quæadmodum & lohānes affirmat. Qui post me uenit, ante me factus ē. Et carnis assumptæ gr̄a hæreditauit, intulit nomē. Deus namque uerbū est dictus, q̄ solo cõceptus est.

Cui enim dixit aliqui angelos, filius meus es tu, ego hodie genui te. At unde inquit p̄p̄ciū est filiū esse angelis potiorē: Ex noīe qd̄ em̄. Nam cū filiū dicimus, illud sane p̄tendimus, q̄ ex patre sit genitus. Quod si p gratiā esset filiū nomē adeptus, angelis esset hic plane inferior. Illud uero. Ego te hodie genui, nihil aliud exprimit, nisi q̄ a principio & ex quo pater est, filiū genuisse. Nam quæadmodum ego sum inquit, tēpore præsenti id protulit, sic hodie dixit, q̄ deo p̄cipue congruit ut se sempiternū ostendat. Tēpora siquidē & si multiplicia sint, sunt tamen idē p̄sentia. Hunc itaque hodie genui, quia id patri, ex spiritu sancto placitū fuit ut filiū gigneret.

Et rursum. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Id quidē de carne humanitatis assumpta, apertius dictū. De qua cū aliquid dicturus est Paulus: fidētissime cūcta edisserit. Assumpta itaque natura humana, & filiū propriū nomē uerbū uidelicet, quod ipsa natura unitū sibi habuerat, hæreditauit. Vtpote quæ in uerbo ipso subsisteret, sicuti & angelus dixit. Et qd̄ factū est sanctū uocabatur filius dei. Et rursum: Erit autē magnus, & filius altissimi uocabit. Id autē filiū nomen, nulli sunt angelos, fortit. Quod si iustiores quidā & sancti filij dei sunt dicti, id tamen gr̄a sunt consecuti. Quod sane longe secus dño contigit. Cui in subsistenti identitate, filij nomē ob carnem assumptam, est inditum.

Cū autē rursum introductū primogenitū, in orbē terræ dicit. Chrs̄ qd̄ suū p carnē aduentū, exitū uocat, ut illud: Exijt q̄ seminat seminare. Et alibi: Ego ex patre exiui. Et merito qd̄ em̄. Ipse namque extra diuagabamur, & p̄cula deo. Vnde in mundū adueniēs filius, tanq̄ ad hoīes delegat. Et nobiscū uersatus, purgatus delictis imperatori deo, humanū genus cõcilauit. Paulus uero introductionē hūmō & ingressum, e quadā hæreditantiū metaphora, nuncupat gubernationē, & bonoz possessionē captatiū. Cū enim introduct, inquit, hoc p̄fert. i. filio p̄ in curā mundū demandat. Quæ mundū est tūc ille uolentē adeptus, cū mūdo innotuit. Introductū autē haud quāq̄ alter nisi in carne. Nā quæadmodum de uerbū in mūdo erat, & mūdus p̄p̄m est factus, patrē facit filiū, introductū, ut acceptabile reddat hoc uerbū. Gregorius uero Nyssenus, & itē Cyrillus ita id dictū interpretant. Et filiū dicit priusq̄ carnē indueret, nil habuisse cū hac mūdū structura cōe, utpote q̄ deus esset, & carne careret: Vbi uero carnē assumpsit, tūc mūdū participē & creaturaz rezū effectū, inquantū creatā hanc carnē sibi unisset, in mundi hāc dici machinā introductum.

Et adoret eū oēs angeli dei. Eum. f. qui carnē assumpsit. Ostēdit p̄terea ex his q̄ ille p̄staret, & q̄ dñs seruo sit potior. Nec secus dicit hic introductus, q̄ si quis dños ipsos in domū inuenerit, quos mox & familia omnis uenerabunda excipiat.

Et ad angelos qd̄ dicit: Qui facit angelos suos spūs, & ministros suos flāmā ignis. Plurimū sane angelos inter & deū differt: quippe creati illi & cõditi. hic increatus. Nā q̄ oīa e nihilo eē aliqd̄ fecit, introductū nūc dñs. Nec angelis mō hac magnitudine p̄stāt, sed p̄tātib̄ ei ministratibus uni uersis p̄cellit. Neque q̄ fecit inquit, sed q̄ facit. Id est, uerbo q̄ sunt effecta cõseruans. Dixit namque & facta sunt. Et in euāgelio: Pater meus usq̄ nō operat, id est, cōtinet quæ creata sunt & effecta, utabiturq̄ sicut & condita sunt.

Ad filiū autē: Thronus tuus deus in seculū seculi. Angeli, inquit, creati sunt, & ad eos illā refert q̄ facit. Filius uero neq̄q̄ creatus ē, nec de eo illā, q̄ facit ē dictū. Quin potius rex ille, & dñs, & deus ē, qd̄ plane thronus ite testificat, q̄ p̄cipatus ē & iperij argumētū. Id autē dictū cōtra Paulū Samotheū & Arriū facit, q̄ simplicē hoīem introductū, q̄ deus eēt, & sempiterno iperio potiret.

Virga equitatis, uirga regni tui. Et id quidem aliud quoddam est dominatus infigne. Quæsiuit iustitiam, & odisti iniquitatem. Hæc sane deo ut incarnato competunt uerboz tanq̄ qui carnis humilitatem suscepit.

Propterea

Quid sit filiū
sedere ad dexte
rem patris

Psalm 109

Chrs̄ quō dicit
tur factus
rem facit

Psalm 2

Ergo
Johan 8
Hodie æterni
tate significat
2. Reg. 7

Lucæ 1
Psalm 81
Johan 10

Darth. 13
Johan 16

Johan. 1
Introduct p̄t
mogenitus, in
carne
Gregor. Nyss
senus
Cyrillus
Psalm 96

Psalm 103

Psalm 148
Johan. 1
Psalm 44
Arrius

Propterea unxit te deus deus tuus oleo laticiae præ participibus tuis. Id profecto cõtra Iudas dictum, & Sabellium plane & Marcellum impugnat, qui duas asseruit deo inesse personas, quia bis deum hic Paulus noiet. Et Marcionistas refellit, existimantes eo filium carnem assumpsisse, quia non diuinitas, sed humanitas ungeret. Ait itaq; Paulus: O deus, unxit te deus tuus. i. pater quid tuus se cundum diuinitatem, deus uero secundum carnem, oleo laticiae. i. sancto spiritu, præ ceteros homines oblinuit. Non enim parce, & ad mensuram aliquam præfinita Christus spiritum sanctum accepit: sed effuse & abunde unctus est, & palam. Cuius spirituales omnes participes sunt, ut quod participatione hac sancti sint effecti. Nec non in lege perfectiores, & spirituales in Christi fide, spiritum sunt assecuti. Vnde & uncti sunt appellati, ut illud: Nolite tangere Christos meos. i. unctos. Et in gratia quidem liquido sunt Christi participes, quemadmodum eius & mortis per baptismum sunt cõsortes effecti, & spiritu uncti, quod laticiae oleum dicitur, utpote, quod nos ad peccatorum exemit merore, & iocunditate ingessit, bona futura sperantibus.

Et tu in principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt caeli. Ne forte superius cum primogenitum introducit in mundum, existimes donum id esse à patre postremo filio datum: demonstrat hoc loco eum mundi ipsi, non ultio, sed à principio conditor. Id autem facere cõtra Paulum Samotheum uidetur, qui an Mariam genitricem asserit Christum fuisse, tanquam mundi fabricator. Itemque & Arrio aduersat qui uel ministrum eo fecerat Christum, uel organum aliquid potius: quia superius hunc arguit Paulus eum esse, per quem & secula fecerit patrem, nunc uero ut fabricator inducit. Aduerte autem quemadmodum congruenter hic inter se & cõnectant, & increatae naturae ratio & dispensationis patefaciat, & non ob illa altiora nonnulla & sublimia præferant, modo ob hanc humilia quædam & infima.

Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes sicut uestimentum ueteraliscer. Et sicut uestimentum mutabis eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiet. Maius sane aliquid nunc patefacit, quod fuerit hæc condidisse, mundi. scilicet transformationem. Cuncta siquidem à corruptibile in incorruptum nem inmutent, necesse est: & tam facile, quod si quis pallium cõplicit. Num igitur quod nullo labore uerba cõstruxit in melius & alterius uideat opera indigere, cum minora facturus esset, hoc est, creata demolitur, & de mortalibus homines facit immortales. Id autem maxime cõsolatur fideles, quod malis in hoc seculo affligantur: cum sint certiores iam reddituri nequaquam res omnes hoc statu perpetuo permanuras, sed fore ut immutentur. Tu precipue & nos ad tolerantiam exhortatur, quod ex his dictis non ignorem uitam nos esse perpetuam habituros, quicquidem & Christi tempus sint sempiterna, & non defutura.

Ad quæ autem angelos dixit aliqui: Sede à dextris meis, quod aduersus ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Rursum hos cõsolatur, cum futurum asserat, ut eos hostes deuicerentur, cum ipse uel eosdem haberet, quod & Christo sunt aduersati inimicos. Nec tanquam imbecillus sit, & nulla uirtute filius, præ dicit inimicos illi subijcere, præsertim cum filius sit iudex futurus, & ei liceret uel in hac uita malos & sibi inuenios male perdere, sed ut filium pater honore afficiat. Nam patre hostibus his succedere, quo pacto non filio cedat ad gloriam? Vel quod id ipsum non summum sit primum in filiis charitatis indicium: De qua tamen in epistola ad Corinthios prius copiosius explicat. Eam prælegito, & certior fies.

Nonne omnes sunt administratores spiritus in ministerium missi, propter eos qui hæc aditatem capiunt salutis. Attollit audientium animos, affirmans plurimam esse deo de nobis susceptam curam, quod & angelos, quidem præcellere, quæ ad nostram cõducit salutem, ut ministrarent, constituit. Videtur præterea & aliquos castigare his dictis, qui angelis nimium fauere, nec secus & omnes Hebræos, quod legibus sunt per angelos latis, & eiusmodi administrationi ita addidit, ut uel hos Christo præponat. Nolite igitur inquit, istis intendere: sunt enim nobiscum pari seruitute obstricti. Aduerte autem quemadmodum non multum existimet creata hæc ab inuicem aliena, tæsti magno uideatur iteruallo distare, angelis ipsi & homines: nihilominus propinquiores illos nobis effecit. Siquidem quod creatum est aliquid, re altera, quæ item a deo sit condita, haud multum præfatus sit. Ministrabat autem angeli, & in ueteri testamento quod plurima, & in nouo non pauca. Nam & prædixere Ioseph illi futura, & postoribus Christi ortum denuntiarunt, & in domini sepulchro sedentes, resurrexisse eum significarunt, & nos instruxere, ubi esset ille in caelo assumptus, quod talis esset, qualis ascenderat, aduenturus. Quinetiam Cornelium ipsum & Philippum, & in carcere Petrum cõiectum allocutus est angelus, & alijs denique istiusmodi innumeris ministrandi officiis sunt illi perfecti. Nota autem euangelium prædicatis, quin potius Christi ipsi officium esse salutem hominibus subministrare. Nequaquam igitur est id ministerium negligendum.

CAP. II

Propterea abundatius oportet nos obseruare ea quæ audiuius. Cum itaque inquit, tam topere filius quod nobis locutus est, & prophetas excedit & angelos, quod ueteris fuisse testamenti ministri: necesse est sane, ut quæ ab his audiuius, & nobis sunt demãdata, longe magis quod legem aduertere. Quod tamen minus aperte prout, ne in principio epistolæ statim Iudas laceat. Dedit tamen ex insequetibus id posse cõprehendere eo modo uetus cum nouo cõferret. Id enim ait, haudquaquam uelim fieri fieri, sed illorum opinioni & uerba accommodat, qui uetus illud maxime facerent, & nouum aspernarentur.

Ne forte peffluamus. Id est: Ne ipsi labamur, ne pereamus. Vetus autem nunc uerbo est, quo & in parabolis Salomon utitur, inquiens: Fili mi caue, ne labaris, ut & lapsus facilitatem ostendat, & interitus malum. Qui enim ceciderit, & in præceps labitur, difficile reuocatur.

Et enim

Si enim qui per angelos factus est sermo, factus est firmus. Aperit iam quod sentit, uerbum quidem per angelos significatum, & decemãdata designat. Patet enim est, angelos deo tunc assuisse, quibus esset Hebræorum gens demãdata, eosdemque & tubas fecisse, & ignem prætulisse noctu, interdumque nubem. Sicuti & Galatas instituit ait: Et rursum accepit legis demãdata angelorum. Vel uerbum, iusta omnia dicit, quæ in ueteri continent, per angelos administrata. Cuiusmodi sunt de iudicibus illa & de Samone iniuncta. Propterea nec lex dicit, sed uerbum, ut ista significaret. Hæc itaque, uniuersa firma sunt, id est, uera fuisse, & comminationes illæ operibus sunt terminatæ & factis, & nihil horum condidit frustra.

Et omnis præuaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem. Non enim hæc mercede caruit, aut illa accepit: sed omnis, & ita, ut nihil impune abierit. Cruciatum & debitas penas, mercede appellat, tamen in bonis & prosperis id ipsum mercedis nomen sit usurpatum. Nil tamen uocabulo hæc differentiam Paulus magnificat.

Quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? Vbi sermo hic, salus inesse constat. Quod si uel ibi fuerit hæc salus, nequaquam tam magna futura est. Quippe cum uel ex hostibus salueretur multi, & terræ bona susciperetur: hic uero ingens est admodum salus. Propterea enim tantam adiecit, quia & mortis destructio & demonum interitus, & celorum imperium, cuncta hæc ex partibus à deo sermonibus nobis sunt parata.

Quæ cum initiu accepisset enarrandi per dominum ab eis, qui audierunt in nos confirmata est. Vt fide faciat rei, salutem hanc ait nec per prophetas esse, nec per angelos pronuntiatam: sed ab omnium domino enarratam. Fit itaque, ut ab ipso fonte hæc ipsa salus initiu duxerit. Deinceps ad nos firmiter illa ex fide, per ipsos uerbi ministros & spectatores traiecit, quod & Lucas sic meminit. Ipsi enim firmiter nos certiores fecerunt. Vex cur alibi non ab hominibus accepisse se dicit apostolus? Quia ibi quidem per magni aliquid inerat & necessarii, quod eum urgebat, non hominem se fateri discipulum. Illi namque obijciebat quemadmodum non dominum audisset, eoque & eius prædicatio periclitabatur, ne fides prædicandi sibi à discipulis demeret. Hic uero nulla homini cogeatur necessitate. Nam neque Hebræis euangelium prædicabat, neque illi obiectabat, quod hominum esset, non Christi discipulus. Vel quia quemadmodum dicturus est statim, diuino testimonio, id est, signis & portentis à deo, non ab hominibus arguit, hæc se accepisse.

Contestante deo signis & portetis. Cum dixisset eum se cõfirmatum, & modum ostendit, ne forte quis asserat auditorem signum hæc esse, deo inquit testificat. Non enim hæc ille esse testificatus, si falsa essent & ficta, perinde ac si dicat. Cum hominibus id astruere, & deus ipse testatur, non uocem emittens, sed signis & portetis illorum dicta confirmans: fides igitur per nos non hominibus, sed deo præstanda est.

Et uarijs uirtutibus. Effusam donorum expressit hic copia, cum uarijs dicit. Nam si uirtutes tollant, uarijs tanta hæc signa, & uaria à deo ederent. Cumque & deo monui uel arte, uel ministerio quæ multa facient homines, uirtutibus dixit, quæ profecto illoque operibus nullæ in sunt, sed imbecilla sunt, præstigiofa & uana eorum facta.

Et spiritus sancti distributionibus secundum suam uoluntatem. Id præterea eadem adiecit de causa. Magos enim res gestas, non sancto spiritu constant, sed uarijs demonum illusionibus. Ostendit etiam & aliud quoddam. Erat namque ueri simillimum, haud quaquam multos ibi fuisse, qui hominibus essent donis potiti: & alios quosdam ob eorum ignauiam ab his destitutos. Vt itaque & hos cõsole, sic inquit: Spiritus sancti partitiones & munera, pro eius arbitrio conferuntur & nutu. Nouit enim quid cuique cõferat, & hunc in modum gratiam impartit. Nā plerumque ob uitam actam impurius, & spiritus quibus dono carebit, præsepe etiam neque id ille accipiet qui uixerit, ne superbia efferat. Et idcirco humilibus & fere inuilibus potius tradebantur hæc dona.

Non enim angelis deus subiecit orbem terræ futuræ. Vt autem filium arguat maximam in modum angelis ipsi præcellere, mundum dicit Apostolus, siue structuram & mundi hanc machinam, patrem filio subiecit, non angelis. Futuræ autem eo dixit, quia dei filius perpetuo fuerit: Mundus uero quia conditus est, & aliqui nil fuerat, quasi ut fieret uideret futuræ, quia prius non exstitisset. Erat igitur quo ad filium æntie perpetuitatem, futurus & orbis terræ.

De quo loquimur. Hoc est, de quo superius diximus, cum introducit filium in orbem terræ. Præter hunc itaque alium neminem errabunda requirat mensura. Multi uero qui futurus est, ita interpretant: perinde orbis hic terræ sit celestis futurus, de quo nunc dicat Apostolus, loquimur id est, de quo omnis nobis sermo est habitus. Tunc enim & angeli seruorum in morem astabunt, filius uero iudicans assidebit.

Testatus est autem in quodam loco quidam dicens: Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uistas eum? Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronasti eum & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecit sub pedibus eius. Testificatis hic non men non explicat, utpote, quod scripturæ peritos sermonem habeat. Hæc sane omnia quo ad cõmunem humanitatem sunt dicta: proprius tamen Christo post carnem assumptam conueniunt. Nam

Bb

& filius

Gala. 3.
Acto. 7Inprologo
sui
euangelij.
Gala. 1Spiritus sancti
gratiam non
omnibus indiffe
renter dari.

Psal. 101

Psal. 8.

Non est datus
Christo spiritus ad
mensuram
Ioban. 1
Psal. 104
Spiritus sanctus
oleum est laticiae.

Psal. 101

Dandi etiam
formatio

Psal. 100

Filius eo iudex
est futurus, ut
cum pater ho
mone afficiat
1. Cor. 15Plurimam esse
deum de nobis
suscepit curam

Barth. 1.2

Lucæ. 2

Bar. 16

Ioban. 20

Acto. 1.8.10.12

& filius dei existens, nihil aduertens q̄ humana esset ille natura, hanc ipsam ultro excepit & sibi uniuert, unde uel omnium est effectus sublimior.

In eo em̄ q̄ subiecit om̄ia, nihil dimisit nō subiectū ei. Nunc autē nec dum uident om̄ia subiecta ei. Cum em̄ hi ad q̄s Paulus scribit, pluribus malis affectū, p̄secutiōibus affligerent: ne hāc illi prætenderēt dicēdi occasione, q̄d ais, illius cūcta ēē ditioni subiecta, cū ipsi ab eius hostibus, tot malis affligimur, & exagitamur accerrime: uel ex his quidē possumus cōspicari nequaquā illi (ut asseris) cūcta subesse. Cur ergo nobis illudis o Paule? Nolite (inquit) ob id animo obturbari, nec mente & spe cōcidere. Futurū est em̄ ut uniuersa illi subijciant. Nam ideo subiecit, ut uerbū sacræ sc̄ptulere, ut credamus, & si nondū euentū res habuit, sic tū euasurū esse om̄ino. Ac tanq̄ hūc iam finē sit nācta, nunc aperit. Nulla itaq; uos formido incessat, q̄ mala nunc toleratis. Nondum euāgelij praeconiu hoc uniuersa puicit, nondū absolutū est tēpus, quo oia pareāt, parebūt. Mihi credite, cūcta, & Christi erunt potestate testati obstricta.

Quam autē quī modico q̄ angeli minoratus est, uidimus Iesum p̄pter passionē mortis gloria, & honore coronatū. Nūtiū quā dicta sunt, ostēdere, ut arguat Christo oīno cōgruere, ait q̄: Esti oia filio subiecit pater, nondū tñ illi hāc uident cōpetere: q̄ nondū iudicaturus aduenit, sed futurū id oīno astruimus. Illud uero, angelis paulo minus ēē minorē effectū, & Ch̄so cōuenit magis q̄ nobis mortalibus. Is namq; cū apud inferos iam tertiu dīe ut homo egisset, paulo est ab angelis imminutus, utpote qui nihil sunt mortu obnoxii: Nos uero quia plurimū mortu obstringimur, & corruptioni patebimus, nō paululū, sed maximū in modū angelis sumus inferiores. Nec minus & gloria h̄mōi & honoris, ob passionē & mortē, corona Ch̄so magis q̄ nobis congruit. Mortis autē passionē inquit, uerā mortē expressit. Nō em̄ imaginaria mors illa erat & p̄stigiōsa, sed re ipsa patiebat. Mortis p̄terea meminit & crucis, ut eis suadeat q̄tenus p̄ceptoris exēplo magno animo ferāt p̄furas. Cum uero in laudē illi & gloriā crucē cessisse, & nobis tē quā patimur gloria futura ostēdit. Subinde diceret: Quid ea refugitis quā coronam sunt allatura & palmarū? Ille uestri qui serui estis ob gratiam pertulit mortem: uos cōtra pro eo qui ut dñs habet in uos potestatem, uel saltem leuiora hāc mala nil toleratis.

Uter gratia dei p̄ oibus gustaret mortē? Neq; em̄ ut nobis obnoxius, sed ut grām faceret, ad mortē illi filiū destinauit. Nec p̄ fidelibus solū, sed p̄ uniuerso terraz orbe. Nam & si haud quāq; oēs sunt salui effecti, ipse tñ p̄egit q̄d sua intererat. Recte autē gustaret, dixit. Nam & more aliquid degustantiū, breui admodū t̄p̄is intervallo in morte pmanit, q̄ mox resurrexit. Vnde uel ob id ipse est angelis potior, quia mortē euicit. Quē admodū em̄ & medicus appositos cibos ab horre re languentē aliquē cōspiciat, mox ipse p̄gustat, ut agrotū faciat fidentiorē, alliciātq; cibū ut capiat: sic & dñs cū nos spectaret mortē reformidare, hāc prior ipse libauit, & si minus id facere cōgeret. Quid nī? Qui nequaquā mortu subijceret, sed q̄ grām hāc illi subiuit, ut ad mortē p̄petiendā si eēt necesse, ut min⁹ horribilē, nos hortaret. Nestoriani uero scripturā hāc Pauli deprauantes, nō grā dei dicūt, sed sine deo. i. sine diuinitate p̄ oibus mortē gustaret, ut q̄d ipsi pessime sentiūt, Ch̄so, s. cruci affixo, diuinitatē astruāt nō assuise, utpote quē nō substantiāliter illi inesset, sed affectione quadā unita. Quoz impietate orthodoxus quidā irridēs, sic inquit: Est ut ipse asseritis scriptū. Vel hoc mō id facere nobiscū uidet, q̄d dictū est. Sine deo enim p̄ ceteris alijs dñs mortē subiuit, uel angelis ipsis, ut in nos odia soluar, & eos gaudio expleat sempiterno.

Decebat em̄ eum p̄ quē oia. Id est, patrē. Neq; enim si p̄positio hāc q̄ grāce habet, imputationē afferret, & soli filio conueniret, & patri adijceret. Addisce autē quā habeat p̄ quē illud significantiā, ut nemo uidelicet absurdus aliqd ex eo intelligat, q̄ p̄ quē oia dixerit. i. ut filiū faciat oibus indigere, quia p̄pter eū facta sunt oia. Per p̄positio hāc, aliqd p̄fert. Exempli grā. Per hoīem. i. hoīs grā creata sunt oia. Propterea ei pillud adiecit. Perinde ac si dicat: Per quē sic uelim intelligas, tanq̄ p̄p̄m facta sunt oia. Cū itaq; p̄ quē & filiū ip̄m designat ita accipito. i. a quo.

Qui multos filios in gloriā adduxerat, authorē salutis eoz p̄ passionē cōsummati. Adhuc dictū illi insinuat, q̄d superius dixerat: Gloria & honore coronasti eū. Qd autē dicit tale ē. Pro suā clemētiā dignitate uel hoc p̄fecit. Quippe q̄ primogenitū oīm filioz, eis sunt gloria fruitur, p̄ ceteris clarissimū ex passioē patefecit: ut cūctis aperiat eē oīo p̄ ea gloria decertandū. Agx̄p̄ autē salutis authorē & causam dixit. Aduerte autē quantū ipsi ab illo distemus. Nam filius quidē is dicit, & nos filij nūcupamur. Salutē ille largit, nos uero salui efficitur. Sumus p̄terea & illi cōiuncti, & alia quadā ratiōe diiungimur. Illi nāq; ideo copulamur, quia multos filios tradidit ad gloriā: & eo distamus, quia filioz sit salutis hic author. Nota autē passionē, cōsummationē, & finem prætendere, & salutis causam esse. Et qui, p̄ aliquo patit, non modo illi p̄desse, cuius gratia tulerit p̄enas: sed sese clariore in postez facere, & p̄fectiore intelligat. Consummationē uero hoc loco gloriā ipsam intellige, q̄ sit ille affectus, uel eā q̄ deet humanitatē, uel q̄ natura insitā sibi gloriā asseruabat. Alioquin quo ad nostrā mortalē hāc & humanā conditionē, ut hō, inglorius erat. Vt p̄te q̄ esset incognitus. Vbi uero p̄ crucē innotuit, & gloriose est in altū sublatu gloriā dicit accepisse. Quā cū natura sibi haberet ingēnitā, nequaquā uidetā nobis illi esse allatam.

Vel con-

Vel consummationem immortalitātē ipsam appellat, quē deerat quidē Christo ut homini: per resurrectionē uero hāc cōsummauit, p̄fectūq; illi pater. Nā postq̄ hic resurrexit, nullū p̄terea habuit mors in hoīs dominatū, & mortalē oīm naturā h̄mōi est cōsummatioē dignatus.

Qui em̄ sanctificat, & q̄ sanctificant, ex uno oēs. Ecce ut rursum Ch̄ri frēs esse nos arguit, & t̄ro ab eo fuisse honore dignatos. Cum em̄ sanctificans. i. Christus, & sanctificati nos ipsi uidelicet, ex uno oēs, hoc ē, a patre, ut filius ipse, nos ut creati. Ille itaq; sanctitatē largit, nos sancti efficitur. Quo fit, ut & identitas intercedat, & excellentia demonstrētr.

Propter quā causam nō cōfundit, fratres eos uocare. Aduerte hoc loco quā diximus excellentiā. Cū em̄ (inquit) nil ille cōfundit, hoc est, nil eū pudet, ostēdit nequaquā rei ipsi naturā id eē, sed charitatis minus pudētis. Nā & si ex uno p̄diuimus oēs, alia tñ sumus ipsi a Ch̄so, & lōge diuersa cōditione, a quo tñ distamus, quantū a creatis & conditis, differt creator.

Dicēs: Nuntiabo nomē tuū fratribus meis, in medio ecclesiā laudabo te. Vbi em̄ carnem hic induit, & fraternitatē nobiscū inuuit & induit. Vnde & in unū fraternitas ipsa cōuenit. Sursum tñ in eo excellit, q̄ hoīb⁹ se denuntiāz patrem promittit.

Et itez: Ego ero fidens in eū. Idcirco em̄ arguit se hoīem eē effectū, & nobis fraternitate cōiunctū. Quia ut quisq; mortalīs, ita & se patri cōfidere aperte fateat. Simul p̄terea & nos admo net, ut deo & soli fidamus. Quandoquidē & ipse qui filius est, & nullius opē indiget, patri tamē fidere se fateat. Nonnulli uero in hanc sniam id acceperē, dicūt autē: Cum em̄ Ch̄m superius dixerit fratrē, & paulo post patrē eundē hūc appellaret: ostēdit tñ eiusmodi nomina futurā dispensationis & ultimā fore, eius uero ante secula deus est nomē. Quis ergo in alio poterit, nisi in deo spem suā sitā habere: p̄inde ac si dicat, Neq; em̄ quia patrē hunc & fratrē p̄cipitis, e uulgo aliquē unū existimate. Est nāq; hic deus, & in quo plane (ut scribit) est cōfidendū, & ita ut nō tanq; a Ch̄so hāc, sed a p̄pheta uideant prolata, ut dicat cōfidā ego, Propheta, s. Ch̄so ipsi ut deo. Qui sensus nequaquā superioribus congruit, & minus probatur.

Et itez, ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi deus. Hoc loco Ch̄m defert nobis patrē. Dedit autē, ob patris beneplacitū dixit, q̄ carnē hunc assumere fecerit. Nam si incarnari filiū non placuisset, nec sibi filij forent qui credidissent.

Quia ergo pueri cōmunicauerūt carnī & sanguini, & ipse similiter participauit eisdē. Pudeat uel in hoc loco q̄ asserūt, nō re filiū, sed apparētia quadā exteriori parē nobiscū genituram sortitū. Neq; em̄ soli carnis hūc & sanguinis inq̄, & que ac pueri. i. reliq; hoīs participasse, quis & id p̄tulisset, satis p̄fecto fuisse ad cōfirmandū uerā carnē hūc accepisse, sed similiter aduixit, ut nostrā carnī p̄similē hunc habuisse incarnationem ostendat.

Uter mortē destrueret eū, q̄ habebat mortis imperiū. i. diabolu. Causam dispensationis exponit, ut p̄ mortē uidelicet quā ille subiuit, quia carnis esset & sanguinis particeps, diabolū p̄dat, q̄ habet mortis imperiū. Quō: Per peccatū uidelicet. Cū em̄ ex priorī illa Adē inobediētia hoīs, suis artib⁹ faceret in p̄ctā plabi: ipse mox cōdidit mortē q̄ eodē in postez p̄ milite, & fortioribus armis humanā hanc aduersus naturā est usa. Morte igit hac ipsa ut diabolu expugnaret & p̄deret, usus est Ch̄sus. Quod utiq; ingētis uirtutis & sapiē est argumentū, ut hostē iisdem armis occideret, quibus ille plurimos enecasset.

Et liberaret eos q̄ timore mortis per totā uitā obnoxii erāt seruituti. Id est, Vt hoīs liberos redderet, quicūq; mortis erāt seruitute obstricti. i. q̄ mortis erāt additū obsequio, & eū p̄tmescebāt, tanq̄ nō aliq̄ esset hāc abolenda. Vel mortis obnoxios dicit, & mortē reformidantes priores hoīs, q̄ assidui in timore ducebāt uitā, mortuos se semp opperietes. Et q̄a mortē maxime uerebant, nihil sentire poterāt uoluptatis. Id enim p̄tendit, cū p̄ oēm uitā dicit. Erant utiq; seruituti obnoxii, hoc est, tremore cōtinuo urgebant, ut solēt seruitia dñm uetita cōtremiscere, existimātes amarissimā eē hāc mortē, eoq; nec uoluptate aliqua p̄fruant. Est igit ex his colligendum, q̄ mortē horrefcit, nec libez eē, & cūctis patere in seruitutē. Valet p̄terea id cōsolationē op̄pressis. Si quidē q̄ nūc diuexant & uinculis astringūtur, liberior uiuūt, & sanitate maiori quā p̄fisci illi, q̄ uerfari in delicijs uidebātur, cū his mors ipsa imperitaret, & eēt formidini. Quippe q̄ isti uisum mortis horrore, & seruitute astringerētur, uos uero p̄fuis sitis his liberati.

Nusquā enim angelos apprehēdit. Hoc est, nequaquā angeloz ille naturā arripuit, neq; hāc tulit. Id uero immēsam erga genus humanū arguit charitatē. Quāquidē q̄ angelicā naturā nō est elargitus: contulerit homini, ut ab hoc carnem assumeret.

Sed semē Abrahāe apprehēdit. Non enim accepit inq̄, sed apprehēdit, ut ostēderet naturā hāc nostrā refugientē, & longius ab se abeuntē Ch̄m fuisse insecutū, & adeptū tandēprehēdit, & sibi unisse, & afuga retractū cōplexum esse. Nec naturā hominū dixit, sed Abrahāe semē, cū ut ludāos extolleret, & illoz genus argueret honoratū, tum ut eosdē in eo assereret antez gentiles, quia ab his dñs ortū duxisset. Semp autē his aliqd ad grām loquitur, ita tñ ut nemo possit ex eo offendi. Simul p̄terea & repromissionē recordatur Abrahāe factam, quā dñs his, & eoz posteris datus: se pollicitus est, terram bonis omnibus affluentem.

Bb 2

Unde

Psalm. 21.

Psalm. 17.

Gene. 33.

Dee. 13.

Diabolus iisdē armis est occisus, q̄bus hoīs perdidit

Semen Abrahāe

Nota. Eo Christus paulo min⁹ ab angelis imminutus dicit, q̄a mortuus.

Filius dei missus pro uniuertis oīe

Similitudo

Restorant

Alis propter

Psalm. 8.

Cur gloriā dicitur dominus accepisse cum eam naturā sibi haberet ingēnitam.

Gen. 15. Unde debuit per omnia fratribus similari. Cum enim inquit, dignatus est semel carnē hanc illi
Exo. 3. nostrā induere, & naturā humanā arripere, cōsentaneū erat oīno, ut & nobis p̄similis nasceret,
 paremque nobiscū & educationē haberet & incrementū. Ferretque oīa quae illi essent ferenda, ac de
 mū mortē obiret. Id nāq; prae tendit, cum per omnia inquit assimilari.

Ut misericors fieret, & fidelis p̄tiffex ad deū. Nullā (inquit) aliā ob causam carnē hanc no
 strā assumpsit: nisi ut p̄eam & nostri misereret, & humi iacētēs attolleret. Vex quo pacto p̄tiffex
 noster effectus est: hac ipsa illota & fordida quā a nobis desumpserat carne? Certe ut p̄tiffa
 nos repurgaret, impetraretque eius intercessu a deo nris erratis ueniā, qbus antea ipsi oppugnaba
 mur. Fidelis uero. i. uerax & potēs, ut p̄tifficis adimpleret & munus. Est nāq; p̄tifficis ueri offi
 ciū, ut eos prauis eximat facinoribus, quoz sit p̄tiffex cōstitutus. Vel fidelē dicit, i. deo acceptū.

Ut repropitiaret delicta populi. Oñdit qd p̄ferat ad deū esse fidelē, uidelicet, ut populum
 delinquentē deo cōciliat. Id em̄ est maxime suū in nos charitatis indicium, cū enixe oīa fecerit ut
 p̄tiffa deleat. Queret aliq;: Cur em̄ nō mūdi, sed populi dixit p̄tiffa? Quia ad Iudēos sermo hic ha
 bebat, quoz gratia p̄cipue dñs in mūdū cōcessit: ut his salus effectus, & ceteri per hos salutē al
 sequerent, & si longe aliter res ipsa euaserit. Quinetiā Ioseph angelus ipse affat hmoi. Saluum fa
 cturus est populū suum & a peccatis hunc liberabit. Quod sane Iudēoz p̄feret nobilitatem, &
 quantū hos faceret deus ostendit.

In eo em̄ in quo passus est ipse & tentatus est, potēs est & eis qui tentant auxiliari. Humile
 admodū id, & uilius qdem, & deo plane indignū apparet: alioquin haud quāq; est a carnis cōdi
 tione alienū. Nā si & de patre q corpe caret & carne, quā multa quae humanae huic cōgruūt, ma
 gis & mortali naturae p̄fert scriptura, ut illud: Dñs de cōlo p̄pexit, & uidit filios hoīm, & alibi:
Psalm. 12. Descendēs uidebo, & multa hmoi, longe magis de Christo, q carnē assumpsit, & in carne p̄p̄f
Gen. 18. fus est, infinita quā dā enarrat. Cū ut auditors de eius incarnatōe faciat certiores: quia adhuc
 fragiles essent, & in fide nondū obfirmati. Regē em̄ experientiā existimāt hoies, ceteris potiorē.
 Quod autē dicit, hmoi est. Non em̄ solū ut deus, sed quia ut hō cūctā expertus intelligit, siquidem
 multa p̄p̄fata est Ch̄s h̄c caro, calletque qd p̄fessura, qd uē tētatio sit. Vnde & auxiliari pot. i. p̄o
 ptior esse manus ut porrigat, & tanq; misericors opituletur oppressis.

CAP. III

Vnde fratres sancti uocatiōis celestis participes. Vnde. i. Cum talē hunc dixerim
 pontificē esse, fidelē. f. & p̄tiffes patri conciliantē, nec impotentē opem p̄stare: ue
 lim uobiscū animo h̄c reputetis, cōperietis haud dubie, ita rem se habere. Vocationis
 autē celestis participes, inq; p̄inde ac si dicat: Ad cōsiliū sum acciti, nihil hic re
 quiramus: ibi nāq; & p̄mia sunt futura & retributio.

Considerate apostolū & pontificē cōfessionis nostrae Iesum. Ob carnē h̄c, f. luteā, humi
 lia quae q; mente puoluite, ut alias dictū est saepe. Apostolus uero ob id uincupatur, quia ad oues
 Israhel fuit dñs transmissus, & nostrae cōfessionis, id est, fidei pontifex.

Quid fidelis ē itq; fecit illi sicut Moyses fidelis in oī domo ei? Cū Ch̄m cēt Moysi p̄positu
Num. 12. rus, p̄tifficis munus p̄duxit in mediū, aitque: Hoz utriusq; demandatū est, populus p̄curā dñs, tā
 etiā maioribus Ch̄s sit rebus p̄fectus. In initio tñ haud quāq; huius aperit excellentiā, ne hos ad q̄s
 scriberet, irritaret. Nam & si fidē exceperat: magnū tñ in modū Moysi rebus fauebant. Interea
 uero Ch̄m dñm aequiparat dñio, aitque: & fidē hunc patri seruare, qui apostolū se & pontificem
 fecerit. Neq; em̄ de substantiā hoc loco differit, sed de animi p̄p̄titudine. Fidelis igit est ex affe
 ctū quodā p̄cipuo, & uolens rebus p̄fidei patris, nec eas finit corrūpi, sed illas saluē p̄ sua du
 cit. Quēadmodū Moyses domui eius p̄p̄cit. i. populo. Domū em̄ populū nūcupat. Et uero. i.
 dei ipsius uel Moysi. Nam & Moysi populus dicit, ut alibi: Populus tuus peccauit. Erat nāq; hic
Exo. 32. Moyses populo ita p̄positus, ut domui dispensatorem p̄ficeremus.

Amplioris em̄ gloria iste p̄r Moysē dignus habitus est: quātō ampliorē honorē habet do
 mus qui fabricauit illā. Omnis nāq; domus fabricat ab aliquo, q aut oīa creauit, p̄ dē. Quinetiā
 hoc loco, q dñs Moysi p̄stet, sic inq̄iēs patefacit. Erat sane & Moyses ille in tota domo. i. popu
 lo uniuerso, alioquin qdam unus hic erat de domo: quippe q homo esset & mortalis ut ceteri,
 & si sanctior uideret, conferuusque & reliquis erat: Sicuti & domus dispensatores, q si p̄r esse alijs
 uideant, eodē tñ seruitutis iugo, quo & ceteri astringunt. Cū itaq; & Moyses hic pars ēē aliqua
 domus, est tñ ab aliq; cōditus. Qui uero hūc cōdidit, ei p̄stet necesse est. Eundē uero filiū? dē crea
 uit, q carne suscepit, & eius ḡra p̄tifficis munere fungēs, quē creauerat Moysi, longo intervallo
 p̄cellit. Aduerte autē quēadmodū a carne cōparationē desumpsit, & deinceps ad diuinitatem di
 gressus est: quia in cōparabilitate excedere creatorē re creata ostendit.

Et Moyses qdē fidelis erat in tota domo ei? tanq; famul? in testimoniū eoz uerboz qd cēd
 erat: Ch̄s uero tanq; filius. Vel aliū quēdā in modū Moysi Ch̄m p̄stare ostēdit, quia. f. Mo
 yes ille, tanq; minister & seruus esset fidelis, & ad id cōstitutus, ut quā dñi forēt, ceteris seruus de
 nuntiaret, & quā dicta sunt deo testificet. Nam si & cōllū uocat & terram in testē, ut illud: Au
 di cōelum & auribus percipe terra. Et ualles, ut illud: Audite ualles fundamenta terrae. Longe
 magis

magis hominis uisurus est hic testimonio. Christus itaq; fidelis est, utpote qui proprius sit & h̄
 res & filius: & quae paterna sunt, pro patris arbitrio moderet & regat. Differt igit istiusmodi fili
 us a Moysē seruo, ingēti quodam & incomparabili intervallo.

In domo sua, quae domus sumus nos si fidutiā & gloriā spei usq; ad finē firmā retineamus. Domus
 quidē Moysi populus fuerat, cuius & ipse pars erat. Pro domo p̄r terea & deus nos ha
 ber, si modo ad finē usq; stabiles fuerimus, nec facile in p̄r terea labamur. Hoc autē loco Iudēos
 holce & fideles hortat, ut in p̄sturis constantiores se p̄beāt, nec in mollitiē resoluant. Sic enim
 fore affirmat, ut dei sint domus, & ut Moysi fuerant. Hos p̄r terea laudat, q p̄r principium de
 dissent, unde & necessariū esse, ut & finē ceptis imponant. Recte autem fidutiā dixit & glori
 am. Cum enim cuiq; futurā retributionis spes certior est, id gloriā ducet: p̄inde fit ex spe & uo
 nis omnia consecutus. Nec in fecessum se aliq̄e confert, ut delitescat & m̄ereat, cum malis affli
 gatur, sed fidenter est, & in publicum prodit. Et Christo ob gratiam, quem unice colit, aduerfa
 quaeq; a quo tolerat animo.

Quapropter sicut dicit sp̄s sanctus: Hodie si uocē ei⁹ audieritis, nolite obdurare corda uſa, si
 cut in acerbatione scdm diē tentationis in quo tentauerunt me p̄r uestri p̄baerunt me & uide
 runt opa mea: quadraginta annis: p̄pter qd offensus fui generationi huic, & dixi sempi h̄ errant
 corde. Ipsi uero nō cognouerunt uias meas, sicut iurauī in ira mea, si introibunt in requiē meā.

De spe hic utiq; differit, quēadmodum dñs affirmat, quemadmodum in requiē sunt ingressuri
 & quietudo. Idq; sic fore ex prophete dictis affirmat, quemadmodum in requiē sunt ingressuri
 credētes: ut cōtra qui minus crediderint, quales p̄isci illi fuere Iudēi, nequāq; hanc sunt adiuti.
 Cū em̄ rubrū mare traicissent Hebrēi, & in locis desertis innumeris ēēt beneficijs affecti, quae
 plane dei erga se curā p̄ferant, ut eoz potētiam demonstraret, dimiserunt ex cōmuni consen
 su speculatores, qui terrae naturā cōtēplaretur, quā essent propediē aggressuri. Illi uero cum ad
 suos se recepissent, renuntiarent mirandā esse regionis eius naturā. Homines tamē eam inhabi
 tare, qui debellari non possint. Tūc igit populus ille dei potētiae, quā inexpugnabilē existimare
 oportuisset, non admodū fidens, eoz quos ad eam rem delegasset dñs obtuēp̄fatus, obmur
 murabat in dñm redeundūque sibi in Agyptū oīno decernebat. Quocirca ira percussit deus,
 quia celeritē adeo tantoz miraculoz memoriā depulissent: iurauit nullo pacto generationē
 quae uulam illam, terram quā erat pollicitus, ingressuram. Vnde p̄r terea Caleph & Iesum, oēs fe
 re sunt in aremo perdit. David itaq; qui posterior fuit, cum hisce de rebus differeret dixit. Ho
 die si uocē eius audieritis, nolite obdurare corda uestra: ne eadē illa quae & uestri maiores perpe
 si sunt, patiamini & quiete priuimini: tanq; f. alia quā dā sit quietudo, quā simus ipsi consecuturi
 h̄c inquit. Nam si ueram illi recepissent quietē, cur illud inferret: Hodie nolite obdurare corda
 uestra, sicut & patres uestri, & non ingrediemini requiē: Quae igit est alia, p̄r terea regni cele
 stis iocundissimū otium, requies potētis: cuius figurā, & sabbatū p̄r fert, & eum qui typice effe
 ctus est in Palestinā filioz: contradicētis generatiōis introitum. Tribus itaq; modis quiesci
 mus. Aut em̄ sabbato h̄c quies p̄rstat, in quo & deus ab opere conqueuit. Qua de quiete,
 haud quāq; uidetur hoc loco David differere, utpote quae apud p̄scos illos pro uera sit habita,
 & illa quidem quae per terrae promissionis ingressum est cōparata, quam introgressi Iudēi, erāt
 te nec ullam facit hic mentionē. Nec si Palestina regio David tēporibus sub eius erat & Hebrēo
 rum imperio, quo pacto de hac erat ille tanq; deserta dicturus: Videt igitur alium quēdam, qui
 es huiusmodi, statum pretendere, in quem Iesus Naue nullam habere Iudaeos inferēdi licētiam.
 Eiusmodi statum in cōlis dñtaxat reperiemus. A quo ne maioz uestroz exemplo ob diffiden
 tiam excidatis, erit uobis oīni studio adnendum. Non em̄ eoz quae p̄deum gerunt exigēda
 sunt ab homine rationes: sed fides illi indubitanter p̄rstanta. Id nāq; & p̄scis illis crimini da
 tur, quia dñm tentauerunt, id est, quia non omni prorsus dubitatione sublatā, in eum sperarunt,
 utpote cui omnia essent factū facillima.

Tidete fratres ne forte sit in aliquo uestrū cor malum incredulitatis. H̄c de terrenis sunt
 dicta. Videt em̄ inter hos fuisse nonnullos, qui minus crederēt uera ēē, quae de futura retributio
 ne narrant, eoz uoluisse de dei potētia, tum prouidētia uel in medijs malis, qbus diuexarent,
 periculū facere. Vnde & Paulus hos ipsos corroborat, ea repetēs, q fuerint olim diffidēs illi p̄
 p̄fessi. Neq; em̄ adeo futuroz maloz formido plerorq; hominū frenat reprimiq; quantū p̄r
 teritoz memoria & recordatio, quae certam afferunt de se cognitionē, & exemplo sunt p̄sen
 tibus, uel olim expertis. Aduerte autē quēadmodū ab incredulitate eiusmodi & illud deriuat, ut &
 mala quis cogitet, & opere exequatur.

Discedēdi a deo uiuio. Neq; enim aliter obuentura est incredulitas ipsa & diffidentia, nisi a
 deo quis prius delitescat. Nam q diu quis deo adhaerit, fueritque illi ut omnipotēti confusus: nihil
 existimat fieri non posse, quod deo libuerit.
 Sed exhortamini uosmetipsos per singulos dies donec hodie cognominatur. Hoc est,
 Bb 3 Aedificate

Psalm. 94.

Expectanda
p̄mia

Num. 13. 14

P̄r terea Josue
& Caleph, oēs
fere sunt in des
erto perditTrib⁹ modis
quiescimus
Gen. 2Nō sunt eoz q
p̄degerūt ex
geda rationesNō p̄mittit qd
in diffidentia ca
dere, nisi p̄r q
deo delitescat

Aedificate uos mutuo, & ita corroborate, ut nō collabamini. Quod si uel quispiam fuerit collapsus, quoad hanc aurā spirat uiuificet; hunc ipm attollite. Id nāq; cū inquit, usq; hodie nominat, designat. i. q̄usq; duxerit uitā. Hāc em̄ & spes comitat, & bene sperari de p̄tore sup̄stite p̄t, ut respiciat admonitus. Præcipue aut nulli in sit cor prauū. Qd̄ si forsan acciderit, nequaquā hic in desperationē & diffidētiā plabaf. Quin uos illū hortādo suscipite, & uiuādo mox subleuate.

Ut nō obdureat quis ex uobis fallacia peccati. Hoc est: Ne ex eiusmodi diffidētiā, in cæcitate corrumpat, & maneat insanabilis. Quemadmodum em̄ orbat luminibus corpora & duriora, nequaquā medētis se manibus attrēctāda subicerint, sic & animā in malitiā obduratā, dei uerbis minus parebit. Fallaciā uero p̄cti uel dæmonū suggestiōes appellat, uidelicet q̄ nullā q̄s speret futurā bonorū malorūq; retributionē. Vel fallaciā desperationē dicit. Nā q̄ semel labēti mihi, nihil sit spei reliquū, p̄cti plane hāc fuerit fallacia. P̄cti nāq; nos circūueniēs & ad se trahens, talia suggerit, ut dictū est, cogitāda. Impius in pfunditatē cadens, contēnit. Qui uero fuerit delicti contēptor, nec deo credere sustinebit. Quo fit, ut ex pacto incredulitatis oriā. Dixit em̄ in corde suo, nō requireret deus. Et alibi: Oblitus est deus, & huiusmodi alia.

Participes em̄ Christo effecti sumus. Hoc est, p̄ fidem illi sumus coniuncti, & sic ei sumus participes ut capiti corpus. Et subinde inquit hos consolaf, & spem affert. Qui em̄ tanta est nos charitate cōplexus, ut & corp⁹ nos suū effecerit: nequaquā nos, si modo uelimus, diuellī a se patiet. Simul etiā illud ostēdit, qd̄ dictū est alibi: Toleremus & cōregnabimus. Nunc itaq; eorundē ipsi participes, quorū & Christus particeps fuit, pressuraf, f. & malorum; diligentius conitatur, & gloriæ participare.

Si tamen & initū substantiæ eius usq; ad finē firmum teneamus. Id est, fidem. Per hanc em̄ subiuiimus diuinā illam & spiritalē substantiā, per quā & regenerationē accepimus. Quinetiā uel in hac uita deposcit, ut firmiores in fide simus & stabiles.

Dum dicit. Hodie si uocē eius audieritis, nolite obdurare corda uestra, quēadmodū in illa exacerbatione. Confirmat quēadmodū dixerit, usq; in finē. Inquit; id ipsum præ tendit. Cum hodie uero, sic intelligitur, ut superius est explicatum.

Quidam em̄ audietes exacerbauerunt. Audietes, inquit, dei promissā, cum polliceret datum se his terram Chananae orū, & alia pleraq; descuerunt ab eo, & hunc ipsum ob pfidiam exacerbauerunt. Cauendum itaq; ne & ipsi promissionibus his diffidatis. Nihil em̄ uobis cōducit, sola hāc promissionum huiusmodi auditio, nisi & fidem his præstiteritis, quēadmodum nec uestris maioribus profuerat audisse; quin potius ob id eo iustius perditū sunt, quo & dei sunt uerbis diffisi.

Caleph: 30. Sed nō uniuerſi q̄ p̄fecti sunt ex Aegypto p̄ Moysen. Caleph nāq; ille & Iesus, nequaquā fue re increduli. Propterea & p̄missione adepti sunt, & Palaſtinam ingressi.

Quibus aut inſensus est quadraginta annis; Nōne illis q̄ peccauerūt, quorū cadauera p̄strata sunt in deserto. Per quā stiunculas eo nōnullas hic loquit, ut clarior sit & apertior eius oſo. Et ne facile illi possit occurrī (rogandi em̄ hic modus certioribus rebus apponit) addit præterea & p̄enas. Prostrata sunt enim inquit, & cōciderunt eorum cadauera in deserto. Et nāq; ut grāce habetur, hoc est, ingentem ossium uim & pene infinitā. Sic enim ex parte uniuerſum corpus procubuisse ostendit.

Quibus aut iurauit nō introire in requiem ipsius, nisi illis qui increduli fuerunt, & uidemus quia nō poterunt introire propter incredulitatem. Superius quidem peccantibus dixit, nūc uero incredulis, ut ostenderet ad Hebræorum animi pusillitatem, futuram & diffidentiam, ut illud accederet, quod eorum pleriq; in alia praua facinora prolaberentur. Qui itaq; (inquit) fuere increduli, uidemus nequaquam promissionis terram adisse, id est, præ oculis nobis peccati certior p̄ena obuerſatur.

Tlmeamus ergo, ne forte relicta pollicitatiōe introeūdi in requiē eius. Huc redit id omne qd̄ dictū est supra. Hodie si uocē eius audieritis, &c. Verendū itaq; & nobis, ne eadē illa cōtingant, quæ olim diffidētibz illis ingesta sunt mala.

Exiſtimeſt aliq̄s ex nobis deesse. Id est: Ne forte præterea & relinquat postremo ad adeundā p̄missam nobis hanc requiē. Lætiore itaq; reddit sermonē, & minus molestū. Nō em̄ prætermisus est, inquit, sed præteritus esse existiatur.

Et nō & nobis annuntiātū est, quēadmodū & illis: sed nō p̄fuit illis sermō auditus. Et nō his præterea denuntiata futura sunt bona, haud secus ac illis, sub figura terræ p̄missiōis. Nil tñ id pōt nobis p̄desse, nisi & fidē p̄missis adhibeamus, deponamusq; animi oēm pusillitatē & diffidentiam: sicuti nec illis aliqd̄ cōtulit. Aduerte aut, quēadmodū denūtiatū nobis illud ait fuisse, tanq̄ uera quædā & certiora sunt bona, p̄missa, & quæ uelut ex trophæis in nos & parta uictoria cōferantur, illis uero auditum esse sermonem.

Nō admixtus fidei ex his quæ audierunt. Id est, Nil prorsus his qui sermonem audierunt coniuncti, uel congruentes, sed ab his omnino diuulsi. Græce uero: admixti leguntur. Nō em̄

Nō em̄ nō cōuenientes dixit, sed nō admixti. Et egregie quidē, ut arctissimā patefaceret unitatē. Audientes aut hoc loco credētes ipsos & fideles dicit. Hi nāq; dici haud dubie possunt, uerba diuina auscultantes. Basilius uero nō admixtos eos intelligit, q̄ cū Caleph illo sensissent & Iesu Hi nāq; a seditionibus abſuere, neq; tumultuantibus reliquis seipsos admiscuere. Vex q̄stos dicir q̄ audierunt: Illos nimis, qui de promissā audientes, nil postmodū profecere.

Ingrederemur nos in requiē eius, q̄ credidimus, quēadmodū dixit. Sicut iurauit in ira mea si introibunt in requiē meā. Vnde id liquet, q̄ credētibz nobis in eiusmodi requiem patebit ingressus. Ex eo quidē, quod dñs dixit. Nō em̄ sunt infideles in requiē hanc ingressuri. Id em̄ datur intelligi, ex rebus diuersis. Nā ut infidelibus infidelitatis est præmiū, & ne in requiē illam ingrediantur occasio: sic nos contra qui fidem seruamus, seruata fidei mercedem accipimus, æternā illius quietudinis aditum.

Et quidē opibus deus ab institutiōe mūdi p̄fectis, dixit in quodā loco de die septima sic. Et requieuit deus die septimo ab oibz opibus suis. Et in isto loco rursum. Si introibunt in requiem meā. Hāc minus cōsentanea sibi uidet eē oratio, cū tñ fecus se habeat, sed ita inq̄. Neq; enim dicere poterit quispiā de sabbati requie David disseruisse. Nā q̄ fieri p̄t, q̄n olim illū effectum sit, ut a principio mūdus sit cōstitutus: Quin potius perspicuū est de alia quadā David quiete dixisse: de celestī uidelicet illo ingressu, q̄ tñ in futurū sit debitus; tanq̄ in posterū essent nōnulli cōtēti hanc requiē adituri. Et quēadmodū sabbatū apud scripturas, & si requies dicit, nil tñ impedit, quo minus & requies in aliū sensum nuncupetur. In tertia uidelicet quietudo, quam deus effect olim pollicitus: Sic quidē nec prohibetur hoc loco, quin & requies futura illa interpretetur, celo rūinquam imperium, quod sane haud quāq; sunt increduli audiri.

Quoniam ergo sup̄est quodā introire in illā, & hi q̄bus prioribus annūtiatū est, nō introierūt propter incredulitatē, itaq; terminat diē quendā hodie David dicēdo post tñ t̄pis sicut supra dictū est. Hodie si uocē eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Nā si eis Iesus fuerit p̄stitisset, nunq; de alia loqueretur post hanc diē. Studet itaq; omni nīfū Iesum illū arguere nil potuisse in hāc requiē inducere quēpiā: cuius & David meminit, & nos facimus mentionē. Cū igit nec ille in hmōi requiē inuenerit aliquē, & David inquit rursum post tanta annorū curricula, nolite obdurare corda uestra, sicut & patres uestri q̄ ob eorū diffidētiā nequaquā sunt quietē ingressi, deſurq; ex his nobis intelligi, rē cōtra procedere, uidelicet si creduli fuerimus, futurū esse, ut illā ingrediamur. Constat ergo requiē istā futurā esse, & nos opperiri ut se adeamus. Neq; em̄ David de Palaſtina hmōi dicitabat: quippe qua tunc potuerūt Iudæi. Neq; de septimo die, utpote quæ ab ipsa mūdi fundatiōe fuisset. Est igitur requies tertia quædā, celoz silicet regnū, ad quod & Iesus dominus, ob credulitatem & fidem, quæ in se habetur, inducit.

Igit relinquit sabbatismū populo dei. Nō em̄ quietē dixit, sed sabbatismū, noīe p̄prio explicato: & eo qd̄ q̄ maxie hos oblectabat, & illeſti noīs eiusdē suauitate, cōcurrēbat. Nec sec⁹ & celestē regnū se habet. Nā quēadmodū sabbato ab oīe opē carnali & crasso cessandū. Lex ipsa iubeat, & ea dūtaxat ut pagerēt, q̄ cū ad dei cultū, tū ad aīæ utilitatē facere uiderent. Sic & in posterū illud tēpus, cūcta spiritalia futura sunt & diuina. Nihilq; quod carneum sit aut laboriosum, ubi & dolor oīs excessit, & mœror & gemitus abiit. Audi ergo, quid ipse mox inferat.

Qui em̄ ingressus est in requiē eius, & ipse requieuit ab opibus suis, sicut a suis deus. Expli cat nūc cur sabbatismū dixerit futurā in celis requiē, ob id silicet, q̄a & ipsi a nostris opibus requiescimus, nec secus q̄ deus, ubi diē q̄a condenda terraz hac machina cessasset ab opē, sabbatū appellauit. Perinde ac si dicat. Hac quidē in uita acerrimū est iustis certamē & labor imēsus p̄positus, q̄a uirtuti maxie est infusādū. In celis uero, neq; ad mortalitatem aliquā exercebunt, sed deo dūtaxat inexplēbili quadā animi fruēt suauitate. Quod aut hi ex Iudæis crediderāt audire maxime cupiebant, q̄a præsentibus silicet & operosis negotijs liberandi sint & pressuris, nunc dicit, ut eoz subleuet animos malis ingentibus afflictatos.

Festinemus ergo ingredi in illā requiem. Cū ostēdisset tertiā quandā esse quietē: & illam celestē: hortatur hos demū, ut hanc ipsam ingrediantur. Recte aut festinemus dixit, cum haud quāq; ut ad huiusmodi requiem præbeat aditum, satis uirium habere sola per se fides uidetur, nisi & optimus adit uiuendi modus.

Ne in idipsum quis nostrū incidat incredulitatis exemplū. Idipsum, id est, Israelitaz exemplum. Quemadmodū em̄ cū maiorem itineris partē iam cōfecissent, & mala plurima essent perpeſsi: ob incredulitatem tamen & diffidentiam conciderunt. Sic & uobis cauendū, ne post tam multa quæ iam subistis certamina, collabamini: utpote qui non ad finem usq; strenuos uos p̄stiteritis. Id enim uerus est lapsus.

Iuuus est em̄ dei sermo & efficac, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Vt em̄ tūc illi nō bello aut gladio, sed dei uerbo interire: quippe q̄ultro procuberēt, & se ipsi cōtrucidaret: Sic & uobiscū ageſt. Nā dei hoc uerbū, ut illos affectu supplicio: sic & uos cruciabit. Id nāq; & uiuū p̄petuo, & nūq; extinguit. Vel in aliū sensum uiuus ē dixit, ne forte silicet cū uerbū illū audissent, Bb 4 incōstant

Caleph et Iesus eo q̄ sediti/ osis nō assense/ runt. Palaſti/ nā sunt ingressi

Gene. 2. Psalmo. 94

Sabbatum requies.

Tertia requies regnum celozum.

Per requiē eius Iesus David meminit, intelligit celestē imperiū Fides se sola non potest nos ad celum subleuare.

in cōstās esse & uanū existimaret, uiuū hoc appellauit, i. subsistēs & efficacit: ut in quācūq; iruerit animā, graue illi uulnus infligat. Aduerte aut quēadmodū & gladiū meminit, et acutū & penetrātis: ut ex rebus nobis iā cōsuetis & notioribus, pferat diuinā potētā magnitudinem.

Et pertingens usq; ad diuisionē aīe & spūs. Rē sane horrendam hic p̄dicat, q̄ sanctū spīritū discludat ab aīa dissecetq; & eā relinquat a sanctitate, ex spū eodē manāte, penitus destitutum quā dñs in euāgelio ancipitē nūcupat. Vt em̄ imperator aliquis primatē ex suis quēpiā, q̄a tetrū aliquod cōmiserit facinus, exautorat, & dignitatē & magistratus munere priuat, mox etiam & capite plectat, uita priuet. Sic & hoc loco cū spūs fuerit aliq; dignitatē priuatus, deinde & p̄na afficit. Nōnulli uero ita intellexerūt, & meo iudicio haud satis cōsentanea sentiunt apostoli aīo. Dicūt em̄ dei sermonē uel spm̄ ubi animā ipsam inuaserit, diuidere statim & interficere huius aīe partes, & eā de cetero hūc in modū susceptibilē reddere & capacē mysteriū. Vtiq; & telum carne prius discissa, mox in eā immergi & ad intima tendere cōsueuit: sic & sermo nisi munitio- res animā partes interclusas se iunxerit, nullum asserunt sibi in eam patere ingressum.

Compagum quoq; & medellarum. Ne forte hī animā cruciatum cum audiunt, negligē- tiores reddantur, incertos illos existimantes, adiungit & corporis p̄nas. Patientia enim quāq; & p̄sentia mala longe acrius urgent.

Et discretor cogitationū & intētionū cordis. Sermōis nūc patefacit diuinitatē, cuius uel p̄cipuū est argumētū, disrere, & nosse hōim cogitatus. Ait em̄, scrutator ē cordis & renū deus. Et nō est ulla creatura inuisibilis in cōspectu eius. Nō solū hominū, inquit, examinat cor- da, & scrutatur deus: Quinetiā si uel angelos dixeris & potestates, omnia illi aperta sunt & pa- tentia. Nec quidpiam est quod latere illius oculos queat.

Omnia aut nuda & aperta sunt oculis eius. Vt clare demonstret, quēadmodū cuncta illi sunt nuda, id est, nota & cognita, dictiōe est usus, ex quadā excoīatā ouis metaphora. Nā ut illi cū demitur tergus, uel iugulo cultrū infigitur, & enectā demū a collo pellis diuellitur, interiora cuncta nudantur & patent: haud fecus & deo uniuersa quā in terris geruntur, uel animo concipiuntur & mente, ut aperta & enudata mox innotescunt.

Ad quē nobis est sermo. Illi, inquit, & gestore per nos reddenda ratio est & pro commissis dāda supplicia. Vides q̄ redigatur res culmine. Nā & si audias diffidentia & incredulitatis malū & quā nobis cum Israelitis commune: nil ambigas ferenda esse tormenta. Ostendit p̄terea & quas ipsi dabimus p̄nas, fore longe acerrimas.

Habētes ergo pōtēficē magnū q̄ penetratit celos Iesum filiū dei. Perinde istiusmodi aliq; rogatiōe, cōsule nobis quēadmodū ipsi labamur, nec aīo cōcidamus. Ait igit, Satis p̄fecto q̄ di- ximus ob iniectā formidīe erudire nos possunt, & reddere tutiores. Accedit etiā, q̄ pōtēficē sum⁹ iā nacti, q̄ nobis possit & opē afferre, si mō illi cōsulturos nos cōstātūssime p̄stebimur. Ne- q; em̄ pusillus ē ille aut cuiusuis fortis: sed dei filius, nec talis q̄lis Moyses fuit. Ille nāq; nec requi- em illā adiuit, nec in hac populū introduxit. Hic uero uel p̄meas celos affidet p̄i, p̄tq; nobis aditū in celū p̄stare & quietis illius p̄petuē, cuius lōge ante promiserat hāredes efficere.

Teneamus ergo spēi n̄rē cōfessionē. Neq; em̄ id omne negotiū pōtēfici tribuit: sed & ipsi ut officio simus, depo scit. Habet utiq; ille id pagēdi potestātē, si mō nos fuerimus digni, in q̄s b̄fficia cōferat. At quā hic dicit cōfessionē: Eā nepe, ut resurrectionem cōfiteamur futurā, & q̄ pro meritis quicq; sit accepturus, q̄d q; infinita ibidē bona nos maneāt, & demū q̄ Ch̄rus ipse sit deus. Istiusmodi itaq; tenēda cōfessio est, neq; a nobis ut defluat, p̄mittēda. Sed quodcūq; fueri- mus in fidei primordijs ipsi professi, firmiter teneamus: hoc pacto formidolosa quāq; p̄denf.

Nō em̄ habemus pōtēficē q̄ nō possit cōpati infirmitatibus n̄ris. Cū istos ad credulitatē hortat, uel his adiicit fidē, aitq; nō em̄ est pōtēfex iste q̄ n̄rē conditionis ignarus, quales pleriq; pōtēfici sunt, q̄ ut mala minus experti, ignorāt prorsus qd in se habeāt pressurā acerbioris: & ideo nec promptiores sunt ut oppressis opitulentur, uel miseris cōpatiantur. Atqui cuncta subi- uit noster hic pōtēfex, ut ubi mala q̄ plurima fuit perpeffus; & celum conscendit, ueniam fra- gilitati daturus humanā.

Tentatū autē per omnia, pro similitudine absq; peccato. Hunc em̄ infectatī Iudæi, & cōspuere, & calumniati sunt, & malū semper interminati, * mortē patibulo suffecere. Pertulit itaq; hac omnia pōtēfex, pro similitudine nostra uidelicet, hoc est, haud fecus hac omnia tulit, q̄ ipsi ferre pro humana fragilitate solemus, toleranter tamen & absq; p̄ctō: quippe qui nulli esset p̄ctō obnoxius. Hunc itaq; & uos imitati uel in medijs malis, estote in fide constantiores, & ab omni peccato alieni.

Accedamus ergo cū fidutia ad thronū gratiæ. Cū em̄ inquit, peccati expertē sumus pōtēficē nacti, qui uel mundū puicit (ait nāq; cōfidite, ego mūdū hūc uici) debemus hūc fidētores adire. Quādoquidē & nobis q̄ aīus tulerit, largiet. Sunt aut throni duo, alter gr̄æ & dū uita hāc ducimus adēdus, cui q̄ fidēter adhæserint, munere quodā diuino p̄ctōq; sunt ueniam acceptu ri. Alter uero secundū aduētus est thronus, nō gr̄æ. Quippe cū nemo tūc remissionē delictis, sed iudicium

iudiciū assequet. Thronū autē dixit, ut pōtēficis arguat dignitatē, & iudicētem ostendat.

Ut misericordiā consequamur & grām inueniamus in auxilio opportuno. Perinde ac si dicat. Si em̄ dum in terra uiuimus, hunc ipsum adibimus, & misericordiā simul inueniemus & gratiā. Vt qui opportune ad hunc cesserimus, & dū est clementiæ locus: Qui uero alias se obtu- lerit, his prorsus carebit. Neq; enim in posterū gratiæ erit, sed iustitiæ thronus. Quo & fixit ille deus in hūc, facturus gratiam flagitantibus: tunc tamē est ad iudiciū surrecturus. Ait em̄. Sur- ge deus & iudica terram.

Om̄is em̄ pōtēfex ex hoībus assumptus, pro hoībus cōstituit in his q̄ sunt ad deū. Vult tandē arguere nouū uetere testamētū longe esse p̄stātius: orditurq; sacerdo- talia munera ipsa cōferre, cū p̄scosq; sacerdotū illosq; tū Ch̄ris: Ostēditq; maximum in modū Ch̄ri excellere sacerdotiū. Verū tamen cū Paulo occurreret, q̄ multa inesse sa- cerdotibus illis esset necesse, q̄ Ch̄risto tunc defuissent, utpote qui neq; de tribu esset sacerdotā- li, neq; in terris sacerdotis munere fungeretur, neq; ab hoībus institutus, & ut ita dixerim, nec imaginē aliqūā haberet corporeā ipsius sacerdotij habitus, quā tñ spm̄ p̄sterebāt, nō terrena hac & p̄sentia. Enarrat primū q̄ Ch̄risto sunt cū sacerdotibus ceteris cōmūia, deinceps & q̄ in Ch̄risto excellūt producti. Nā tunc quidē cū re alia quadā collatū p̄stare aliquid crediti & cū partim cōmune aliquid habet, partim priuatū quo p̄stāt. Ex hominibus igitur ad pōtē- ficatū assumi cōmune est Ch̄risto cū ceteris. Ipse nāq; cum homo existeret, pōtēfex est & deo effectus. Et pro hominibus constituit, in his quā ad deum sunt: id est, intercessionem facere, uel id quidem est illi commune cum ceteris.

Et offerat dona, & sacrificia pro peccatis. Explicat quid illud sit, pro hominibus ipsis ad deū constitui, peccatis scilicet deū propitiū reddere. Quod utiq; & Ch̄risto est, & si non peni- tus, cōmune cum alijs. Quippe qui patrem conciliandi gratia, seipsum obtulerit. Alij uero alia quādam, donū uidelicet & sacrificium.

Qui cōdolere possit his, q̄ ignorāt, & errāt. Hoc est, cōpati & cōdescēdere, & uenīā dare p̄ ignorantia delinquentibus. Aduerte aut ut ex ignorantia & errore, omne facinorū genus gigna- tur. Nā & si nosse alio qd peragit malū uideret, alioquin cū illud exercet mentē obtenebratus in- sania & erroris morbo laborat, & uoluptatum illecebris p̄iceps deferretur.

Quoniam & ipse circūdatus est infirmitate. Causa aut potior sane & certior est, qua debeat pōtēfex pro cācitate ignoranter peccatibus cōdolere: quia & ipse fit carnis infirmitate obdu- ctus, & humanā fragilitatis ex se nō ignarus, & uenīā metitur sic delinquentibus. Nonnulli ue- ro ita intelligunt, uidelicet uel una re solū pōtēficem differre a populo, quia alijs cōmiseratur, & parit, cū in ceteris sit & ipse ut reliqui homines, infirmitate p̄actinūs.

Propterea debet quēadmodū & pro populo: ita etiā pro semetipso offerre pro peccatis. Hōz omniū cū ceteris nil quidpiā participat Ch̄ristus. Nō em̄ erat eiūsmodi peccator: infirmi- tati obnoxius. Neq; pro seipso, sed pro hominibus ceteris sacrificium obtulit.

Nec quispiā sibi sumit honorē, sed q̄ uocatur a deo. Vel aliud quoddā pontificatus argu- mentū inducit, quod & Ch̄risto inesse prospicitur. Vt ne quis scilicet suopte impulsu, siue sacer- dotiū, siue pontificiū munus aggrediatur, sed a deo uocatus illud accipiat. Ostēdit p̄terea hoc loco tunc temporis Iudæoz pōtēfices ad honores auide profilisse: & dignitates eiūsmodi pe- cunijs comparasse, & legem penitus corrupisse.

Tanq̄ Aaron. Aaron em̄ principio p̄ Moysen a deo accitus, sacerdotij munere hoc fun- gebat. Nec ipse prior est illud aggressus, quin etiā cū uirga resoruit, innotuit plane diuinitus se fuisse electū. Et eos p̄terea fuisse ab igne absumptos qui sacerdotiū per se inuasissent.

Sic & Ch̄rus nō semetipsum clarificauit, ut pōtēfex fieret, sed q̄ locus est ad eū, filius meus est, ego hodie genui te. Quēadmodū & alio in loco dicit: Tu es sacerdos secundū ordinē Mel- chisedech. Quod Ch̄rus ubiq; dictabat, q̄ a patre scilicet missus sum, & a meipso nō uenī: id ipsum nunc cōfirmat apostolus, a deo hunc esse dimissum. Nec gloriā sibi ex se cōciuisse, sed qui esset ad eū locus, & filiū esse hunc suū dixisset, eundē clarū fecisse, & sacerdotij insignibus deco- rasse. Cū itaq; sensibilibus plurimis argumentis patuisset, fuisse Aaron (ut dictū est) a deo p̄la- tū & affectū honoribus: Ch̄rus uero nihil haberet hmōi, utpote cui scelerati hoīes supplicia intu- lissent & mortē, quippe qui tunc probaretur, & pro arbitrio ageret uerarentq; omnia: propheta; nunc uaticinio, quod p̄stātus est, patefacit, & a deo hunc destinatum fuisse, testificat. Vi- detur autē, quod in secundo psalmo dictum cōperimus, Ego hodie genui te, minus re propo- sita conuenire. Habet sane hoc loco Paulus constitutū Ch̄ristū arguere in pontificem eē a deo promissum. Hoc uero testimoniū plane assertur, a deo esse hunc ipsum progenitū. Responden- tū itaq; geniturā huiusmodi maximū in modū ad rei confirmationē ualere, q̄ a deo sit in pon- tificē constitutus. Proinde & illud aduerte, quod cū in psalmo centesimo nono iā dixerit deus: De utero ante luciferum genui te. Et paulo post illud adiecerit: Tu es sacerdos in æternū secū- dum ordinem Melchisedech, hoc loco Paulum quā p̄salms his utriq; de natiuitate, sunt dicta cōiūxisse

Non ē post hāc uita gratiæ autē clementiæ locus p̄sal. 8. i.

CAP. V. Nouum testamētum ueteri p̄stātius

Et errore, & ig- norantia omne malū gignitur.

Nemo pontifex cum munus ag- grediatur nisi a deo uocatus

Exodi. 28. Rume. 17. Rume. 16.

Psalm. 2. Psalm. 109. Johan. 8.

Ego hodie ge- ni re, quomodo Ebraici su- sacerdotum con- firmet.

Sacerdos in æternū Ch̄rus deus.

Imperator ex- autorat ob de- clementum.

P̄sentia ma- gis mouent.

Psalm. 7. Sapientia.

Qualis esse de- beat n̄rē spēi cōfessio.

Hora.

Alias, & parib; li morte affecte- runt.

Johan. 16. Duo throni no- bis adēdū, ara- riæ unus, alter iustitiæ.

cōiunxiste, perinde ac dicat. Nequaquā uelim de alio quis dictū id suspiceris, tu es sacerdos, nisi de deo & solo, q̄ sit ante luciferū genitus. Sic itaq̄ haud quāq̄ esse alius hic deprehēdet, q̄ ille fuerit, q̄ palmo secūdo denuntiā, hodie fuisse progenitus. Nā cū ante luciferū inq̄t, æternitatem designat, quā nullis tēpōz spātijs p̄finitur. Cū uero hodie dicit, à principio esse hunc genitū arguit, id est, ab æterno. Cōstatigitur q̄ palmo secūdo cōplectitur, ad Christū cūcta referri. De Christo ergo & illud: Tu es in æternū sacerdos, dictū esse perspicitur. Vēz quē aliū afferre possunt prāter Christū Iudæi: qui sit ex Melchisedech instituto pontifex factus. Nōne erāt sub lege omnes. Nōne & uniuersi sabbata obseruabāt, offerebātq̄ sacrificia. Apertissime itaq̄ de Christo dictū esse cōstat. Hic em̄ & solus Melchisedech illius in morē, pane & uino sacrificabat. Verū q̄ pacto in æternū hic dixit: Quia uel in p̄senti & corpore ipso q̄d ille nostri gratia immolauit, pro nobis etiā intercedit apud deū ipsum & patrē. Id est, Quā ille pro nobis perpeffus est, profert, ut patrē exoret, eundēq̄ istiusmodi subinde alloquitur, Humana natura tēperanda unigenitus tuus hęc tolerauit: miserere itaq̄ horū pro quibus ipse pati sustinuit. Uel in æternū dicit, q̄a quotiē offertur. Vēl in perpetuū offertur per dei ministrōs oblatio, Christū dominū, & pontificem habens & sacrificiū: qui seipsum nostri ob grām sanctificat, frangit, tribuit. Quotiescūq̄ enim id fiet, mors domini annuntiabitur.

Qui in diebus suis carnis. Dies carnis eius, quos duxit in carne dies demōstrat. Nec quidē (q̄d abfit) q̄a carnē nunc deposuerit, quippe quā & in p̄sentiā habet, & in æternū est habiturus & incorruptibilē quidē, & carnis passionibus nobis natura infitis, minus obnoxia. Quādoquidem nec esuriē patitur, nec dolorē, nec eiusmodi aliquid. Hunc uero dicēdi modū apostolus à propheta desumpsit, dicente in psalmo quartodecimo & centeno. In diebus meis inuocabo. Psal. m. em̄ hunc integrum ad Christum refert propheta.

Preces & supplicationes ad eū, qui possit illū saluū facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerens. Hęc quidē de carne dicunt. Neq̄ em̄ ille cum deus esset, ulla re indigebat. Quod si uel indignissime aliqua cōcedat, nil tamen cū clamore & lachrymis opē sibi afferri efflagitasset. Hęc tamen haud quāq̄ sunt dei, sed Christi unius humanitatis sunt tribuenda: & ut ueritas assumptæ naturæ clarescat, & eius in nos cura & charitatis prāstantia pateat. Ille em̄ pro nobis deprecabatur, & q̄ nostra est, mortalitātē subiuit: ut in seipso naturæ à mortē obēdā delectaret formidīnē. Cōstat em̄ i euāgelio nusq̄ proditū literis esse, ut resurgeret, patrē fuisse precatū: sed cōtra suapte imperio & potestate dixisse cōperimus. Soluit tēplum hoc, & suscitabo illud post tridū. Et alibi: Potestatem habeo accipere animam suam.

Exauditus est pro sua reuerētia, & quidē cū esset filius dei. Vel id quidē carnis ob gratiā, & ob auditōz dixit fragilitatē. Nōdū em̄ hi Paulū plurimi faciebāt. Quod autē inquit, tale ē. Tanta est em̄ Christi hūanitas autoritas, ut suo poti⁹ officio, q̄ dei (ut ita dixerim) munere sit effectū ut fuerit ille exauditus: & ob id magis ueneret hunc deus, & nobis sit eiusdē intercessu propitiū redditus. Et quis ille sit filius, & apud patrē habeat pro naturæ unitate fidutiā: tanti tñ eius est, quā diximus quo ad humanitātē autoritas hęc, ut illi uel diuinitas ipsa reuerentiā deferat. Quia propter nolite flaccescere, nec a ceptis desinere: idm̄ em̄ habemus, quē p̄ exaudiuit. Si q̄d itaq̄ hūc petieritis facturus est uobis, q̄d sane in euāgelio discipulos alloquēs, dñs dicit: Si diligetis, gaudeatis utiq̄: ga uado ad p̄rem, q̄a p̄ maior me ē, & q̄cūq̄ petieritis in noīe meo, dabit uobis.

Didicistis his q̄ passus est obedientiā. Didicit, inq̄t, deo obtemperare & patri, id ipsum patiedo edoctus. Apparet autē dictū id pene absurdū, cū tamen secus se habeat. Nam quo pacto ab his quæ fuerat perpeffus, obedientiā didicit: qui uel anteq̄ pateretur, tantopere patri sit obsecutus, ut uel mala quæ tulerit uniuersa, ut patri morigerē se prāstaret, ultro se exceperit. Factus est em̄, inquit, obediens usq̄ ad mortē. Aduerte ergo cur illud dixerit. Cū em̄ hi ad quos hęc scribit epistolā, ex animi quadā pusillitate & diffidentia, minus parere bene monentibus uiderent: uisum est Paulo infima quædā de filio explicare, ut eius exēplo, magis ac magis illis p̄suaderet, diuinæ uoluntati fidenter obtemperarent, nec grauiter ferrēt p̄suras, quin potius sup̄ne & celsitū diuinā opē expectent. Nā & filius, inquit, cū mortē obsequendū gratia sustinuerit: & a patrē quidē exauditus est, & eius anima a morte erepta. Sic itaq̄ eo ex tēpore didicit patri obtemperare: unde magnas nunc asserit esse obedientiæ vires, perinde ac si dicat. Si em̄ Christo in lucrum passionē cessere: longe magis & nobis in cōmodū sunt hęc concessuræ. Vides quēadmodū ut auditoribus profectum afferat Paulus, ubi ad id condescenderit, ut uel absurda quædā dicere de filio uideretur: audi ergo quæ insequuntur.

Et cōsummat. Perfectio ergo ex malorum tolerantia gignitur: Cur igitur ipsi moleste p̄suras has fertis: quæ perfectiores uos reddunt.

Factus est oibus obtemperātibus causā salutis æternæ. Id est, Nō modo ipse saluus ē factus, quin salutē cæteris cōtulit: nec temporariā aliquā aut breuē, qualis solet in bello afferri periclitatibus, sed æternā. At quibus est illa allata: Nimisq̄ obtemperantibus. Cur ergo uos increduli estis in tantā salutis amittendæ discrimine. Vides ne quemadmodum hęc omnis oratio tam uarijs

fit figu

fit figuris distincta. Sed aduerte & orationis huiusce prāstatiā, ait em̄. Factus est causā, q̄d utiq̄ diuinitatis est propriū. Nā deū prāter, alius nemo esse tantæ salutis causā potest.

Appellatus à deo pontifex iuxta ordinē Melchisedech. Quoniā, inquit, passus est ille, & pontifex est nuncupatus, utpote q̄ sese in mortē obtulerit. Nec tñ est sanguinē obtulit, pro ludaicis institutis id egit: sed in Melchisedech morē factus est pontifex. Nā quēadmodū ille nō fuit olei liquore ab homine delibutus: sic nec Christus quidē: sed à deo consubstantiali ipfius spiritui offusus est, utq̄ ille rex fuit, ita & iste potius est regno.

De quo grādis nobis sermo, & interpretabilis ad dicendū, qm̄ imbecilles facti estis ad audiendū. Cū illis sit de sacerdotij differētia differunt, primū hos increpat, arguēs se ob eoz asotiā tā multa fuisse de Christo, & abiectione locuti, & uerbo ipsi & incarnato diutius se immorati. Nā si nō adeo essent hi aīo ibecilli, iā pridē de alioribus rebus differuisset. Uestrā igit, inq̄t, torpēdinē, difficulter haberi poterit sermo, quēadmodū sacerdos sit Christus, secundū ordinē Melchisedech institutus, & uestrā quo ignorantiā nequaquā quierim & illud recte interpretari. Enim uero Corinthios, apud quos nequit de p̄ritalibus disputare, ut q̄ inter se dissiderēt: ut legnes & torpidos arguit. Cū autē inquit, facti estis: ostendit hos olim sanos fuisse, & mente integra, & fide constanti, & postremo tandem in eam ignauiam recidisse.

Item cū deberetis magistri ēē propter tēpus. Laudibus uituperationē interferit, dicēs: Alioz oportere hos instructores ēē. Ostēdit autē iā pridē hisq̄ multa fuisse de deo credita, & mysteria ipsa intellexisse. Id sane utrūq̄ laudabile ē, & eoz in gloria cederet: ni ignauos se postmodū p̄stitissent. Solēt em̄, inq̄t, hoies t̄pis fieri, p̄cessu ualidiores: uos uero illo abusi, iā ignauia estis. Iursum indigetis, ut uos doceamini q̄ sint elemēta exordij sermonū dei. (iā resoluti. Elemēta, Christi hūanitatē dicit. Nā quēadmodū cū lris dāda est opa, primū elemēta ipsa sunt p̄dicēda: sic & hoc loco Christi hūanitatē fuisse hi edocēdi & assuefaciēdi minoribus, ut postmodū ad maiora, & diuinitatē ipsam, p̄grederent, q̄ sane mētē exigit p̄fectiorē. Ecce iā à Paulo ipso edoctus, quāobrē infimis sit sermonibus immoratus, nec alius aliq̄d uel raro dixerit: & q̄ de mū ob auditōz imbecillitatē id agat, argumētō est epistolā q̄ abiectionibus est & infimis rebus referte. Et si q̄d forte q̄d sit sublime, cōtineat summam illud & breuiter tractat.

Et facti estis quibus opus sit lacte, nō solido cibo. Non em̄ opus (inquit) habetis, sed facti estis: id est, uestra opera ad id estis deducti, ut uoluntate sitis istiusmodi redditū. Lac uero humilē sermonē & de minimis differētē, hoc loco appellat, & in epistolā quā ad Corinthios scribit: Solidū uero cibū, q̄ p̄fectiora & altiora sunt dicit. Non em̄, inquit, oportuit q̄ legis sunt in p̄sentia: producere, ex hisq̄ & Christi cōferre, q̄ haud quāq̄ potest prā eius magnitudine cōparari, q̄a & pontifex fuit, & seipsum immolandū obtulerit, & cū clamore orauerit & supplicatio. Cū itaq̄ istiusmodi uobis sit nutritiā, uel ista adici. Nō autē uerba diuina pro ueris esse & certioribus nutrimentis. Dabo em̄, inquit, his famem audiendi uerbum dei.

Omnis em̄ q̄ lactis ē particeps, expers ē sermōis iustitiæ: paruulus em̄ est. Iustitiā hoc loco uel uirā dicit optime gestā, ut p̄inde ac si dicat: Qui em̄ minus p̄fectus ē, sup̄nā erit philosophiæ ignarus, nec p̄cipere p̄ uitaē sublimitatē, quā Christus inquit, à nobis deposcit. Esti nō abidauērit iustitiā uestra plus q̄ scribare & phariseoz, &c. Vel iustitiā Christi ipm̄ appellat, q̄ si inferat Qui humilū istiusmodi & de incarnationē tractantiū particeps fuerit, uerba uero quæ altius de deo & digne sunt, nequaquā acceperit: tanq̄ infans aliquis erit, nec tanti mysterij capax.

Perfectioz autē est solidus cibus. Id est, sublimia dogmata, & Christi cōplectētia diuinitatē. Videsne & aliud quoddā infantia genus, q̄d senibus inesse deprehēditur, mētis scilicet simplicitatē quandā & incōstantiā, & perfectionē quā ætate inferiores ut assequantur, nil impedit. Quorū qui pro cōsuetudine excitatos habēt sensus, ad discretionē boni & mali. Cōsuetudine p̄fectionē dicit, & morē ipsorū firmitatē. Vt em̄ est moribus quisq̄ & habitus stabilis: sic & animi sensus habet in sacris literis exercitatos, ita ut dogmatū celsitudine queat & humilitatē discernere, & sana a corruptis diiudicare. Nō ei de uita hoc loco differit. Nā bona discernere q̄q̄ ualet, nouitq̄: malā esse neq̄tiā, probā uero uirtutē. Aduerte autē quēadmodū exercitationē & experientia scripturaz sit opus, si nobis q̄ hęc resim sapiāt, & q̄ minus sunt differēda. Neq̄ oibus adhibēda sunt aures, Guttur em̄ cibos degustat: anima uero probat sermones.

Vapropter intermitte res inchoatōis Christi sermonē: ad p̄fectionē eius seramur. Dixit sup̄ius, torpidi estis & infantes, & necesse habetis iterato, prima fidei elemēta iā edoceri: nūc uero, inq̄t, oportet utiq̄: tanq̄ p̄fectos uos sapere, excedereq̄ Christi inchoatōis sermonē. i. fidei ipsius primordia, & ad p̄fectionē deferri, sublimiū scilicet ēē capaces. Vel aliter intelligi id dictū p̄t. Cū em̄ hi circa fidē uiderent claudicare: eo nūc de uita differit incōprehēbili, p̄inde ac si dicat. Haud quāq̄ necesse est, ut circa ipsa initia semp̄ uer semini. i. ut de fide assidue instruamini, tanq̄ ad eā nup̄ inducti: sed ut ad p̄fectionis fatigū p̄ducamini, id est, ad optimū uiuēdi modū. Optimus em̄ est quisq̄, cui ad fidē accesserit & rector uiuēdi. Principiū tñ & fundamētū est fides: q̄ sine, nihil apprehēdit, sicut nec absq̄ priorib⁹ elemētis, literarū

Alis, incitiam

1. Cor. 3.

Elementa crendendū penes humanitatem sunt Christi.

Lac, & abus solutus. 1. Cor. 3.

Amos 8.

Barthai.

Sensum exercitatio. Job. 34.

Fides est fundamētū uiuēdi. Qualis edificij.

Melchisedech sacerdotij & huius typi gestis solius. Sacerdotium Christi sit eternū, quia quotiē offertur in sacramento eius charitatis.

1. Cor. ii.

Christi assumptam carnē nūquam dimisit. Psal. u. 4.

Johan. 2. 10.

Johan. 14.

Alis, obtulerit. Philip. 2.

Wagna obediētiæ vis.

Perfectio ex malorum tolerantia gignitur.

literas: quis potest habere peritiam. Nec tamē perpetuo primis debetis elementis insistere, nec semper tanq̃ pueri miniores & imperfecti in fide estis erudiendi. Si quis uero q̃ ante proposita sunt cōspicit, improbetq̃ q̃ deinceps sequitur, tanq̃ superioribus minime cōgruentia: intelligat id sepe Paulū facere cōsueuisse, ut cū de re una aliqua tractet, ad aliā profiliat lōge diuersam.

i. Cor. II.

Necesse ē eum
pœnitere vitæ
pœnitæ q̃ nouā
vult inchoare.
Alis, ductū esse

Quēadmodū & ad Corinthios, cū de comestationibus & cenis differeret, de diuinis mysterijs sermonē statim inuasi. Nec secus & hac in epistola, cū his ignauia, imbecillitate, & torpēdinem exprobrasset: ad perfectionē accipiendā trāsgressus, & quēadmodū illis uiuēdū esset, dicere est adortus, imperfectos eos appellās. Et eo quidē, q̃ nequaquā cūfide & uitā coniunxerant.

Non rursū iacentes fundamentū pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad deū. Id est. Ne denuo eadē illa aggrediamini, q̃ olim fecistis cū baptismi essetis lauacro abluēdi, & nuper ad fidē cōcessissetis. Ex mortuis operibus pœnitentiā dicit, id est, fatanæ opes repudiationē. Constat em̃ q̃ ad Christi fidē accesserit, prioris tā dogmatis q̃ uitæ pœnituntine cōcessisse. Nā si pœnitentia quēpiā nihil pœniteat, quo pacto pœnitentia aggredietur? Et ideo fidei adiecit ad deū. Nā mortuis renuntiantē operibus, mox fides inuadit. Ait igitur: Nō em̃ uos estis tanq̃ tyrones & nuper instructi in fide erudiendi: quippe q̃ iā diu fidē hanc exceperitis. Ex his aut̃ arguit Paulus hos q̃ dem in fide labasse, & tanq̃ nondū obfirmatos, fundamento aliquo indigere.

Ephē. 4.

Clarior baptis-
mum species
quondam.

Actoz. 19.

Baptismū doctrinā. Neq̃ em̃ perinde multa sint baptismatis genera, plurali usus ē nūm- ro, cū unū sit baptismus: sed anteq̃ id sequatur, & accidat sit necesse. Nā si rursū hos institueret, & iterato ut labentes baptismō ablueret, necessario & baptismi iā, plura hæc sequebētur, quod sane foret absurdū. Inquit ergo: Non em̃ iterū estis baptizandi, sed in primo uobis accepto baptismate, permanendū. Sciendū præterea, quēadmodū q̃ legi inhæserant, uarias baptismatū species Iudaico ritu, uel in gratia denuntiassent. Attende etiā ut post pœnitentiā baptismus afferretur.

Nā cū pœnitentiā hæc sola per se nequeat nos penitus emūdare: & baptismō abluimur, ut omne in nos collatū munus Christi gratiæ ascribamus.

Impositionis q̃q̃ manuū. Quia scilicet & spm̃ sanctū accipiebāt, cuius grā & futura p̃dicerēt & miracula eederēt. Ait em̃ & alibi Paulus. Cū manus eis imposuisset, acceperunt spm̃ sanctū.

Hæc resurrectionis mortuorū. Id em̃, cū baptizamur, p̃ figurā p̃deditur. Nā cū ueluti ex aqua emergimus, tūc quidē resurrectionē fateri uidemur, & mortuos resurrecturos asserimus.

Et iudiciū æterni. Id est, quod perpetua quædā est allatur, siue bona sint illa, siue mala & cruciatus. Veq̃ id uidetur hoc loco sentire apostolus. Est quidē nō indecens hos ipsos existima- ri, & si iā credidissent: nutabundos tamē & instabiles esse, uel prauē ducere uitam & negligenter. Subinde diceret, uigilare. Nō em̃ id dicere licet, si p̃ somnolentiā & ignauiam uiuimus. Vel forte & iā fide ipsi deficiunt, ita ut per baptismi lauacrū segnitie omnē & peccata abluere & pristina bona recuperare. Nō em̃ his baptizamur, si sic fore existimatis, lōge uos fallit opinio.

Et hoc faciunt, siquidē permiserit deus. Quod illud ad perfectionē dico euadere si mo- do id deo liberit. Hoc aut̃ nō eo intulit, perinde nequaquā hoc permittitur sit deus: fed quia uult pare hmoi aliquid inter loquendū soleamus, si dei uoluntate fieri liceat, hoc illud uel sum aggressu- rus. Simul etiā instruit, ut cūcta ex illius arbitrio p̃dere, & nutu existimemus. Et ita ut uel ea q̃ dem quæ ex confesso sunt bona, proprio iudicio nequaquā credamus uel uiribus. Id ipsum & Lu- das apostolus commonefacit.

Iudas capite
uincto.

Impossibile est em̃ eos qui semel sunt illuminati. Nō enim inutile dixit uel indecōq̃, sed im- possibile: Quo fit, ut & his de secūdi lauacri expectatione, omnem spem adimat.

Donū celeste.

Spūs sancti
participatio q̃d

Gustauerūt etiā donū celeste, & participes facti sunt spūs sancti. Donū celeste, id est, dei grām & spūs sancti, peccatorū scilicet remissionis. Tunc em̃ & spūs sancti participatio adeft, cū remittuntur delicta. Quippe qui in corpore habitet, peccatis olim obnoxio. Is uero (ut dixim⁹) spiritus, per manuum impositionem conferebatur.

Et bonū gustauerunt dei uerbū. Quod illud sit nequaquā apertius protulit: insinuat tamen quemadmodū de uniuersa spiritali doctrina edisserat, cum dei uerbum dicit.

Tuirtutesq̃ seculi uenturi. Mirandæ regē operationes seculi uirtutes appellat. Vel uitam si q̃ in angelos hanc ducimus morē, & ita ut nullis p̃sentibus rebus indigeamus, sed futuris di- taxat in edim⁹ habentes iam uitæ futuræ pignus, uitā quā hoc seculo uiuimus, nullis operibus aut rebus externis oppressi, sed spiritalibus dediti.

Baptismus nō
iteratur.

Psalmo. 102.

Et prolapsi sunt, reuocati rursū ad pœnitentiā. Id est, per pœnitentiā. Quid ergo? Nū in p̃senti ciecta est pœnitentia? Nequaquā, sed secūdi lauacri inuolutio. Est nāq̃ baptismi p̃- priū, homines innouare, sicuti & propheta ait: Renouabitur ut aquilæ iuuentus tua Pœnitentiæ aut̃ officium est a uetustate erueri, & eruta roborare, cū nequeat tamen ad claritatem celestē il- lam traducere, quod utiq̃ sola gratia ualeat. Ad pœnitentiā itaq̃ inquit, baptismatis scilicet. Pri- us em̃ antea cte nos pœnitent uitæ: deinceps & baptismō abluimur, sicuti p̃a dictū est pœnitent- iæ, ex mortuis operibus. Ex sequentibus tamen liquido patet, hæc quidem idcirco Paulū pro- tulisse: ut secūdo baptizari hos prohiberet,

Rursū

Rursū crucifigentes sibi filiū dei. Baptismus quidē pro cruce habetur. Cū Ch̃s nāq̃ & uetus homo patibulo affixus est. Vnde & Ch̃s ip̃s p̃ mortis similitudinē, illi sumus nos cō- plantati, & itē cū per baptismū simul (q̃d utiq̃ cū aqua immergimur figuratur) humati sumus. Nā quēadmodū ille in cruce mortē carne obiuit: sic & nos in baptismō sumus peccatis demor- tui. Qui igitur fuerit secūdo baptismō ablatus, quantū in eo est: iterato Christi cruci affigit, q̃d plane absurdū & impiū est. Ille nāq̃ semel & mortuus est & resurrexit, & mors ei ultra nō domi- nat. Nō ergo erit secūdo aliud quiddā baptismi, q̃a nec est secūda crux aliqua. Nā si secūdo ba- ptismus cōcederet: q̃d impediret, quo minus uel tertio & quarto, uel millies quis baptismō hoc perfruat: Nec simpliciter dixit crucifigentes, sed sibi ip̃s adiecit. Vt arguat, q̃ negligētius uitā hæc ducit, sic oīa faciliare, p̃inde aliud quoddā lauacrū expectaret, ac tāq̃ prauē de fide sentiret.

Ostentui habētes. Triūphi loco ducentes, uituperāt. Hoc aut̃ dupliciter uelim intelligas. Vel q̃a hi qui tūc p̃is patibulo hunc suffixerūt, ad eius signominia id mortis genus excogitarunt, abominabile scilicet & ignominiosum, ut q̃d latronibus destinātū eēt & sceleratis. Vel q̃a cum se- mel mortē Ch̃s obierit, immortalis esse iā creditur. Quocirca q̃ iterato illum cruci affixerit, fal- sum id & cōmentitiū reddat, q̃d sane Ch̃s in dedecus cederet. Quandoquidē post unicā mortē ei denegat immortalitātē, & ut fallam coarguat. Ait itaq̃, Duobus modis fieri nō potest, ut res ita se habeat. Primo quidē, q̃a nequaquā dignus arguitur, q̃ fuerit re tanta dignatus, & baptismi sit lauacry: & peccatorū remissionē adeptus, & iterato n̄ idē bonis fruat: Secūdo uero, quod di- ctu nefariū est, q̃a impossibile est dei filium denuo crucem posse subire.

Terra em̃ sepe super se uenientē imbrē bibens. Terrā quidē animā ipsam, imbrē uero do- ctinā appellat, ut alibi. Imperabo, inquit, nubibus deus, ne aquā pluant in uineā. Et rursū. Flu- uis dei impletus est aquis: hoc est, qui a deo alios instruendi grām sumpsit, supernis oppletus ē donis. Ostendit aut̃ hoc loco hospites, & si uerbum exceperint, idq̃ & alias sepe sint affecuti, nil tñ ex eo adhuc proficisse, q̃d & superius dixit. Qui debetis esse magistri propter tempus.

Et generans herbam opportunam. Id est, uitam uirtute præditam. Nihil est em̃ compo- tum adeo & decorum, ut uitæ puritas ipsa.

Illis a quibus colitur. Herbam, id est, recte uiuendi modū illis parit hæc terra, a quibus & colitur, & n̄ idem est hæc opportuna. Siquidem iisdem illi, quibus uirtus ipsa est usui, ea fruuntur. Nonnulli uero illis, id est, præceptoribus interpretati sunt. Per eos nāq̃ optima uita excolitur & ipsi sunt discipulorum uirtutis participes.

Accipit b̄ndictionē a deo. Hoc loco tacite Græcos philosophos refutat, q̃ terræ feracita- tis fructū ubertatē ascribūt. Nō em̃, inq̃, cultrices manus sunt q̃ fructus produciūt: sed id omne in dei est potestate, q̃ terræ fructus abūde defert, & his benedicit, ut magis exuberent.

Proferens aut̃ spinas ac tribulos. Nō em̃ generās dixit, ut paulo ante de herba iā dixerat: sed proferēs, id est, luxurians & ubertim germinās. Spinæ uero & tribuli, cū uitæ curas, tū opum fallacias, & quoduis peccati genus designant. Quēadmodū & Dauid inquit propheta. Conuer- sus sum in erumna mea, cū infigitur spina. Spina nāq̃ non modo inuadit, sed inhæret & figitur, & acriter adeo, ut si non penitus omnē excusseris, uel si pusillum aliquid ex ea refederit, dolores excitet non mediocres, & quibus ut medeat ur necesse sit, & diligētiō cura p̃stetur. Accedit & tribulus, id est, peccatū. Qui undecūq̃ attrices, & pungit acrius, & undiq̃ se præbet infestū: & in hac uita ignominiam affert, & in futura tormēta & pœnas.

Reproba ē & maledictio proxia. Terrā q̃d probatæ feracit̃ b̄ndictū fuisse a deo iam di- xit: Infructuosam uero & sterile, nō execrabile dixit, sed execrationi propinquā, ne penitus des- peremus. Nā q̃ fuerit maledictio propingua: poterit si uelit, ab hoc pœnitentiā p̃cul abscedere.

Quis cōsummatio in cōbustionē. Haud sane q̃ cōbūritur dixit, sed cuius in cōbustionem est finis: hoc est, q̃ ad finē usq̃ in prauis facinoribus perseverat, ut queat a sterilitate secedere, & sentes ipsos cōburere, & probus effici debet, & benedicti particeps fieri.

Considimus aut̃ de uobis dilecti meliora opa & uiciniora salutē, t̃a t̃i ita loquimur. Cū fa- tis iā hos momordisset, incussissetq̃ formidinē: placat tandē & lenit medēdo, ne prorsus reddat infantes, sed ut iā respiciat hortat. Nā q̃ torpidū minus inceserit, torpēdinē proculdubio auge- bit. Ait igitur, Nō em̃ hæc uos ut improbē dixi, neq̃ ut existimē sentibus iā esse obfritos: sed ue- ritus ne id uobis cōtingat. Nō em̃ expectamus tales uos fore: sed q̃d fatius est, opa uestra salutē p̃- pinquiora, i. uestra salutē curæ uos habituros. T̃a t̃i hæc loquimur, hoc ē, acriorib⁹ uerbis exa- cerbamus. Vel etiā de eorū uita hæc differit, perinde ac si dicat. Nō em̃ adeo senticosi uos estis, & peccatis oppleti, quin speranda sit salutē. Vel forte eos de futura retributione cōmonefacit, q̃si id inquit. Neq̃ em̃ adeo estis execrationi propinqui, neq̃ tam ad uerdinē proximi: sed alia quædam uos præmia manent, ut ex sequentibus patet.

Nō em̃ iniustus est deus ut obliuiscatur operis uestri. Vide quēadmodū hos recreauerit confirmetq̃ ad meliora sperandam, admonitos & priore opes, & diuinā iustitiā, sic dicens: Si em̃ iustus est deus, nequaquā uestra opera obliuioni mandabit, q̃ olim gessistis: clemētiā & mutū charitatis

Roma. 6.
Cū in aquā ba-
ptismatis imer-
gimur & b̄ndicti
conspelimur.

Eccl̃a. 1.
Psalmo. 64

Cap. 1.

Deceat adeo
nil: uix p̃u-
ritas.

In Græcos
philosophos

Peccata spinis
& tribulis apre-
comparantur.
Psal. 31.

charitatis, pro his haud dubie uobis mercede ille pfoluet. Nulla ergo uos capiat desperatio, qñ quidē expectāda sunt potiora. Habet enim deus omnē in se equitātē. Si qd igit habuit mea oratio acerbioris, nil pfecto urgēdi uos grā ea sum ulsus. Quippe qñ scīa nequāq ēē merito execrādos.

Charitātē elemosynā robo-
rat.

Barth. 25.

1. Cor. 7.
In quolibet sta-
tu salus acqui-
ritur, modo si
des assit operis
bus roborata.

Et dilectiois quā ostendistis in noīe ipsius, qñ ministrastis sanctis & ministratis. Magna quā dā fuisse qñ hererēt opera, suo testimonio probat apostolus, & hoc laudat p̄p̄titudine. Id nāq ministrādī officiū, summā ministrātis exprimit uoluntātē. Charitātē uero elemosynā dicit, quā nō modo fratrib⁹ sunt impartiti, sed in dei etiā noīe alijs cōsulerent. Vide q̄ maxime illud uos cōsolat. Siquidē nō in ipsis hoīb⁹, sed in deo beneficiū collocamus, sicuti & in euāgelio Christus. Quod em̄ uni ex pupillis istis feceritis, mihi fecistis. Enim uero q̄ dei ob grām fratri diligēter prospexerit, in deū id beneficii cōtulit. Sanctis autē, id est, fidelibus ipsis. Est em̄ quicq; cū fide & sanctimoniā nactus, uel si in rebus hīce mundanis uersetur, si modo fidē operibus roborat. Ait em̄ & alibi Paulus. Sanctificat quidē uir infidelis, in muliere fidelis, & econtra. Parit itaq; sanctitātē fides. Quo fit, ut non solū in eremo diuersantibus, ut p̄ceditis sanctitate: quin & laicis erit cura & studiū p nos impēdenda. Illi nāq; fide & uita p̄ferunt sanctitātē: hi uero p̄ fidē nonnūq; & uitā p̄leriq; Attende autē, ut eos nunc lenit placatq; Non em̄ qui ministratis inquit, nec ultra progressus est, sed & ministratis subiecit: id est, uel hoc tempore uestrum hoc p̄stitit officium.

Paterno affe-
ctu docet Pau-
lus, non auro
ritate.

Cupimus autē unūquēq; uestrū eandē ostēdere sollicitudinē ad expletionē sp̄ei usq; in finē. Perinde ac si aliq; q̄reret, quāobrē hāc Paule protulisti, si nihil eras nos incesurus. Hāc (ingit) eo protulerim, ut in futurū recta progrediamini. Nō ut q̄ ante hac ipsi egeritis improbē: sed ut nō postq; uobis prospiciā. Nec uolo dixit, qd utiq; p̄ceptoris auctoritatis fuisset & licētiae: sed cupimus, qd sane est paternā affectiois indicū. Nec uerbis tenus mea hāc terminat cupidō, sed ardet aius uestri ob grām. Tantā uim p̄fert cupiditatis, cū cupimus dicit. Nec uestri solū, sed cuiusuis hoīm. Adeo ille acerrime omniū susceperat curā, cuiusuis conditionis & status, & uniuersos hic rutabatur. Cupimus, inquit, uos eandē ostēdere sollicitudinē ad expletionē sp̄ei: id est, ut plenā & perfectā habere uos sp̄em p̄feratis. Aduerte q̄ prudenter hāc tractet. Quippe qui ne aperte quidem hos urgeat, non em̄ a sp̄e, inquit, uos excidistis, & respiciet tandem: sed subinde id mitius dicat, uelim equidem omni uos studio niti, ut quales olim fuistis, tales uos in p̄senti & in posterum exhibeatis.

Ut non leges efficiamini. Vel id quidē subiūgit, ut hos consoletur. Nā & in futurū ip̄sam producit. Dixerat namq; superius, qñ quidē torpidi estis effecti, sed auditu. Ibi quidē solis auribus torpedinē terminat: nūc uero, p̄spicio inquit, quo minus ad animū hāc pertingat signi-
ficat. Nā quēadmodū corpori otium & inercitatio officit: sic & animo bonorū op̄e obest neglectus, & homines reddit somnolentiores & torpidos.

Quo magis a-
nimi magnitudo
dine pollet quis
eo acrius uera-
ri permittitur,
ut eius fides in-
norescat.
Fides patienti-
am gignit.

Terū imitatoris eorū q̄ fide & patientia hēdunt promissiones. Commemorat q̄ ante hac optime peregrissent, & ex eorū recte factis p̄fert nūc argumēta, et ad p̄stiniū statū traducit. Vex ne forsan existimet se plane indignos quorū haberi ratio debeat, eoq; & sp̄etis fuisse a deo & destitutos. Ostēdit tēdationibus uiros eo acrius diuexari, q̄ magis animi magnitudine polleat & deū ip̄sum magnis & p̄stacibus uiris sic uti solere. Nā si cōfestim traderet qd fuerit pollicitus: nequāq; quātū esset quorundā fides pateret. Tunc em̄ arguitur q̄ fidē p̄stare aliquid pollicenti: cū & si longius interlabitur tēpus, sperat tñ promissa se accepturū, nec meret despenans, uel torpet. Ait itaq; Eo quidē pungētia loquor, ut uos excitē tandē ad hos imitandū, qui promisso rū iam sunt hēditatē adepti. Qui uero hi sint, paulo post dicturus est. Aduerte autē, quēadmodū prius fidē posuerit, deinceps & patientiā subdat. Ex fide namq; & patientia oritur. Ni em̄ quis prius crediderit, daturum deum quod ante promiserat, nil patienter morā hanc tolerabit.

Bene. 22.

Expectandus
deus qui nō sta-
tim implet pro-
missa.

Abrahā namq; promittens deus, quoniā neminē habuit per quē iuraret maiorē, iurauit per semetipsum, dicens: Nisi benedicens benedicā tibi, & multiplicans multiplicabo te. Cū multa sint q̄ ex fide hēditarunt promissa, alios quidē interea p̄terit, reliquitq; posteris conqui-
rendos: unius duntaxat Abrahāe meminit, cū ob personā auctoritatē, tñ quia hic p̄cipue, cui pleraq; promitterentur, dignus est habitus ut promissa assequeretur. Vnde & arguit nihil eē in toleranter ferendū, sed expectandū deū, qui promissa non statim dependere, sed longo post tēpore consueuit. Vix: quando iurauit deus: Nimirū ipsis quidē in uerbis iusiurandū hoc ēē arguitur, cū inquit: Per memetipsum iurauī. Forte etiā, cū nisi inquit, dicturus est quispiam dei esse hoc iuramentū per semetipsum iurantis. Nisi uero, pro certe positiū est, quod sane nil aliud p̄fert, nisi q̄ ueritatē affirmat. Veritas uero quis esse p̄ter deum alius potest? Sic & in euāgelio dñs. Amen dico uobis, eodē utitur & simili iuramento. Cū em̄ non haberet p̄stantiorem, per quem iuraret, per semetipsum iurauit sicut & pater.

Infrat. 11.

Et sic longanimitē ferens adeptus est repromissionē. Cur em̄ cū in epistola calce dicturus sit Paulus, hi omnes non retulerunt repromissiones, sed & longinquo eas p̄cedarunt & salutarunt: nunc uero asserit fuisse Abrahā promissam assecutū. Non em̄ his dē rebus hoc loco & alibi

alibi disserit. Hic quidē facit de his mentionē, q̄ in uita promittunt, q̄ post diuturnū tēpus adeptus est Abrahā. Ibi uero de cōlestibus, q̄ nondū est cōsecutus. Vtrūq; tamē magnū his assert, q̄ pusillo sunt animo, solamē. Quādoquidē promissa hāc si magno animo fuerimus, cōsequemur. Alias uero arguemur ueniam, si nondū Abrahā qui tot iā seculis naturā cōcessit, eadē illa est assecutus, ipsi uero a gresseremur nondū his esse potitos. Aduerte autē, cū longanimitē dixit, nō minus ex diuinis promissis hāc assequi posse: q̄ per magnanimitatē & tolerantia. Nunc uero cū longē fecus rem suadet his euenturā, id est, intercidī posse promissa, cū ipsi diffidimus: terreat, idipsum affirmans in deserto uaganti populo cōtigisse, Qui cū in desperationē uenisset & diffidentiae malū: promissionis terrā non est cōsecutus. Dicit aliquis, Bene habet. Cur tamen nec sanctissimi uiri, & si tolerantia de se p̄stiterē, hanc ipsam non attigerunt? Quia in fine, inquit, illa sunt haud dubie adepturi, Vulgus uero quā rulū illud, nec diuinas illas attingere potuit promissiones: nec prorsus attinget.

Abrahā longa-
nimitas.

Homines em̄ p̄ maiorē sui iurāt, & oīs eorū cōtrouerfiā finis, ad cōfirmationē est iuramentū. Id est, iure iurando altercatōis oīs ambiguitas tollitur. Nā & ultro citroq; multa dicunt, ut res ipsa pateat: ius tñ iurādū postremo inuadēs cōfirmās q̄, soluit id omne quo de ambiguit.

In quo abundanti uolēs deus ostēdere pollicitatiōis hāc rebus immobilitatē cōsiliū sui, interposuit iusiurādū. Cū itaq; res ita se habeat, ut iusiurādū certiorē singulis rebus faciat fidē: idcirco, ingit, & deus hoc utitur, in quo i. cū p̄ se iurauerit deus, abūde nobis ostēdit facturū: omnino se se q̄ promiserit. Oportuit tñ deo ipsi uel iniurato, fides haberi. Tolerat tñ ille nri ob gratiā cuncta, & nil prorsus eius dignitatē attendit: sed modo ut nobis suadeat, ut ei fidē p̄tem, & faciat fidentiores. Vel ad humanā hanc descēdit iurandi cōsuetudinē, & sustinet de se indigna iactari. Nos em̄ fideles, promissorū hāc edes efficitur, q̄bus in eius semine, quod Chrs est, benedicatur. Aduerte autē, quēadmodū uel tunc filiū dicit mediatorem, deū inter & hoīes constitutum. Per hunc itaq; ut uerbum, iurabat deus ipse & pater.

Deo uel iura-
to 2 si credendū
iurāt tamen.

Utrp̄ duas res immobiles q̄bus impossibile est mentiri deum. At qualis est, & cuius promissio, quae iure iurando sit cōfirmata. Et qñ id apud hoīes & certius uidetur & fidius: eo & illud adiunxit, in q̄bus, id est, ex quibus his duobus fidissima uidetur promissio. Nec fieri potest, ut mendax aliquo pacto conuincatur deus. Vtrigū hic nostri gratia iurāt, & si eum dedecet iusiurandum, ita & hunc didicisse ex quibus perpeffus est, scito. Homines em̄ id certius tenent: quod sit experientia comprobatum.

Fortissimū solatiū habeamus q̄ cōfugimus ad tenēdā propositā sp̄em. Hoc est, summam quandā monitionē & hortamentū. Nec plus quidpiā Abrahāe ratioē, q̄ nostri id dicitur, qd eū bene sperādo cōfugimus. Vex ubinā fortissimū id habemus solatiū & exhortationē: Nimirum in tenenda propoſita spe, id est, ex his quae fuere Abrahāe illi collata, ut de nostris his certiores reddamur & tuti: nec de cōlestibus ambigamus, quorū nobis esse sp̄es certior debet, sed firmi-
ter & tuto sp̄em eam detineamus, nec sinamus hanc ipsam effluere. Nō em̄ secus nobis ac Abrahāe facta pollicitatio est: quin certior nobis, qui in Christū credimus, ut dictū est supra.

Quam sicut anchorā habemus animā tutam atq; firmā. Quā sp̄em scilicet, anchorā loco habemus. Nam ut illa cū tempestas ingruerit, nauigia continet sistitq; sic & sp̄es ipsa, qui tentationibus agitantur & nutant, stabiles reddit & patientes. Nec simpliciter anchorā dixit, sed tutā adiunxit & firmam. Est p̄terea anchora alia quaedam quae nauim haud quāq; seruat immotā, si uel putridior uel leuior sit: non ab re itaq; fundamentum hoc loco contigit, & anchoram dixit. Illud em̄ magis obfirmat, & molem impositam fortius sustinet, & his qui sapientia student, subiūgitur: Hāc uero fluctuantibus & nondum obfirmatis, quales hi erant qui tentationum procellis exagitabantur.

Spes si tenta-
tionum tempe-
stas ingruerit,
uelut anchora
nauigium stab-
iles nos reddit.

Et incedentē usq; ad interiora uelaminis. Dixerat supra, expectate: futurū est em̄ ut sperata perficiantur: Nūc uero quod est certius assert, ait em̄: Per sp̄em iā illa cōsequimur. Spes em̄ hāc permeans cōlū, promissorū nos cōpotes & in his, ut plane uersemur, efficit. Tāctū uidetur in terris cōsistere. Est nāq; sp̄es huiusce uis tanta, ut cōlestes reddat q̄ incolunt terrā. Quemadmodū em̄ in ueteri testamēto uelamen, sanctius tabernaculū coercēbat & seungebat a ceteris, sic & cōlū nobis obtenditur, ut inferiora hāc a cōlestibus abigat & diuinis.

Ubi p̄cursor pro nobis introiuit Iesus. Cū em̄, inquit, sp̄es nostra cōlū ingreditur, quod dixit confirmat, ex rebus ipsis & fidē adiungit. Christus namq; in cōlū se contulit, sed p̄cursor, id est, eodē concessuris & nobis, ducem se p̄curat. Qui em̄ p̄cursor est, nonnullorū est insequentiū p̄curator. Nec magna est inter p̄curatū hunc & subsequentes intercapedo: sicuti nec longe post Iohannē subsecutus est Christus. Quapropter nolite animo obturbari, si nōdum ea loca audiuimus, q̄ p̄cursor & p̄curator domini tenet. Nec satis habuit p̄cursor dixisse, qñ & uester adiecit, ut maiorē faciat fidem, perinde ac si dicat: Non em̄ erat illi necesse ut cōlū ingrederetur, quippe cui semper ut deo cōlū pateret: sed quēadmodū pro nobis carnē accepit, sic etiā nostri ob gratiam, cōlū intima penetrat, ut uia & nobis sequentibus aperiret, Sumus ergo

Spes uis
quanta.

& nos necessario quo ille profectus est, concessuri. Vel pro nobis, id est, ut patre nobis suo intercessu conciliaret, sicuti & pontifex semel in singulos annos, sacra illa templi penetralia, Deum populo conciliandi gratia adibat.

Secundū ordinē Melchisedech pontifex factus est in æternū. Vel id quidē ad hos confolandū admodū ualet. Si quidē pontifex nos in cælis uersatur, & longe p̄stat ludæꝝ pontifici sed modo quodā & ordine. Non enim pro illoꝝ, sed pro Melchisedech ritu est pontifex institutus. Hunc præterea & loco & tabernaculo superat, quod & superius sit & in cælo, & testamento constet. Excellit etiā, quia maioribus rebus & perfectioribus præsit, & loco tutiore cōstitat: quippe qui perpetuus sit, & non temporarius. Quin & persona ipsa potior est: est namq; a deo p̄genitus. Nihil ergo est uobis extimescendum, hæc autem propter humanam carnem sunt explicata, secundum hanc enim pontifex factus.

Nouum a veteri testamento Paulus ubiq; cupit discernere.

Melchisedech Abraham dignitate antebat

Melchisedech qui rex iustitiae dicitur, figuraz Christi p̄stat.

Melchisedech parentes habuit, sed obliuiscitur

Eur dicatur Melchisedech esse sine patre, & sine matre.

Christus & Melchisedech sacerdotes in æternū.

Hic enim Melchisedech rex Salē sacerdos dei altissimi, obuiuit Abraham regresso a cæde regū & benedixit ei, cui decimas omnium diuisit Abraham. Fert sane apostoli animus, qd inter nouū uetusq; testamentū interstit, ostendere. Quod etiā statim in ipsis epistolæ primordiis prætulit, inquit: Olim quidē locutus est patribus deus per seruos prophetas: nobis uero in filio, id est, in nouo testamento. Et quoniam audiores infirmi erant & imbecilli, ad quos istiusmodi perscriberebat, utpote q̄ ægreferrent pressuras: hos interea collapsos animo refecit. Et cū eos satis ad tolerantia reuocasset: rursum de noui testamenti præstata sermone inducit. Sed uide q̄ prudenter id agat. Ostendit enim Melchisedech, qui Christū p̄figuraret, dignitate Abraham anteire. Nō enim si illū non anteisset, fuisset benedictis hunc persecutus, uel eius decimas excepisset. Cū itaq; ex Abraham ipso ortū ducerent legitimi sacerdotes: perspicuum est, uel ex hoc illū p̄stare, tanq̄ qui benedicta impartiret & decimaret alioꝝ fortunas. Quia in re differre a legis sacerdotibus cōstat. Quāto igitur magis uerus ille Melchisedech Chrs, ceteros sua magnitudine antebat: Hæc uero ad Christum omnia rediguntur. Intercisa deinde de Melchisedech (quā ceperat) narratione: subinfert & mystice quidē & spiritaliter, per allegorici historia, Primum quidē interpretatur rex iustitiae. Ostendit hoc loco quēadmodū Melchisedech Christi p̄fer figurā, quod uel ex noīe ipso perspicuū est. מלך נאך rex interpretat, נאך uero iustitia. Quis enim alius fuit iustitiæ imperator: nisi Christus ipse & Iesus rex dominus.

Deinde aut rex Salē, quod est rex pacis. Vel ex ciuitate ipsa id liquet. שלם namq; pax dicitur. Nā quis alius, Christū præter, pacis esse poterat rex: qui cœlestia simul & terrena pacauit. Nulli itaq; hominū competit iustitiæ & pacis imperio, nisi Christo potiri.

Sine patre, sine matre, sine genealogia. Affert & aliā quandā similitudinē. Nā ut Melchisedech, inquit, non quia parentes nullos habuerit, quippe q̄ ut ceteri homines in lucē prodierit, sed quia eius generatio subobscurior fuerit & literis non sit demandata, nec huius qui nā fuerint progenitores noīe explicantur: sic & Christus secundū inferiorem hanc & humanam sobolem, patre caret. A uirgine enim Maria & sola secundū carnem est natus: & matre quidē secundum superiū illū & cœlestē ortum. Nā a solo patre ante omnia secula sic genitus est, ut nec dici possit, nec mente cōprehendi. Est præterea sine genealogia. Ait enim, Generationē eius quis Enarrabit: Nā & qui in cælo hunc genuit pater, inenarrabilis est. Et modus ipse nascendi, & q̄ eū in terris peperit mater: rationi naturæ minus subiiciunt. Nec legi ulli humanæ, uel partus ipse obstringitur. Quēadmodū, si quīro esset, genuerit, ut sine dolore, & hmōi cætera. Vere itaq; Chrs & matre hoc pacto carebit & patre. Melchisedech aut nequaquā poterit ueris parentibus fraudari: id enim credi nō potest. Sed ideo hæc Paulus refert, q̄ huius parentes nequaquā sint sacris literis explicati: & idcirco dī genealogia carere. Quasi illud dicat apostolus. Sic enim dixerā sine patre Melchisedech & matre fuisse: q̄ eius genus nusq̄ sit in sacris literis explicatum.

Neq; initiū dieꝝ, neq; finē uitæ habēs. Assimilatus aut filio dei manet sacerdos in æternū. Vel id ita intellige, quēadmodū superius diximus. Melchisedech uero ut homo principiū habuit, proculdubio & uitæ finem, cuiusmodi tamen nos ignoramus. Quippe qui nec eius genitura, nec mortis tēpus teneamus. Quo sit, ut quo ad nostrā cognitionem, quā nullā prorsus de hoc uel nascente, uel moriente habemus: nec principiū habet hic ullum, nec finem. At Christū, quia ut deus, haud dubie nec dieꝝ habet initiū, utpote q̄ principiū careat, si tempore aduertamus principia, tamen si a patre ut causa ducat originem: nec finem habet, quia æternus. Vbi nam gentium Arriani nunc agunt? Audiant quēadmodū nunq̄ esse ceperit filius, Paulo identidē adfruentē. Et si quē foris tantū dubitatio hmōi aliqua subiret: quo pacto Christus esse secundū ordinē Melchisedech sacerdos poterit in æternū: quandoquidē ut ceteri homines Melchisedech nature concesserit, nec in æternū sacerdotio sit ille potitus? Ambiguitatē hmōi ita soluemus. Et Christum fatemur, cū sit æternus, nec habeat finē, uero hoc fungi & perpetuo sacerdotij munere, & ita, ut uel hoc tempore pro nobis offerre sacrificiū, pro eius in nos beneficiis, existimetur. Acceditq; q̄ apud patrē pro nobis etiā intercedat, & hunc in modū nobis sacerdos ipse longe magis prodesse arguitur: maiorq; mysterio quodā & mirū in modū & præter omnū intellectū sese in cibū & potū

& potū proponit. Melchisedech aut p̄petuo dicitur sacerdotio fungi, nec quidē q̄ p̄petuo esset uicturus, mortē enim iā multis seculis obijt) sed q̄ de eius morte nil habet in diuinis exploratū cōdicibus, ut ex his p̄noscere liceat, quo tempore sacerdos eē desierit. Datur præterea id uel ex ipsis nominibus plane intelligi. Nā hoc unicū erat Melchisedech cognomen, q̄ Salē rex uocaretur: Christo uero certiora & uera inerāt cuncta. Vnde nec principiū habet nec finē, cū principiū ille & sine die deo caret, q̄ nil quicq̄ de eo scriptū constaret, sed Christi duntaxat figuram hic præferebat, qui uera omnia præ se, & propria tulit, & non aliena.

Intuemini aut quantus sit hic cui decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha. Cū figurā ueritati accomodasset, id est, Melchisedech Chrs: nūc demū fidēs figurā ipsam Melchisedech ludæꝝ sacerdotibus clariorē arguit extitisse. Neq; his mō, quin uel Abraham patriarcham ipm p̄stare. Si igitur figura tā opere ceteros antecedit, longe magis & pontifex Chrs incōparabiliter istos dignitate & anteibit, q̄ per illā significat. Intuemini inquit & diligenter aduertite, q̄ tū sit iste & quantū excellat, cui munera detulit, nō plebeius aliquis & abiectionis ceteris eximius, q̄ magis extolleret ex æquib; id est, ex mulieribus & honoratoribus spoliis. Nec dici id potest Abraham dona hæc & exuias fuisse Melchisedech impartitū, q̄ secū una hic militasset, & ob id spmā huic depēditur militiæ. Sed domi se cōtinēt, munera & decimas detulit, & ideo dixit superius obuii Abraham Melchisedech processisse. Si igitur munera hæc impartita Abraham, arguit Melchisedech illū longe præstatiore: quāto magis constabit, uel legis sacerdotibus illis p̄cellere.

Et quidē de filiis Leui sacerdotij accipiētes, mādātū habēt decimas fumere a populo secundū legē, id est, a fratribus suis, q̄ ipsi exierūt de lumbis Abraham. Cuius aut generatio non annuerat in eis, decimas sumpsit ab Abraham. Cōfirmat nūc Paulus, quēadmodū Melchisedech Abraham ipsum p̄staret, aitq; eos q̄ ex tribu Leui sacerdotio fungerent, ob ipsius sacerdotij dignitatē a populo decimas accepisse. Vnde perspicuū est potiores hos & honoratiores ceteris extitisse. Nā quā alia de causa fieret, ut populus operi & labori intēderet, & sepe calamitatibus multis affligeret, sacerdotibus ipsis oratibus, nec terrā colētib; ex omni uel fructū uel animantū genere depēderet decimas: nisi q̄ a sanctiores sunt, & operi maiori intendunt: Tanti est p̄cellēs sacerdotij dignitas, & adeo sunt q̄ eo fungūt, fratrib; suis sublimiores: tāetsi hi ex eodē patre prodierint. Melchisedech igitur, q̄ decimas ex Abraham suscepisset, q̄ eius generatio nequaquā in eis annumeraret, id est, nō ex eadē tribu esset ille progenitus, quippe q̄ alienigena fuit illi p̄fertur & habetur præstatiore. Nā quo pacto alieno homini decimas Abraham detulisset: nisi ueneratiōi hunc ceteri habuissent? Si Melchisedech itaq; q̄ Chrs figurā præterit, dignitate præstare & Abraham quidem uidetur: longo utiq; intervallo & Christus ipse qui uerus est pontifex, sacerdotibus lege institutus præstabit.

Et hunc q̄ habebat repromissionē benedixit. Quia ut reliqua omittā, unū illud præcipue Abraham nominis magnitudinē attulisset, q̄ a deo scilicet promissa acceptaret: nūc illud adiecit, ei uidelicet Melchisedech q̄ Christi præferret figurā, benedixisse, q̄ tanti esset & tā præclarus ut & dei colloquio sit dignatus, & ex promisso haberet dñm obligatum.

Sine ulla autem contradictione, quod minus est, a meliore benedicitur. Dixerat Melchisedech benedictis fuisse Abraham persecutum. Enimvero neminē præterit, idq; omnes habemus nullis obstantibus exploratum: qui benedixerit ei præferri, potiorē esse, q̄ is cui sit benedictum. Erit ergo nunc (inquit) Melchisedech, qui Christum dominum præfigurat, Abraham melior longe atq; præstantior.

Et hic quidē decimas morientes homines accipiunt: Ibi aut cōtestatur q̄ uiuit. Vel aliū quēdā in modū nunc arguit Melchisedech ipsum sacerdotibus legis præcellere. Hi enim inquit hic, id est, secundū legē acceptis decimis, moriunt: Ibi uero, id est, secundū Melchisedech figurā & significantiā, decimas capiebat, q̄ a scripturis uitæ testimoniū habet. Tu enim inq̄ sacerdos in æternū secundū ordinē Melchisedech. Quod aut in æternū Melchisedech uiuat, ita intelligas, ut superius diximus. Quod nulla sit scilicet de eius morte in sacris literis habita mentio. Nōnulli aut q̄ moriant Leuitæ, & nō moriantur Melchisedech, ita accipiunt. Quia ritus uidelicet Leuitici sacerdotij mortalis fuisset, quippe q̄ iā esset abolitus: Melchisedech uero siue secundū Christū sacerdotalis hæc institutio, & uiuit & permanet, & perpetuo est permanens.

Et ut iā dictū sit per Abraham & Leui, q̄ decimas accepit, decimatus est. Ne forte hæc legis iniquant sacerdotes. Quid illud nostra intererit, si ab Abraham ipso per Melchisedech exactæ sunt decimæ? Ita rīdet. Quia illius exemplo decimatus est Leui, q̄ decimas accipit, nōne Leui ē potior, a quo uidet p̄ Abraham decimas capere. Et ut breuiter dicā, quasi dictū castigat apostolus, tāq̄ facinus audax uisum, ut Leui decimaretur, qui nondum in lucem prodierat.

Hic enim in lumbis patris erat quando obuiuit ei Melchisedech. Cōfirmat quēadmodū decimatus sit Leui, aitq; Cū enim ab Abraham progenitore acceptæ sint decimæ, & a Leui ex-

Melchisedech Abraham præstantior.

Sacerdotum excellentia.

Decimæ per se soluntur sacerdotum precibus.

Psalm. 109. Eur Melchisedech dicatur in æternū uiuere.

Leui & Melchisedech.

Leui nōdū genitus decimatus.

Alias. Neque
grauius quicquid
uultu est dicere

guntur uirtute, tanq̃ qui in Abraham adhuc lumbis confisteret, futurũq̃ esset, ut huius ex semine
& si nondũ genitus fuerat, procrearetur. Nec Leuita dixit, sed Leuitus præstantia p̃ferret. * Quid ille est dicere ausus, Iuda or̃gẽ in instituta eiecit. Et idcirco dixit superius, quia negligentes
estis & torpidi, quia & hoc erat dicturus, ne si prius ignauia hoc arguisset, minus postea Pauli
dicta pungentia toleraret. Hic ita animos, ad eius arbitriũ præparatis instructisq̃ Paulus q̃d-
cunq̃ animo refedisset, nunc explicat. Neq̃ em̃ quẽadmodũ susceptũ semen continet terra: sic
& anima dei uerbũ uel tenet uel fouet. Ibi nãq̃ inest natura quã & firmitudinẽ habet & solidita-
tẽ, hic uero uoluntas. Res sane multiplex admodũ, & inconstans, & nutabunda: eoq̃ necesse est,
ut præceptor q̃ multa longe ante dispenset.

Si ergo cõsummatio per sacerdotiũ Leuiticũ erat (populus em̃ sub ipso legẽ accepit) quid ad
huc necessariũ fuit secundũ ordinẽ Melchisedech aliũ surgere sacerdotẽ, & nõ secundũ Aaron di-
ci. Ostendit quẽadmodũ Melchisedech ille Abraham anteiret, & Leui in ordinẽ sacerdotũ illis
effectus. Nũc uero aliud quoddã inducit argumẽtũ, demonstrãscẽdũ Christũ sacerdotiũ esse Le-
uita: longe superius: q̃d q̃ & Chri cõsummatũ sit & p̃fectũ, illoq̃ uero imp̃fectũ & mancum.
Nã si p̃fectũ esset sacerdotiũ legis, necesse fuisset pro ritu Aaron surgere sacerdotẽ. Aaron nãq̃
de tribu Leuitica oriũdus, alioquin haud quãq̃ secundũ Aaron, sed scẽdũ Melchisedech institutũ,
sacerdos d̃f̃ surrexisset. Cũ itaq̃ imp̃fectius illud coarguat, alius quidã inducit ordo. Aper-
tius tñ in subsequẽtibz hęc explicat Paulus, perinde ac si dicat: Si em̃ Chri secundũ ordinẽ Mel-
chisedech prius iã extitisset, deinceps esset & lex subsecutã: iure forsan obiceret aliquis cum mi-
nus esset scẽdũ Melchisedech sacerdotiũ absolutũ, datũ fuisse & legis illud, q̃d Aaron esset. Nunc
uero cũ Chri sit ipse q̃ eo muneris fungitur, & aliã capit sacerdotalis dignitatis figurã: perspicuum
est, quandoquidẽ imp̃fectũ sit Aaron ipsius sacerdotiũ, pro eo aliud fuisse inductũ, q̃d sub
ipso legẽ accepit. Quasi dicat. Nemo poterat Aaron cõsummatũ dicere sacerdotiũ, quippe q̃d
alijs, nõ Hebræis sit traditũ, id tñ populo plane collatũ, i eoq̃ & populus ipse legẽ accepit: hoc ẽ,
iustus est huiusmodi sacerdotio uti, & ad eius ritũ intẽdẽ, & illius q̃d oia exequi. Cur ergo
si quæras illud eieci est, quia impotens certe & inuãlidum fuerat.

Translatio em̃ sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat. Patefacit hoc loco quemad-
modũ lege ipsa cessante & redacta in nihilũ: cõsequẽter & illud esset testamẽtũ inductũ. Nã si a-
lio traductũ est sacerdotiũ, necesse est & legẽ aliã esse. Quãdoquidẽ nequit sacerdos sine testamẽ-
to & lege cõstare. Translatũ est itaq̃ sacerdotiũ, nõ solũ pro modo: id est, q̃ nequaq̃ pro Aaron
ipsius Melchisedech institutis & ritu cõstet: sed tribu. A sacerdotali nãq̃ Aaron tribu in regiã il-
lã Iuda traductum est id sacerdotiũ. Sed attende mysteriũ. Hoc em̃ cũ regale fuisset, mox est &
sacerdotale effectũ. Quemadmodũ Christus cum rex perpetuo esset: sacerdos tamen euasit cũ
carnem assumpsit, & sese in sacrificium obtulit.

In quo em̃ hęc dicuntur de alia tribu est. Ostendit præterea, quẽadmodũ & secundũ tri-
bum translatũ sit sacerdotiũ, aitq̃: Christus in quo, id est, de quo dicuntur huiusmodi, & in q̃
hęc sunt terminata: de tribu alia est, Iuda scilicet.

De qua nullus altario præsto fuit. De qua tribu qui ortum duceret, nemo præsto fuit al-
tario, id est, arẽ appropinquauit, uel sacra curauit.

Manifestũ est em̃ quia ex Iuda ortus sit dominus noster. Optime dictũ, ortus est, & ex A-
brahæ uaticinio sumptũ, oritur stella ex Iacob asserentis, & ex Malachiæ prophetia mutatum
qui solẽ iustitiæ Christũ appellat. Quibus ex uaticinijs ostenditur fore, ut orbi terrarũ hic illu-
cesceret, aperiretq̃ mortalium mentes eius præsentia.

In qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses est locutus. Cũ cõstet in Iudæ tribu Moysen
q̃ sunt in bello administrata narrasse: de sacerdotibus tamen nullã facere mentionem.

Et amplius adhuc manifestũ est si secundũ similitudinem Melchisedech surrexisset sacerdos
alius. Quid em̃, cũ manifestũ est inq̃, præfert apostolus: Nimis quod inter utrãq̃ iustitiam
interiacet mediũ. Vel in grãm rediisse sacerdotiũ asserit: cũ testamento, idq̃ nõ solũ patere q̃a ex
alia tribu prodierit qui surrexit sacerdos, nec ultra sit hic ex Leuitica proditurus: sed etiã ex eo q̃
dictũ iam sumus. Videtur em̃ superuacaneũ si secundũ ordinẽ Melchisedech, & reliqua: id est,
quando secundum Melchisedech ordinem surgit sacerdos.

Qui nõ secundũ legẽ mādari carnalis factus est, sed scẽdũ uirtutẽ uitã insolubilis. Ex Mel-
chisedech em̃, non alioq̃ sacerdotũ ordine, est Christus sacerdos effectus. Illi nãq̃ a lege sacer-
dotiũ accipiebãt, quã carnis haberet mādara, iubet em̃ hmõs. Carnẽ præcidẽ, & carnem abluito
& a carne abstinẽ, & carnis bona assequeris: Melchisedech nullis eiũsmodi, sed diuina uirtute ni-
titur, idcirco illũ & uitã in æternũ potiri affirmat & sacerdotio insolubili. Viuere autẽ hũc ita ac-
cipies, ut supra est explicatũ, & q̃a nihil nobis eius de morte cõstet. Vel tanq̃ de sacerdotẽ dictũ
id fuisse intellige. Perinde ac si dicat. Qui sacerdos alius, id est Chri: nõ scẽdũ legis carnale mādã
tũ, sacerdotiũ ipsũ accepit, sed patris uirtute & suapte potentia, insolubili sacerdotio fungitur.
Exat autẽ arẽ non alienũ, ut cũ carnalẽ dixisset & spiritalẽ adijceret. At quo pacto adiecit, cum
scẽdũ

Sacerdotium
Christi Leuiti-
co longe præ-
stantius.

Imp̃fectum
Aaron sacerdo-
tium.

Christus sacer-
dos factus est
cũ carnẽ assump-
sit, & se in sacri-
ficiũ obtulit.

Sacerdotium
Leuitici in aliã
tribũ translatio.

Nume. 24
Malach. 4.
Lucæ. 1.

Sacerdotio in-
solubili Christi
fungitur.

secundum uirtutem uitã insolubilis dixit: nam & breue aliquid & momẽtaneum per carnalem
expressit. Et iure quidem ad eam temporis breuitatem uitã addidit insolubilis, Christũ arguens
uirtute propria uitam perpetuam assecutum.

Testatur em̃, q̃m tu es sacerdos in æternũ secundum ordinẽ Melchisedech. Confit
mar ex his q̃d ante dixerat, insolubilis uitã, aitq̃: Scriptura q̃dem asserit in æternũ esse hunc sa-
cerdotem effectum (oportuisset enim non secundum Melchisedech ordinẽ dici, sed secundũ
Aaron.) Nunc uero cum secundum ordinẽ Melchisedech describatur, perspicuum est Chri
haud quãq̃ ex lege, sed modo alio quodam longe diuino sacerdotio fungi.

Reprobatio q̃dem fit præcedẽtis mandati, propter infirmitatẽ eius & inutilitatẽ. Neminem
em̃ ad p̃fectũ adduxit lex. Dixit, quẽadmodũ legis fieret translatio, idq̃ uel argumẽtis ostendit
& demũ causam affert. Mos em̃ est nobis mortalibus, tunc alioq̃ acquiescere dictis, cũ ea certis
q̃busdã rōnibus cõprobant. Inquitq̃: Eo em̃ facta est reprobatio. i. cõmutatio quãdã & repu-
diatio p̃cedentis mandati. i. anticipantis testamẽti: quia infirmũ eẽ & inutile deprehensum est.
Quæret aliq̃s: Quid illud? Neminẽ ergo lex ipsa uiuit: uiuit q̃dẽ, sed alioquin ut p̃fectionẽ affer-
ret, nil p̃fuit, quia neminẽ inquit p̃fectũ effecit. Cur ergo lex ipsa infirmior esse arguebat? Quia
solis & nudis lris impetratibz nitebat, ut patet, ut patet. Hoc facito, illud caueto: nec ullas ad exequẽda mādã
data uires suppeditabat, quales in præsentia nobis p̃ spm̃ suggerunt. Sed inuafuri mox sunt qui
legẽ detractant hæretici, & ecce nunc Paulus legẽ improbat, dicturi sunt. Veruntũ o insensati,
nõ em̃ hic nequitia arguit legẽ: sed inutile dicit, & eo infirmã, quia nequeat p̃fectionem afferre.
Nam quẽadmodũ lac tenellis infantibz destinatis t̃pibus longe plurimũ cõfert, ætate uero pue-
rioribz nil prorsus cõducit: sic & lex ipsa Iudæis est imp̃fectior. b. profutura, cũ illos ab Idoloz
cultu deterreat abigatq̃, & ad deũ traditis p̃ceptis nonnullis traducat. His uero q̃ p̃fectiores eua-
ferint nil prorsus est p̃futura. Nam purificatiões quãdã iniungit, & sacrificia carni accommoda,
q̃bus minus indigẽt spirituales, & idcirco tunc reprobãt. Solẽt em̃ ea rescelli, quã post longã cõsue-
tudinẽ improbatũ tandẽ cõuicta, & nullius p̃inde p̃fectus, repudiant. Lex itaq̃ tamdiu olim
obtinuit dominatum, q̃diu in commodum cedere uidebatur.

Introducitur uero melioris sp̃ei p̃ quã proximamus ad deũ. Reprobatur utiq̃ est legis man-
datũ, & subinducta est spes. Nec qualis Iudæ or̃gẽ spes erat: Sperabãt em̃ illi, cũ deo se morigeros
exhiberẽt, terrã hãc adipisci, uel hostes aliq̃ debellare, & ut summam dixerim, in p̃miũ oia ex-
pectabãt: quã ad corpus p̃tinerẽt. Spes tñ nra lōge secus se habet. Quippe quã sit lōge p̃stãtior.
Nam & celũ speramus, & deo eẽ propinquiores illiq̃ angelis assistere & ministrare. Dixit supe-
rius, ingredietem internũ uelamẽ: nunc uero p̃ quã deo ingit appropinquamus. Spes em̃ ipsa &
dei nos throno proximatos facit, & socios reddit.

Et quantũ est nõ sine iure iurãdo. Ecce & alio quodã mō, & iuniorẽ sacerdotẽ a ueteribus
differẽt iam indicat: & q̃d nouũ inter & uetus testamẽtũ interfuit, enodat. Neq̃ em̃ simpliciter
Christũ p̃missum est id sacerdotiũ, sed iure iurãdo cõfirmatũ ut abunde dei uerbis fides p̃stet, q̃d
& superius dixit: Iurauit dñs Abraham, maioris certitudinis gratia.

Alij q̃dem sine iure iurãdo sunt sacerdotẽs facti, hi autẽ cũ iure iurãdo, p̃ eum q̃ dixit ad illum:
Iurauit dominus & non p̃ce nitebit eum, Tu es sacerdos secundum ordinẽ Melchisedech. Le-
gis em̃ sacerdotẽs, inq̃t sine iuramẽto sunt cõstituti. Nõ em̃ p̃isti uisum modũ sacerdotũ prouectiõẽ,
iurasse hunc in modũ cõperimus deũ, tu, si uelle, futurus es scẽdũ legem sacerdotẽ: Christus uero
de o iurante sacerdotium iniit, eundem sic alloquente: Tu es sacerdos in æternũ secundum or-
dinẽ Melchisedech.

In tantũ melioris testamẽti sp̃s or factus est Iesus. Hoc est, In quantũ iure iurãdo cõfirma-
uit futurũ hunc sacerdotẽ. Neq̃ em̃ iurasset, nisi hic eẽt lōge præstãtior. Vnde & nouũ ueteri te-
stamẽtũ pluris esse arguitur. Sponsor uero, i. mediator & intercessor.

Et alij q̃dem plures facti sunt sacerdotẽs, idcirco q̃ morte prohiberent permanere. Hi autẽ
eo q̃ pmanẽt in æternũ, sempiternũ habent & sacerdotiũ. Arguit plane hoc loco, quantũ
Christus sacerdos alios antecedit dignitate & gloria, aitq̃: Ibi nãq̃ q̃ multos eẽ, quia morta-
les: hic uero unus, quia fit immortalis. Sempiternũ itaq̃ habet hic sacerdotiũ, hoc est, q̃d aliq̃ pa-
cto nequeat interci, nec ullũ habeat in hac dignitate successorẽ. Videtne quẽadmodũ legis sa-
cerdotẽs hic præfert, quantũ q̃d mortale est, immortale.

Unde & saluare in p̃petuũ p̃t accedẽs per semetip̃m ad deũ. Cum itaq̃ immortalis sit, in-
quit, p̃t uel cunctis prodesse, & in p̃petuũ, nec momẽtaneã cum in hac uita, tum in futura salutẽ
afferre. Nam & q̃ in ueteri p̃t̃fex eẽt, & si cætera clarus & admirabilis, q̃diu tñ pontificij funge-
bat hoc munere, tamdiu sacrificia offerebat. Qualis & Samuel erat, & istiusmodi cæteri. De cæ-
tero tamen nequãq̃ se ita gerebat, quippe q̃ mortẽ obiret. Christus uero pontifex ille & uitã du-
cit p̃petuã, unde & salutẽ p̃t sempiternã his impartiri, qui ad deũ sese p̃ eius trãserunt fidẽ. Nã
qui in filiũ credit, ad patrẽ se cõtulit. Patet nãq̃ per filiũ ad patrẽ accessus. Id em̃ iter si quis in-
uaserit, apud patrẽ diuerat necesse est.

Pla. 102.

Nõ iustus q̃dẽ
fuit lex, sed ve-
p̃fectionẽ affer-
ret, nihil p̃fuit.

Ap̃ta similitudo.

Spes deo nos
iam proximatos
facit.

Pla. 102.

Christi deo iurã-
te sacer-
dos factus

Sacerdotium
Christi sempit-
ernum.

Chis e nobis
ster ad patrem
Notabie dubis
ratione pulcra.

Semp uiuens ad interpellandū pro nobis.] Carnis ob grām, abiecius hæc de Christo sunt dicta. Est nāq; carnis assumptæ rōne pontifex ille effectus. Et quia pōtēfex sit, eo & intercedere dī. Dicit aliq; Num q; haud sec' ac pī fuscitet mortuos, cū debeat p se saluti eē mortalibus, & qui oēm habeat ceteros iudicādi licētia, & angelos possit partim in ignis caminū derrudere, & partim saluos efficere; q; fieri pōt, ut suas p alijs partes nūc interponat. Dixim q; e dē ob eī humanitatē & carnē desumptā, Chm ita se gerere. Verū ut leuiorē se auditorib' Paulus exhiberet, nolite inq; uereri, haud tñ usurpare, charitate nos Chrus ei' benignitate psequi, habetq; apud patrē fidutiā, abstinere id dicere. Nō em nos poterit semp ille tutari: uiuit nāq; & ppetuo ut pontifex, utit hoc nō ob grām intercessu. Cū uero dico humanitatē, haud quāq; illā à diuinitate se iuxerim. Vna est em in duob' substantia. Sed illud ago, ut auditores pnoscant, q; de cēt utriusq; naturam. Idipsum q; carne obduct' filius affidet patri, intercessio quā dā pro nobis petēdi tanq; caro ipsa patrē exoret, eoq; sit hæc à filio ipso desumpta, ut saluos nos faciat.

Talis em decebat, ut nobis eē pōtēfex, sanctus, innocēs.] Constat sane ex his quæ antea dixit, & psequi nō desinit eadē cōfirmare, carnis dixisse ob grām Paulū. Quis em hmoi de deo differeret? Nec pudet quidē incōprehēbili illi naturæ adieuisse. Orog itaq; religiosus & sanctus est, q; nihil eo; quæ facere debeat, intermitit. & uero & innocēs, qui caret malignitate. Neque enim inquit, eius in ore inuentus est dolus.

Impollutus.] Neq; id quidē deo in laudē cedere dixerit quispiā, minus. f. dici hunc inquinatum, sed liquet sane de Christi unius humanitate dicta hæc esse.

Segregatus a pctoribus, & excelsior celis factus.] Legis em (inqt) sacerdotes & si in ceteris polleat sanctitate, p natura tñ humana, nequitia arguuntur. Nec prorsus sunt à delinquentibus ipsis seiuncti: q; q; ipsi sint peccatis obnoxii, necdū in celis uersant. Pōtēfex uero hic noster, cū oīm sit uirtute superior, & à pctoribus ipsis penit' alienus, uel in celo est celsior factus throno paterno insidēs. Cū uero factus est inq; pspicuū est scdm carnē de Christo id dici. Nam ut deus ppetuo est in celo sublimior.

Qui nō haberet quotidie necessitatē, quæ admodū sacerdos pri' pro suis delictis hostias offerre, deinde p populi.] Cū em dixisset nostrū pontificē hunc eē a pctoribus segregatū: idipsum deinceps dicēdo amplificat, aitq; Tantopere ille oīm est facinor' expers, ut uel hostiā offerens pprui corpus, non illam p seipso obtulerit. Qui em fieri id poterat, qui nihil deliquisset? sed pro nobis hanc obrulit. Legis præterea sacerdos in dies singulos immolabāt, tanq; nequiret semel sacrificando expiare delicta. Hic uero hostiā taliter obtulit, & tam fuit illa rei ingentis effectrix ut uel temporis momento, per se terræ orbē purgauerit. Quo fit, ut uel in hoc quidē pōtēfex Christus legis superet sacerdotes.

Noc em fecit semel seipsum offerendo.] Quod illud? Id sane, ut sacrificiū, f. pro populi peccatis, non suis offerret. Semel est sacerdotis perfunctus officio deinde uero, ut dñs sedet. Veruntamen ne cū sacerdotē hunc dici intelligis, exitimes eundē astandi & ministrandi præstare sedulitatem, ostendit quæ admodū dispensatione quadā, sacerdos illi fuerit effectus. Quia terminata, suam resumpserit sublimitatem.

Lex em homines cōstituit sacerdotes infirmitatē habētes.] Ne forsantē suspicio subeat, & si semel hic obtulerit hostiā, pro se etiā hanc obtulisse, confirmat nunc dicens, nil hūc p suis peccatis offerre. Scdm legē uero homines diuinitatis expertes, cōstituere sacerdotes, hñtes infirmitatē, hoc est, qui minus possint delictis obfistere, sed illis ut imbecilli succubūt. Hic aut cū sit filius præpotēs, q; pacto quiuerit pctorē subesse? Qui ergo nullus ē sibi cōsciū mali: cur hostiā esset pro se oblaturus? Sigdem nec sæpe, p alijs, sed semel obtulerit. Quia cū uirtute is pset & pte, uel unica & sola oblatiōe satis potuit cūcta pficere. Poteris etiā infirmitatē pro pctorē accipere, ut sæpe alias, & multis in locis Paulus dicit. Vel pro morte ipsa. Nam cū mortales sint qui legis sunt sacerdotes & fragiles, nec ipsi qdē crimine prorsus uacabāt, nec purgare alios poterāt. Hic uero & immortalis & præpotens est. Vnde ita subsequitur.

Sermo aut iurifurandi qui post legē est, filiū in æternū perfectū.] Aduerte disunctionem. Ibi em lex dī, hic iurifurandi sermo. i. firmissimus uerissimusq;. Ibi homines & seruitute oēs obstricti: hic filius simul & dñs. Illi infirmi, hoc est delinquentes & pacto obnoxii, ac morti subiecti. Hic in æternū perfectus. i. sempiternus & potens. Nec solum cū inter homines ageret, sed ppetuo delicti est expers. Hic itaq; si semp est, si labit nunq; si uita ppetuo ducit: quāobrē uel p se offerre, uel alioz gratia hostiam frequentius debet.

Apud aut sup ea quæ dicunt: Talem habemus pontificem qui cōsedit in dextera sedis magnitudinis in celis.] Caput semp quod summū est dicit. Cum em quis sit paucis complexurus, quæ magis sunt propria, breuiter inquit, & summam se uerba facturū. Vti & caput, & si breue aliquid sit principale tamē est corporis membrū, & ceteris p prius. Ait itaq; hoc loco apostolus, caput est super ea quæ dicunt. i. quod præstātus dicā & breuibus, dēum ipsi habemus pontificem, Cōsidere aut maxime cōgruit deo. Aduerte aut q; cū hu-

milia pleraq; explicasset, cuiusmodi illa sunt cū pōtēfice deū appellat, cū intercessiōes dicit hūc facere, & q; est istiusmodi sunt & humana: mox ad celsiora trāscēdit, dixitq; hūc in dextera sedis magnitudinis cōsidere, qd utiq; diuinæ ē maiestatis. Hunc uero modū cōtinenter hic seruat, præcepore & dñm imitatus, qui identidē in euangelio facit, ut ex rebus inferioribus hūc & cōsuetim auditorē traducat ad uerbū excipiendū. Alioquin nequāq; subsequē qui audit, nisi peditentim & lento gradu ascenderit. Ex rebus itaq; altioribus patefacit idcirco fuisse humilitatē illā pmissam, ut naturæ condescēderet humanæ. Sedē aut & magnitudinis thronū paternū dicit. Vel quā pater ipse magnitudinis sit id nomen sortitus, uel simpliciter quia maximus ille & sublimior dei thronus dicitur sedes.

Sanctorū minister.] Quæ admodū em terreni & inferiores pontifices, hi scā sanctoz & pnetralia illa ingressi, eo; ministerio fugebant: sic Christus sup cōlestiū illoz penetraliū, quæ uel sunt scā, minister ē. Vide aut sibi ipsi Paulus contradicere. In epistola em principio, dixit ad angelū quempiā, sede. Neq; em spūs oīs ministrant, quandoquidē nequāq; deceat sedere ministro, sed pedibus stare. Nunc uero cū cum dixisset in throni dextera cōsēdē, rursum illū p ministro inducit. Cur ergo tam uarie a suis dictis dissentit? Id sane fecit, ut cōdescēdat aliquāts per humanitatem, unde & summis admiscuit infima. Nonnulli uero minister sanctoz ita intelligunt, perinde homines faciat sanctiores, Quippe qui noster sit pontifex.

Et tabernaculi ueri qd fixit deus & nō homo.] Attollit his dictis hōz nunc animos. Nā cū par esset, illis nō satis cōitare nos esse tabernaculū id affectuos: ecce inquit, maius quiddā & certius tabernaculū, celū habemus. Nam uetus illud nostrū hoc nouū præfigurabat. At primū illud manibus fuerat hominū fixum (ut de Moyse fertur & alijs). Id uero nouū deus præfixit. Hinc aut intelligi pōt, quæ admodū & Basilius sentit, nec mobile esse celum nec circulare. Fixit enim cum inquit, utrunque tollit.

Omnis em pontifex ad offerenda munera, & hostias constituit. Vnde necesse est & hunc habere qd offerat.] Cum em dederet hunc dixit, ne falso hunc & ex cōposito sacerdotē dici & pontificē credas, sedere hunc asserit. Nec tamen inquit, ob id pōtēfex esse desit. Habet nāq; quæ pōtēfice credas, sedere hunc asserit. Et ut legis sacerdotes deo offerre aliquid cōsueuerit: ita & hic ipsum le obrulit. Is itaq; quia throno insedit, dignitatē ostendit: cum uero pontificis fungitur munere, clemētia plurimū. Et quoniam quæ rūt nōnulli, cur mortem ille obuiuit, si filius est & æternus: Id solus inquit, idcirco em hoc egit, quia & sacerdos hic esset. Sacerdos uero nequāq; est sacrificij expers. Erat itaq; necesse aliquid hic qd offerret, ut haberet. Quod aut offerret præter eius corpus, nil qd pā erat, necessario ergo & mortuus ē. Donū uero inter & hostiā, si accurate interpretemur, id interest. Qd hostia quidē in cruore offertur & carnibus, dona uero ex fructibus cōstant, & eiusmodi ceterisq; q; incruēta sunt. Alioqui apud sacra scripta differēter posita reperiuntur, ut illud: Respexit deus ad Abel, & munera eius; tæti cōstet ex ouī illa primogenitis extitisse. Ad Cain aut & munera ei' nihil attendit, cum ea ex terræ fructibus constitissent.

Si em esset sup terrā, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundum legē munera.] Adhuc in eo quod dixerat confirmando insitit, perinde ac si dicat. Et si in terris hic habeat tabernaculum, nihilominus & in celis uersatur, & nil prorsus ob id prohibetur, quin & fruatur sacerdotij dignitate. Aduerte autem q; prudenter id agat. Nam uel ex his quidē quibus alij nequam hunc sacerdotio fungi potius confirmarent, q; f. nullum sit nactus in terris locum, ubi eē sacerdos quiret, hic longe magis sacerdotē esse affirmat, inquitq; Ob id autem ipsum sacerdos hic esse arguitur, quia nullum haberet in terris locum. Si enim in terra hac esset, haud quaquam sacerdos fuisset, ubi & alij forent dignitatis eiusmodi. (Factionibus nanq; hoc pacto uideretur res agi.) Nunc uero cum celum habeat, quo & proprium subuexerit corpus, & ibidem apud patrem intercedit pro nobis. Fit itaque quandoquidem in celis ille permaneat, eo magis sacerdotium habeat sit necesse.

Qui exemplari & umbræ deseruiūt cōlestium.] Hoc loco quo Christus in celis iam fruīt sacerdotij arguit excellentiam. Cum uetus quidē testamentū figuram quandā & umbrā dicat, nostra uero cōlestia nuncupet. Nimis nostra hæc debēt cōlestia dici, in quib' nihil est terrenū, sed spiritalia cūcta, quæ mysticis hūc psciuntur. In his em & angeli concinunt hymnis, cōlestis & regni clauēs, & pctorū remissio, rursum & colligatio insunt, & nostra deniq; in celis est cōuersatio. Hōz itaq; figuras, & umbras legis pseruit sacerdotes. i. subobscura quædā argumēta, & umbratiles lineas, quæ in ueteri sunt testamēto per Moysen patefacta.

Sicut nūm est Moysi cū cōsummaret tabernaculū. Vide inq; oīa facito scdm exēplar qd tibi ostēsum est in mōte.] Cum em quæ oculis intuemur acri' ipi pspiciamus, q; ea quæ audiēdo ediscimus, ppterea Moysi de' uniuersa aperuit. Nec solū tabernaculi formā, sed quæ admodum esset etiam immolandum, & cultus alij peragendi & ritus.

Nunc autem melius sortitus est ministerium.] A superioribus dictis hæc pendēt, uidelicet: Si enim esset ille in terris, nequam pontificio munere fungeretur. Nunc cum in terra haud quaquā

Barth. 13. 25.

2 Bar. 3. 4.

Luc. 8.

Humilia qdā

Chro attribut

unt, ut naturæ

humanæ cōdes

cendatur

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

Capit

quaquam uersetur, sed cœlum habeat ad offerenda sacrificia, locum, diuersum sortitus est ministeriū, id est, alia est illi in cœlis administratio, & potior longe q̄ in terris sit sacerdotibus. Quippe cum cœlestis sit illa, utpote proprii sacrificij locum sortita cœlum.

Quanto & melioris testamēti mediator est. Cum Chrii sacerdotiū partim à loco, partim à sacrificio extulisset: mox & testamēti differentiā subdit. Atqui dixerat supra ob auditōz infantiam & prauitātē, infirmius esse uetus illud & plane inutile redditū: sed ocyus se his extricauit, & paucis pfecto absoluit. Nunc uero in his differēdis diutius immorat, ostēdēz quēadmodū nouū id testamētū uetere illo sit potius, i. euāgeliū, cui⁹ & largitor & mediator sit Chrs. Is enī uobis, serui forma accepta, euāgelij est minister effectus, quēadmodū & Moyses legis.

Notū testamēti supra uetus excellentia

Qd̄ in melioribus re promissionibus sancitū est. Qd̄ p̄cipue Iudæoz fidelīū animos recrearet, id asserit: melioribus, s. pollicitatiōibus nostrū hoc testamētū cōstare. Non enī terrā bona, uel solis decorē, uel liberōz p̄mittit hoc multitudinē: sed cœleste imperiū his pollicet, qui euāgelij exequunt. Nolite igit inquit, cōcidere animis. Sunt nāq; euāgelij longe potiora promissa. Quo fit, ut mētis minus sint compotes, qui ubi meliora sunt assecuti, languescant.

Si enī prius illud culpa uacasset, nō utiq; secūdi locus inquireret. Aduerte quo p̄grediat hic ordine. Dixerat enī potius esse uetere illo, nouū hoc testamētū: qd̄ inde liquet, quia melioribus p̄missionibus legē acceperit. Si itaq; p̄missa sunt meliora, & p̄mia longe p̄stātia: perspicuum erit & testamētū hoc nostrum p̄stare, & eius iusta esse magis diuina. Sed unde id patet, ut huius sint potiora p̄missa? Hinc sane, quia Paulus asserit fuisse uetus illud eiectū, & effectū est hoc nouū, ob idq; nouū hoc dominari, & superius iam euasisse, quia & melius sit, & eius sectatores faciat meliores. Nam si uetus illud culpa uacaret, i. si alios irreprehensibiles redderet: nequaquam fuisset aliud ullū eius in loco inductū. Nam quēadmodū usurpare id omnes solemus, domū aliquā quæ fit p̄peditē collapsura, uitio nō uacare, sic & uetus dixerim testamētū minus esse nō inculandū. Non quia hoc aliquid habeat in se prauitatis: sed quia nequeat meliores efficere, ut qd̄ paruulis sit & infantibus traditum.

Ut ut perans enim eos dicit. Non enim illud uituperans dixit, sed eos, i. Iudæos, qui per legis p̄cepta euadere ad perfectionem nequieuerint.

Hiere. 31. Esdras p̄phet. 12.

Ecce dies ueniunt dicit dñs, & consummabo super domū Iuda testamētū nouum. Clarus hoc loco ostendit fuisse antiquum illud repudiatum. Deum enī inducit p̄ Hieremiā dicentē: Aliud quoddā instituit testamētum, & nouum, id est, nuper omnino institutum. Haud tamē in eam hanc sententiam protulit, ut Iudæi accipiant, quod Esdras Propheta innouauit scripturam: Non enim hanc est noua effecta, sed antiquo & suo statu permansit. Tamen si de hac ille etiam fecerit mentionem.

Non scdm̄ testamētum quod feci patribus eoz in die qua apprehendi manū illoz, ut educerē eos de terra Aegypti. Ne quis forte existimet, testamētū illud eiectū iri, qd̄ deus Abraham reliquit: in die adiecit, qua illoz manū apprehendit. Perinde ac si dicat: Illud sum ipse testamētum repudiaturus: qd̄ in Synai monte patribus uestris tradiderā, qui uultū sibi cōflauere. Nam illud qd̄ est Abraham traditum, in Christo finē est assecutū. Ait enī: In semine tuo benedicentur omnes gentes, quod utiq; Christus est.

Quoniam ipsi non permanserunt in meo testamento: & ego neglexi illos dicit dominus. Vides quemadmodum mala quæ q̄ a nobis initiū deducant, ipsi inquit, non permanserunt, propterea eos neglexi. Et bona à deo & benefacta sumunt originē. Cur uero id agat, pinde ac scisci tanti cui⁹, ita rīdet. Hos equidē eoz ob incōstantiā dereliqui.

Quia hoc est testamētum quod disponam domui Israel, post dies illos dicit dominus. Post dies illos, quos nam hos dicit? Ferunt nonnulli hos esse, in quibus ex Aegypto abeuntibus Hebræis, lex est per Moysen tradita. Mihi uero uidetur de his diebus nunc dicere, de quibus & superius dixit, ecce dies ueniunt. Cum itaque, inquit, hi dies aduenierint, testamētum disponam, cuiusmodi audies.

Lex Christi, lex spiritus.

Dando leges meas in mente eoz, & in corda eoz super scribam eas. Prodeant nunc Iudæi in medium, & ostendāt quo unq̄ tempore legem sine scriptis acceperint. Nam uel post ex Baby lone regressum, literis exarata Lex illis per Esdrā illi imposita est. Constat tñ apostolos in scriptis nil accepisse, sed ipsi legē cordibus admisisse, & ideo Christus his usus est uerbis, Paracletus ueniens suggeret uobis omnia, & docebit uos omnia.

Et ero illis in deum, & illi erunt mihi in populum. Id sane per euāgelium effectum est. Nam qui antea deos colebant, idolorum erant seruituti addicti. Nunc ueri dei habita notione, illi in populum concesserunt.

Et nō docebit unusquisq; proximū suum, & unusquisq; fratrē suum, dicens: Cognosce dñm. Qm̄ oēs sciēt me à minore usq; ad maiore eoz. Doctrinā hoc loco eā dicit, qd̄ ad alios instrūē dos plus infumit laboris. Licet enim nobis perspicere, haud quaquam pluribus uerbis nos indigere ad eos, qui mente ualent, persuadendos, ut Christi fidem excipiant & credant. Atqui Lex quidem

Lex Iudæica paucis nota.

quidē Iudaica in uno aliquo recondit angulo, delitescitq; adeo, ut paucis inotescat. Apostologz uero clangor, & uox illa sonora, terras omnes p̄uasit. Quin etiā cū deus ipse carne assumpta uersaret in terris, & naturā hanc induēs nostrā, diuinitatis fecisset participē: illuxit tunc sane oīm animis splendor ille ueræ dei cognitiōis, & uelut quæ dā agilitas & aptitudo est à gratia diuina naturæ humanæ imposita, ut dei ueram habeat notionem.

Quia p̄pitius ero iniquitatib⁹ eoz, & p̄cōz eoz nō recordabor. Baptismo nāq; nos ille & cōmissioz: sordibus ablūdo, nil ultra eoz q̄ eo sunt semellauacro diluta, reminiscit deus.

Dicēdo aut nouū, ueterauit prius. Interpretat p̄pheticū dictum, cū testamētū hoc nostrum nouū prorsus appellat, arguit plane prius illud uetus uideri.

Quod aut antiquat & senescit prope interitū est. Redditus per Prophetā fidētiōr, legē carpit arguēs nostrā nunc germinasse, & florescere magis in dies. Ex p̄phetā itaq; dictis, uetustatis nomen accepit, à se aut ipso senectutis adiecit, & legi demū debere adiunxit interitū. Subinde id inquit: Non enī opportune nouū hoc nostrū fustulit uetus: sed senectutis & uetustatis gratia cessare coegit. Quia infirmū esset & plane inutile, sicut & alibi dicit. Nam importētia legis in quo infirmior est per carnem.

Roma. 7.

Habuit quidē prius iustificatiōes culturæ. Ostēdit p̄ sacerdotē qd̄ dixerat, sacerdotiūq; & testamētū fore ut in Christo eadē hæc terminent, idipm̄ & nūc ex ip̄i tabernaculi figura demonstrat. Tria itaq; erant tabernaculis loca. Exterior qdem oibus ut Iudæis, ita & gētilibus destinatus. Deinceps & uelū scd̄o in loco obtedebatur, qd̄ sacerdotē singressi, sacrificijs & diuino cultui quotidie intēdebāt. Hic loc⁹ sancta appellat quæ formā ueteris p̄ferret testamēti, quia ibi immolatiōes pficerent. Erat & sancta, interior locus, q̄ nos sanctoz sancta nūc dicimus, & p̄figurabāt mysteriū. Habebat itaq; ingit prius, i. uet⁹ testamētū: iustificatiōes, i. symbola uel statuta & leges, quæ & si olim habuerat, in p̄senti tñ his caret. Quidē igitur illud sit, & superuacaneum per nouū hoc redditum.

CAP. IX.

Tria erant tabernaculis loca

Et sanctū seculare. Seclulare dē, quia ab oibus adiri p̄mittebat & uulgior esset hic in tabernaculo loc⁹ & notior, ubi & Iudæi, & Nazaræi, & Profelytæ, & Græci cōsisterēt. Et qm̄ & gentibus, i. seculi hominibus patebat accessus, seclulare hoc dicit.

Seclulare, sanctum quale.

Tabernaculū enī factū est primo, in quo erāt candelabra, & mensa, & p̄positio panū, quæ dē sancta. Primū hoc dicit, qd̄ ad sancta sanctoz tabernaculū, quia alias inter mediū erat. Ante hac enī arēū holocausti omatū altare sub diuo erigebat: deinde uelo obtegit, & tabernaculo interfecto se quebat & mediū illud, ubi & candelabra, & mensa, & p̄positio panū sita uebant.

Post uelamē aut scdm̄ tabernaculū, qd̄ dē sancta sanctoz. Vides fuisse & aliud qd̄ dā uelamē, qd̄ Ep̄istola nō idcirco appellat scriptura, quia uellat & separet, distrahātq; q̄ arcā seiuagebat, quā indifferēter adiret, qui uellet, in qua sacrificia offerebāt ex aduerso arēi altaris tabernaculo, qd̄ ritidie sacerdotes exciperet sacrificiēs. Vbi uero hoc p̄terieris, offeri scdm̄ aliud uelum, post hoc, tabernaculū aliud quoddā adit, qd̄ sancta sanctoz denominat: qd̄ alius nemo nisi p̄otifex solus inibat, & is qdem in annos singulos semel, & nūq; p̄ aut, id est, tabernaculū ubiq; denominauit, ex eo quod ibi deus inhabitaret.

Tabernaculū.

Hurē hīs thuribulū, & arcā testamēti circūtectā ex oī pte auro. Arcā testamēti appellat, quia tabulas seruaret, q̄ Lex oīs cōtineret, q̄ a deo fuissent Hebræis p̄ Moysen tradita.

In arca erāt na aurea, uirga Aaron & tabulæ

In qua urna aurea, hīs māna, & uirga Aaron q̄ frōduerat, & tabulæ testamēti. Hæc haud dubie cūcta Iudæoz sunt ingratitudinis monumēta. Nam q̄ in urna māna illud asseruaret, q̄ illi quoddā cū alerent, obmurmurassent: eo est cōstitutū, ut hui⁹ rei fama trāsiret ad posterōs. Et quē admodū illi deū exacerbasent, memoriæ p̄deret. Aaron aut uirga, ut illoz cōtumacia inotesceret, & quēadmodū ipsi Aaroni obstitissent, Tabulæ uero testamēti infidelitatis coarguit, & incōstātiā, ut quoz de causa illæ attrita sint, quia uultū sibi cōflassent, & idolis inferuient. Quæ res fortasse cū cōstet in libro regū Irls. p̄ditū, nil aliud fuisse in arca p̄ter tabulas cōditū, cur nūc & urnā aduixerit Paul⁹ & Aaronis uirgā illa cōcludi. Eo forte id dixit, quia ut a Gamalielē istruct⁹ optime hebraicā callebat historiā, & natu maiōz traditōe, rē ita se hñe acceperat. Præsertim cū ex hebræis, q̄ pharisæos sectant, idipm̄ & sentiūt & p̄sent. Nec tñ in ipsi primordiis, sed longo post tpe cū eēt necesse, ut Hieremiæ tpib⁹ arca occultaret, in ea & urnā dicit fuisse & uirgā recōditas. Super quam. Id est arcam.

Quæ erant Cherubin gloriæ. Vel gloriosos angelos dicit, uel quia ad dei gloriā sint ad id ministerij instituti. Quos tñ de industria intulit, ut arguat nostra longe p̄cellere.

Obumbrātia p̄pitiatoriū erat arcæ opculū, ut fieri ex sacris Irls certior poteris: cauēdūq; ne id p̄ter aliud eē existimes. Hoc aut Chrm̄ p̄figurabat, q̄ nōz ē prauoz facinōz cōciliator effectus. Is p̄terea quæ & testamētū cōplectit, & obsequauit, & reddidit tutiora.

Propitiatorij quale

De quibus non est modo dicendum per singula. Patefacit hoc loco, non oculis solum & obutu hæc terminari, p̄ferre q̄ dītaxat quod esse uidentur: sed & nigmata quæ dā esse & arguimenta, ad quæ contemplanda perspicendaq; longiori sit opus tempore.

Nis ue

Nis uero ita compositis, in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes. Erant quidem hæc inquit, sic instituta, cum nulla tam esset Iudæis istiusmodi percipiendi facultas, ut qui a uelamine interiecto secluderentur: sed nobis hæc seruabatur, quibus & prophetata sunt & prædicta.

In secundo autem semel in anno solus pontifex. Vides quæadmodum uel a principio sint figuræ, & figura præmissa. Et ne illud forsitan obijciat quidam iniquantibus: Cum semel confiteretur cunctum Christum fuisse sacrificium, qui fieri potest, ut cunctos ille uno hoc sacrificio sanctitate donauerit? Quia a prioribus seculis fuerat Christi hoc sacrificium destinatum, quod oibus esset saluti futurum: tæcti sanctum illud & tremendum fuisse, quod a pontifice semel in annos singulos offerebatur.

Non sine sanguine. Cum itaque sacrificium crucis dixisset, quæ nec ignem haberet nec ligna, nec facilius fuisset oblata: ostendit hanc semel immolandi, & in sanguine præscriptæ consuetudinem, uel Crucem hanc ipsam præferre. Quæ si uere nonnulli quo pacto cum in Exodo scriptum cõperiamus, incensum adolebit super aureo altari, quod uidelicet in sancta sanctorum fuisse. Aaron enim in incensum compositionis suæ uolens diluculo cum lucernis componit, offertur pro illud, & cum accenderit Aaron lucernas, adolebit incensum. Vnde constat diebus singulis ut incensum hoc adoleretur, & sancta sanctorum bis pontifici adijcere, non semel. Siquidem unum est ad incensum locus, non multa. Cur ergo apostolus dicit in annum semel pontifici sancta sanctorum inisse? Huic questioni ita occurrit, cum sanguine semel Aaron, bis uero cum incenso sanctorum sancta ingrediebatur.

Quæ offert pro sua & populi ignorantia. Rursum pro seipso dicit. Nam legis pontifex inquit pro se offerebat: Christus uero longe secus. Cur enim illud egisset, qui a peccatoribus est longe diffusus, nec unquam deliquerit? Quo fit, ut plurimum hic a legis pontifice differat. Ignorantia autem dixit, non ut per eam peccata exprimeret: sed ut maiorem terrorem incuteret, cum olim Iudæis, tum ceteris, qui Christi fidem præstiterunt, & multorum frenaret superbiam. Perinde ac si dicat: Si enim non sponte sed inuitus deliqueris, ignorantes argueris, eiusmodi criminis nemo est perfectus immunis. Nonnulli uero hæc dixisse apostolum credunt, ut sacrificium quod secundum Christum offertur, & legis immolationum differentiā significaret, pinde legis oblationes hominibus, ignorantes duntaxat commissa remitteret: Christus uero iam immolatus, uel scienter delinquentibus parcat.

Hoc significante spiritu sancto, nondum propalatum esse sanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo habente statum. Aggreditur demum anagogice contemplari, quæ ad tabernacula spectant, aitque: Quod enim ad sancta sanctorum tabernaculum sacerdotibus ceteris minus pateret accessus, per sancta hæc coeli præferretur figura. Tabernaculum uero locus ille anterior, qui erat sacerdotibus legis accessibilis semper & patens, legis cultum præfigurabat, id est diu stare hoc tabernaculum, & lex ipsa dominaretur iuberetque, & pro eius instituto, & cultus & sacrificia fierent, nequaquam pro legis ritu sacrificantibus, sanctorum sancta patere, id est coelos: aditum esse his interclusum, quod tamē Christo sit a seculo destinatum.

Quæ parabola est typis instantis, iuxta quæ munera & hostiæ offerunt, quæ non possunt secundum conscientiam perfectam facere seruientem. Quod superius dixerat, confirmat Apostolus, uidelicet tabernaculum illud quod sacerdotes ingrederentur: parabolam, id est figuram fuisse, & umbram temporis pro lege astantis, ante Christi aduentum, quo tempore hominibus hostiæ immolarent infirmæ adeo & imbecillæ, & tam nullius momenti, ut nequeant secundum conscientiam, id est secundum interiorem hominem, perfectionem adijcere offerentibus. Quod quidem corporis sordes duntaxat elueret, non peccata purgaret. Non enim uel adulterium poterat, uel homicidium, uel sacrilegium ille dimittere.

Solummodo in cibis, & potibus, & uarijs baptismatibus, & iustitijs carnis usque ad tempus correctionis impositis. Lex inquit, & legis ipsius instituta, humanis solum sunt rebus imposita, utpote quibus & ueluti homines debeant, & in potu uti, & istiusmodi quædam iniungit, hoc comede, illo abstinebis. Vex quo pacto & potibus dixit, cum constet de potus diuersitate nil quicquam legem mandasset? Aut enim id refert Apostolus, quia sacerdoti sancta paulo post ingressuro, interdita sit uini potatio. Vel in eiusmodi mandatorum contemptum hoc potius addidit. Erant præterea & uarij baptismatum modi. Nam si mortuum quis attrectasset, uel esset morbo infectus uel fluxu seminis pateretur, baptismum, id est, aqua abluebatur, & hunc in modum existimabant, uel a crimine, uel a contagione purgari. Cum uero iustificationes erant præcepta quædam, quæ eorum carnem duntaxat abstergeret, qui secundum carnem uiderentur sordidiores. Nec tamen hæc erat per teo pmanfura, sed usque ad tempus correctionis, hoc est, usque ad Christi primū aduentum, qui uniuersa hæc erat emendaturus, inducturusque cultum uerum & spiritalem. Cum esset autem lex graue admodum iugum, iure imposita dixit, sicut & in apostolorum actis est scriptum: Quid tentatis imponere iugum, discipulis, quod neque patres uestri portauerunt.

Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum. Priscus enim ait cultus ille, nequaquam in celum quempiam deducebat, sed Christus adueniens intrauit semel in sancta. Nam eo hæc credit oratio, quod superius dixerat: Non enim effectus pontifex dixit, sed assistens, hoc est, huius rei gratia uenit cum nondum alias se ante hac conuulisset, sic institutus est pontifex. Eius tamen mens & cogita

& cogitatio, ut ad terras descenderet huiusmodi fuit, ut pontificatum iniret. Nec quidem sacrificantium dixit pontificem, sed futurorum bonorum, tanquam nequirent diligenter hæc explicare, sed simpliciter & confuse expressit, quæ fuissent in nosipso collata. Vex futura hæc dixit quo ad legis tempus. Nam ut hoc instans uocauit, sic futura quæ Christi sunt nuncupat, si cum ipso hoc tempore uel momentaneo comparemus. Vel futurorum dicit mysteriorum, uidelicet, quæ in futurum nobis reuelabuntur.

Per amplius & perfectius tabernaculum. Carnem hoc loco tabernaculum dicit, quæ amplior quædem eo habet, quo deus uerbum hanc ipsam assumpsit, quod omne & spiritus sancti sit opus. Et perfectius dixit, quia perfectiora perficiat.

Non manufactum, id est non huius creationis. Huc profluunt hæretici omnes, dicuntque celeste esse & æreum. Christi corpus, id ipsumque & Paulum sentire hoc loco fatent, alioquin quo pacto affereretur inquit, non huius hoc esse creationis? Neque enim a creatis excipitur celum, quippe quod utique & conditum sit. Nam quod sibi uellet quod dicit hic idem, uetus quædam tabernaculum, quod circa Veseleel erat, hic construxerit. Dei uero & uerbi tabernaculum spiritus sanctus composuit. Hæc igitur causa Paulus dixit, nequaquam Christi carnem huius esse creationis, id est non hæc creaturæ in modum creatæ, sed spiritalis esse & diuinæ. Eorum namque quæ condita sunt, nil habet in se deus uerbū subsistens: sed caro hæc substantialiter est Christo unita. Secundum itaque materiā ipsam domini corpus, nostrā & conditionem & humanitatem accepit: nobisque & consubstantialis fuit hæc caro ut ex sanguine purissimi matris uirginis concepta, per modum unita sit deo uerbo, uel quia materia omnis ueteris tabernaculi pellibus & lignis constabat, quæ auro erat aut ære uel distincta uel intertexta. Id ipsum cum aduerteret Paulus non huius dixit creationis, cuius uetus illud tabernaculum indigeret. Huius autem hæc omnis ratio cõparationibus quibusdam transigitur & demonstrat Christi carnis præstatiā. Vocat præterea & Christi corpus tabernaculum aliquod uti hoc loco facit, ut quod unigenitus ipse inhabitet. Insuper & uelamē appellat, utpote quod in se diuinitatem occultet, uelutque. Et his ipsis nominibus, uel celum tabernaculum nuncupat, pinde hoc ipso residueat, pontifex Christus: id ipsum & uelū dicit, quia sanctis sit mœnium instar obseptum.

Neque per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per propriū sanguinem. Atque longe secus se habet res Christi, quæ legis pontifici, & eo excellunt & incõparabiliter præstāt. Quoniam beluæ sanguis, quæ illi tabernaculo oblaturi adibant, nequit prorsus cum sanguine illo diuino cõferri.

Introiuit semel in sancta. Id est, in celum.

Æterna redemptione inuenta. Non enim breuem & momentaneā aliquā purgationē illoque more inuenit, sed perpetuam delinquentibus animis libertatē. Vel quia femel ingrediens & unico aditu beneficiū nobis in æternū persoluit. Aduerte autem quæadmodum cum inuenta dicitur spes per errem obuenisse demonstrat. Nihil enim nobis erat de nostra liberatione & salute comperit, nisi ille hanc inuenisset.

Si enim sanguis hircorum & taurorum & cinis uitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis. Quia incredibile forsitan multis id uidebat, ut per hostiā unam, & unius hominis sanguinem, aspergi posset redemptionem, confirmat hoc ipsa redditque uerisimilimum & certius facit, ex Iudæorum opinione. Si enim uos (inquit) uituli cineres asperzione, & ex taurino hyrcino uel sanguine creditis uos fordidum ablutum, quo pacto & Christi sanguis, non animas ipsas peccatis abstergeret? Erat enim apud præcos Iudæos consuetudo, ut uituli cineres asperueret, cuius postmodum asperzione, inquinatos quosque & infectos purgaret. Si igitur, inquit, uel hirci puluis in eam uos credulitate induxit, longe magis credetis, Christi hunc sanguinem, sanctimoniam allatorem. Si enim autem, non eo dixit, ut ritus Iudæos cõprobaret, quippe quod mox illud subiecerit, ad carnis purgationem fuisse hos institutos. Nec sanctificat, dixit, quia sanctimoniam sibi hyper beluæ sanguinem uendicaret, sed quia carnem purgabant, non animam.

Quanto magis sanguis Christi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum deo. Non enim pontifex aliquis obtulit Christum, sed a seipso oblatus est. Nec pignus, ut uultu offerunt, sed per spiritum illum æternū. Sic quædam & grām & redemptionem reddidit sempiternam, & immaculatam, id est peccati expertem. Nam & in ueteri testamento bucula in sacrificium quærebatur, quæ maculis prorsus careret.

Emundauit conscientiam nostrā ab operibus mortuis. Ibi quædam ut sanctificet, dixit, & ad carnis tamen adiecit purgationem. Hic uero purgabit inquit, hoc est, interiori hominē reddet hic purior, quod sane ibi uidebat deesse. Ibidem præterea qui morticinū aliquod & cadauer osum attingerat, purgabat. Hic uero mortuorum operum purgatio fit, quæ possunt haud dubie hominē inquinare, & morti obnoxium reddere.

Ad seruendum deo uiuenti. Qui ergo operibus mortuis incubuerit, haud quæquam deo uiuo & uero inseruiat. Quin opera ipsa quæ sibi spectanda elegerit, pro deo habebit & colet. Sic enim qui gula sunt dediti pro deo uentre constituti. Sic inquit & cupidus, idolis seruit. Sicut itaque istius-

Deo modi

Pro. 30.
Aaron incensum
adolebat

Aaron bis in anno
cum incenso
sanctorum ingrediebatur,
cum sanguine
vero semel
sanctorum.

Anagogice
cõtemplatio

Lex humanis
solum rebus
imposita.

Leu. 10.
Num. 6.

Acto. 15.

In hæreticos
dicentes Christi
corpus esse
æreum.
Exo. 31. 85
Leu. 1.

Cur corpus
Christi dicat
tabernaculum & uel
lumen.

Iudæorum
cõsuetudo
in sacrificijs.

Bucula quæ sine
maculis esset in
sacrificium.

modi opera mortua appellanda. Nec solum quia sunt a uita perpetua aliena: sed quia cū hæc excentur abominanda redduntur & fallacia quidem, quia nos ubi illexerint, capiant, & uideantur suauia cum minus sint.

Et ideo noui testamenti mediator est. Quod deterere q̄ plurimos uidebatur infirmiores quia illud saepe ac multum usurparent. Si Christus obiit mortem, quo pacto daturus est qd̄ pro miserat? Idipsum nunc Paulus leniens, ob id arguit Christi ratum esse, & firmus testamentum, quia mortuus sit. Neq; em̄ dum superstitēs sumus, testamenti nomen illud sortitur, qd̄ testando nos instituit. Vt igitur (inquit) puriores nos redderet, mortem subiuit, & testamento nobis pctā remisit, & celestium reliquit bonorū fructum, nos inter & patrem mediator effectus, cū patri haud quāq; in animo eēt, nobis hæreditatem relinquere, ut quib; acriter succēbat, & erat irator, tanq̄ liberis a se alienis. Christus itaq; intercessit & patrē nobis cōcilauit. Quo mō: Id nāq; qd̄ erat nobis ferendū, ut cōtumacibus, ille iam tulit, & mortē quæ fuerit p̄ nos subeūda, pro nobis subiuit effectūq; hæreditate hac dignos. Est igit & testamenti hoc p̄ filij mortē iam cōfirmatum, qd̄ minime ut ad indignos hæreditatē transmissit. Habet p̄terea & testamentū hæredes. Sic em̄ inquis testatus est Christus: Volo pater ut ubi sum ego, illic & ministros meos esse Quos uero exheredauerit ille, sic exprimit. Non p̄ oibus peto, sed p̄ his q̄ me & p̄fessi sunt & crediderūt. Habet insup̄ testamentū & testes, ut patet ex his. Testimonij aut̄ phibet de me, q̄ misit me pater & paracletus testimonij phibebit de me, & uos testimonij perhibebit.

Ut morte intercedere, in redemptionē eaz; p̄uacationum quæ erāt in priori testamento. Vides quādamodū ut nos redimeret Christus, obierit mortē. Quo ergo pacto uel ex imbecillitate, & impotentia effectū id esse existimas? Quandoquidē Christi mors tū efficax fuerit & ualida, ut per eā legis p̄uacatio om̄is ad sanitatē redierit. Cur igit ad legē cōfugis, quæ iam importēs sit & imbecilla, ut quod uel in se fuerit p̄uacatum, corrigere nequeat? Nec tñ id eo fit, quia il la iniquior, sed quia infirmior sit.

Repromissionem accipiant qui uocati sunt æternæ hæreditatis. Ni enim inquit Christi nos obitus peccatis & facinoribus exemisset, quibus patrem iam hostem reddideramus, quo pacto essemus diuinam hanc adepti hæreditatem? Cum uero uocati dicat, offendit quemadmodū initio deus ergo nos ut pater se in liberos gesserit. Nam cum essemus iam pridem ad hæreditatem acciti: nos tamen ipsi indignos hæreditate hac fecimus, nisi filius intercessisset, qui nos in hæreditatem restituit.

Ubi em̄ testamentū est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamentū enim in mortuis confirmatum est. Haud quāq; inquit, uos Christi mors terreat. Nam si naturæ ille nō concessisset, quomodo ipsi hæredes efficeremur? Constat em̄ & testamentū post testatoris excessum, & uim habere & firmitatem. Vel quo pacto digni huiusce effectus hæreditatis: si nondū fuissent nos inter & deum sublatæ inimicitiae.

Alioquin num ualeat dum uiuit q̄ testatus est? Per interrogationem id & lege intellige.

Unde nec primū qd̄ sine sanguine dedicatū est. Non em̄ solū Apostolus quæ diceret ex cōmuni quādā consuetudine confirmabat: sed uel a rebus ipsis quæ in ueteri contigissent. Qd̄ sane Iudæos ad credulitatē magis inducit, & fidē ut sibi adhibeāt admonēti. Vnde inquit necessariū est, ut mors testamentū præcedat. Vnde fuit necesse, ut prius illud testamentū nō sine sanguine fuerit dicatū. Sanguis uero mortis est argumentū, sed uetus illud per agni sanguinē figurā p̄tulit noui, in quo dei filius in carne mortuus est. Vez; quid illud designat, cū testamentū inquit fuisse dicatū: Id qd̄. Quia hoc ip̄m principiū sumpsit cōfirmatiōis & roboris. Neq; em̄ aliter per agendi sumpsisset initium, nisi sanguinis effusio præcessisset.

Recto mandato uos testatoris aspegebat pplm.

Recto enim omni mandato legis a Moyse uniuerso populo. Secundum legem, id est, qd̄ lege cautum erat & constitutum. Accipies sanguinē uitulorū & hircorū cū aqua & lana coccinea & hyssopo: ip̄m quoq; librum & omne populū asperges. Quamobrē & liber & populus aspergunt: Nimirū pretiosum sanguinem p̄figuret, quo sumus ipsi & corda hæc nostra aspersi, quæ p̄fecto nobis p̄ codicibus insunt, uti & superius dixit: Dedit leges in cordibus ipsis. Vel baptismi aqua designat. Hunc em̄ & sanguis & aqua cōficiūt, & ex duobus his alteris cōstat. Seorsum tñ baptismus, q̄ etiā cū per aquā cōficit, dñi mortē denūtiat: quā sanguinis demōstrat effusio. Hyssopū uero intelliges eo inductum, quia & densius sit & bibulū magis, & liquore quouis p̄fundit. Nec secus & lana, uel quia & ei; no men sortitus est Christus, uel ut ex parte totū acceperit. Est nāq; & agnus denominatus & ouis, quæ hisce uelleribus obducunt & lana. Quinetiā & coccinea dici hæc uolunt & rubrā, quia colore ip̄o figuram sanguinis præferat.

Cur in asphōe inducat Hyssopū purā lana coccinea.

Quidē hic sanguis testamēti qd̄ mādauit deus ad uos. Christus sane sic inq̄: Hic sanguis noui testamēti in remissionē pctōrū. In ueteri uero nec nouū dñi, nec pctōrū remissio. Vides ut sanguinē dixerit testamentū. Necesse est igit ut Chri; mortē intelligas, ubi testamenti sit mentio. Et tabernaculū & oia uasa ministerij sanguine, similiter aspergit. Vel hoc qd̄m nri p̄fieri si guram

guram, qui & tabernaculum sumus. Ait namq; Inambulabo in eis & inhabitabo. Et alibi: Vasa aut̄ magnæ domus dei, quædam aurea sunt, quædā argentea. Sumus itaq; nos uero Chri; sanguine respersi, & sanctificationē adepti: q̄nquidē & in eius fuerimus morte baptismō abluti.

Et om̄ia pene in sanguine mundant scdm̄ legem, & sine sanguinis effusione nō sit remissio. Cum em̄ pene illud p̄posuit, quia uetus lex illa nec purgationē qd̄m p̄fectā, nec remissionē pōt asserere. Quippe quæ nec peccata dimittit, nec delet.

Necesse est ergo exemplaria qd̄m celestij, his hostijs mundari. Celestij exemplaria, nō strā ecclesiā dicit. Habita est em̄ superius mētio, quædamodū celij ecclesiā præferat. Hoz; itaq; & argumēta prætulerant, & figuras Iudaici ritus, eoq; & uitulorū sanguine purgabant olim Iudæi, & bucculæ cinere siue hirci, & huiusmodi uisioribus.

Ipsa autem celestia. Id est, quæ ipsius ecclesiæ sunt nostra.

Meliorib; hostijs q̄ ista. Cū itaq; lōge sint nra Iudaicis potiora, & tñ excellāt, quāto cœlum est terra p̄stanti. (Sigdē illoz; terrenarū sunt bona, nobis uero in fortē cesserit cœlū) iure ipsi uidemur maiori quādā immolationē dignati, dei, s. filij sanguine, q̄ nos penit' repurgauit. Est ergo non soli p̄fectior mors Chri; ob testamentū iam affirmatū effecta, sed qui aīam ipsam haud dubie quauis labe abstergit. Eo igit mortis huius cōmemorat Paulus beneficia, & uti debet illam extollit: quia & turpior sit & ignominiosa, quā plurib; uisa, q̄p̄ quā in patibulo & cruce subiecit Christus, qd̄ plane apud ueteres illos detestabile erat, & cœdus tormenti genus.

Non em̄ in manu facta sancta introiuit Iesus exemplaria ueroz; sed in ip̄m cœlum, ut appareat nūc uultui dei p̄ nobis. Plurimi qd̄m tēplū existimabāt Iudæi, qd̄ Hierosolymis erat, utpote cui nusq; terraz; aliud ullū par esset, cū pulchritudine, tñ & ornatu, tñ & dificij uarietate & sumptu. Et q̄n p̄sentib; & corporalib; bonis hi traherent, iniunxerat deus, ut p̄ magnificū illud cōstrueret. Vnde uel ab ultimis terræ finib; tēplū hui' uisendi gratia, Hierosolymā hoies confluebāt, Paulus itaq; quædamodū in hostijs & immolationibus egerat, quas penitus ex Chri; morte inductōe subtrulerat. Ita hoc loco, cū tēplo cœlij opposuisset, arguit quāto utraq; hic inter se differat intervallo. Proinde legis p̄tices dicit, sancta manufacta adisse, quæ p̄culdubio certiora quædā & uera p̄figurat. i. cœlij ip̄sum. (Hoc em̄ certo hæc præferūt sancta) Chri; uero cœlum hoc fuisse ingressum, tamen p̄ se oīa teneat ac p̄fecto ubiq; sit ille. Id tñ humanitatis gratia dixit & carnis assumptæ. Nec solū ex his differre a pontificib; legis Chri; demōstrat, sed hunc ip̄m nostrū p̄tice deo fatei propinquire. Nā & si p̄tices p̄sici illi p̄ signa quædā deū uidebāt, at Chri; hūc ip̄sum spectat, & intuetur, & præfens alloquitur, & in faciem illi & uultū apparet. Verum quid illud pro nobis cum inquit, designat? Quia pro nobis cum hostia & immolatione id cœlum ingressus, quæ ualeant, cum patrem nobis propitium reddere, tum angelos ipsos conciliare. Nam & hi quidem in nos, tanquam sui domini infensissimos hostes, inimicitias exercebant. Nunc uero pro nobis uel dominus ipse intercedit, Quod autem sit ille cœlum ingressus, id conciliandi nos gratia fecit.

Neque ut saepe offerat semetipsum. Neque enim eo in cœlum se contulit, ut alias saepe, eo dem se conferat.

Quemadmodū pontifex intravit in sancta per singulos annos. Aduerte q̄ longe plurimū Christus legis pontifices antecedit. Illi nāq; in singulos annos & semel dūtaxat sancta sanctoz; adibant: Christus uero seipsum & semel recepit.

In sanguine alieno. Pontifices, s. istiusmodi in alieno cruore, tauroz; uidelicet & hircorū, ingrediebant hæc sancta: Christus uero proprio inuectus est sanguine.

Alioquin oportebat eum frequēter pati ab origine mundi. Si em̄ inquit seipsum esset sa pius oblaturus, & mortē subiret frequēter fuisset necesse. Quandoquidē per p̄prium sanguinē esset oblationem facturus.

Nunc autē semel in consummatione seculorū ad destitutionē peccati, p̄ hostiā suā apparuit. Hoc loco quoddā reuelat mysteriū. Vez; cur in seculorū cōsummatione, & post multa pctā & nō statim in ip̄o principio se obtulit dñs: Si em̄ cum diffusa adeo scelera nondū essent, mortem Christus obisset, & hūc postmodū nemo mortalij credidisset: nōne scd̄o fuisset illi mors obēda? Nōne & inuitiles plane om̄es eius fuissent conatus: Nunc uero cū demū magnū in modū pra ua hoim increuissent facinoraz; iure optimo deo se obtulit & in ei; cōspectu p̄ hostiā suā & mortem apparuit. In ipsa seculorū cōsummatōe & fine, cū p̄tiam aduētaisset, quo p̄phetaz; dicta adimpleret, & dep̄dita hoim negia ad summū iam euasisset, ut anathetesi, i. ut pctm̄ deuincat & oem̄ illi demat fidutiam, suis ipsius oblatōe & hostia, hoc est, p̄ suæ carnis interitiū. Idipsum fere & alibi dixit, cū inquit: Vbi em̄ abundauit pctm̄, sup̄abundauit & gr̄a. Demit em̄ tunc peccati fidutia cū hi q̄ pctō cōmiserint, p̄ gr̄am impunes missi sunt facti. Nā p̄cena delicti, pctm̄ i. diaboli facit fidutiōz; ut hoies ad peccādū magis istiger, unde hos sentiat p̄ditū iri. Querit Gregori; Nysses, cur in seculi consummatione carne assumpserit filius: aitq; Quædamodū em̄ peritissimū medicū, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

medici, febre adhuc in p̄cordijs p̄manente, & ægroti corpus acrius diuexante & ægriuidinis fo-

Leui. 24.
2. Reg. 6.
2. Tim. 2.

Judaici ritus.

Dicit Chri; beneficia extollit Paulus

Hierosolyma tam tēplū excellētia

Christi pontifex carus.

Cur tñ sit dñs latus aduersus Chri;.

Roma. 8.

Gregori; Nysses.

Apra siluado.

mentis adacta magis, incensaq; nullam afferunt languenti medelam, quæ languoris causas tollat, sed ut morbus increpescat, operiunt. Sic & nobiscū agit animarū medicus ille. Expeclat enim ut prorsus omnis retegat nequitia, ut nihil maneat ex his quæ recondita sunt incuratū, sic demerectis ille & patentibus malis medebitur.

Cur semel ob
erit. Ebulus.

Et quædam oblatio est statutu, hoibus semel mori post aut hoc iudiciū. Nunc & causam expli
cat, cur semel obierit Christus, quia unā (ingr) mortē redemit. Erat namq; hoibus sic præstitutu,
ut semel morte naturæ cōcederēt, unde & semel ille p cunctis est mortuus. Quid ergo inquit ali
qs: nōne & hoc tpe morimur? Ita q dem. Haud tñ ullū habet, ut quoddā, in nos mors ipsa imperiū.
Quin potius resurrectionē speramus, ad quā puiū se nobis & ducē moriēs Chrus exhibuit. Nec
mors qdem eiusmodi, pro morte habet, sed pro somno potius ducit. Et qm̄ uniuersos erat mors
cōplexura, propterea ille e uita excedere uoluit, ut morte nos liberaret. Vel forte significare hic
nisiū Paulus, eam Chritū fuisse mortē perpeffum, quæ nobis esset in suppliciu dedita. Veruntū
cū illi in deo accederet uera humanitas, quæ admodū semel homines moriunt, deinceps & iudi
ciū sequit. sic & ille semel est uita pfunctus. Sed audi quæ insequunt.

Chrus est offe
rens & oblatus

Sic & Chritus semel oblatus est. A quo nam ille oblatus est. A seipso, nō ab alio quouis
hominū. Qui & si pontifex sit, hostia tamen ipsemet est & oblatio.

Ad multos exhauriēda pcta. Quædammodū em̄ cū rem diuinā exequimur, & sacro sancta
illa administramus myteria, cōmissa cōmemorando precamur, siue ultro delinquentibus nobis,
siue min⁹ ueniā dari, hoc est, prius delicta meminimus, mox illa nobis remitti deposcimus. Sic &
ille hmoi affatus est patrē. Pro his pater meism deuoueo. Vel pcta ab hoibus ipsis exhausta de
tuli patri, q illa dimittet. Vex cur multos dixit, nō oim⁹. Quia nequaquā cūcti credere mor
tales. At Chri mors oim⁹ a quauit perditionē. i. fat ualuit, ne omēs pderent & pro cunctoz salu
te depensa est, & quantū in eo fuit p cunctis est mortuus. Nec tñ oim quia illi reluctarentur pcta
exhausti. Vnde inutile sibi hi prorsus Chriti mortē hanc reddidere. Quod sane horrendū est di
ctū & admodū deplorandū, cū multis illa salutē attulerit. In hūc sensum & Basilus ipse concedit.
Repperimus tñ in euāgelio q traderet aiam suā in redemptionē pro multis, p oibus interpretatū.
Multi enim plerūq; uniuersos designant.

Basilus.
2. atq; 26
Bard. 40.

Secūdo, sine pcto apparebit expectatūb⁹ se in salutē p fide. Mortuus (ingr) ē ille nris onustus cri
minibus, & eadē deo offerēs patri, ut debeat obliteretq; quoz grā mortē sit ipse ppeffus. Eū nāq;
q pcta nullū patrarit, fontē effecit pater, tanq; qui nostra in se cōfiscuisset facinora. Apparebit
tamē secūdo, nil ultra deferēs pctorū, p quibus nō iterato erit huic moriendū, q semel obiuit,
sed ut iudex adueniet salutis futurus se expectatibus. i. in se cum spem tum fidē habētibus, operē
tibus illis aduentū, p cuius dignitate duxerint & uitā. Nec solū in salutē uerturū est ille, sed in sup
plicium minus credētibus & peccatis obnoxius.

CAP. X.

Quæ sub lege
fiebāt figurā fu
turoz pferēbat
q uero in eccle
sia, imaginem.

Mbrā em̄ habēs lex futuroz bonoz. Id est, forma existēs bonoz, quæ p noui te
stamētū in pmissis, futuræ a Chro hos manēt qui illum expectant.
Non ipsam imaginē regz. Id est, nō ueritatē ipsam. At quæ dicit hic rerum?
Immolationis nimis & remissionis. Vmbratili em̄ scripturæ, uetustiori illa simillima
uidebant; qn̄quidē subobscura eēt, nec satis patētia. Noua uero imagini. i. ueritati, utpote quæ
clare subsistit, & finē sunt nacta. Accedit etiā, q magnus ille Basilus plerisq; in locis de hac aper
tius differt, inquit: Legis pascha & audio & cōfiteor figuræ fuisse subobscuriorē figurā. Vñ da
tur intelligi, umbrā quidē sermonē dici apud Apostolū, imaginē uero quæ nūc in nostra ecclesia
pagunt; tanq; & reliqua fore pfectiora argumēto sint, quæ in futuro seculo pfruent, q digni his
uidebunt. Quæ qdem & regz nūc dicit Apostolus hoc est, futuroz bonoz. Nam ut imago a q
fuerit desumpta differre nōnulla in parte uidebit: sic & pſentia myteria hæc, in seculo illo futuro
à rebus illis pfectioribus, haud paruo interuallo distabūt. Vtq; ipsa imagine adumbratio q pro
xime fingit inferior est: sic & uetus illud a nouo hoc superatur.

Per singulos annos eisdē ipsis hostijs quas offerūt indefinēter nunq; accedentes pnt pfectos
facere. Talis est huiusce ofonis cōtextus, sentētia. Si em̄ hmoi legis immolationis & hostiæ, ali
quid essent uirtū nactæ, nequaquā cōrīnenter adeo offerent. Quippe cum semel oblatē aliquid p
fuisent, & offerri præterea defuisent. Nunc uero cum singulis annis, & pæpe illa fieret obla
tio, peripicuum est, hostias hæc ad perfectionem uolentibus afferendam fuisse infirmiores,
eoq; post primam oblationem, & secunda deinceps, & alia item atq; alia sequebatur. Nam & in
ter medelas ea dicitur & ualida esse, & efficacior, quæ semel uel imposita uel hausta, curat & sa
nat. Quod uero sæpius & uariæ immutatum imponitur, uim medendi nullam habere arguitur,
nec prodest languenti. Quæret aliquis: Num & ipsi sine sanguine immolamus? Ita quidem, sed
Chriti tunc remittimur obitus, & una nobis est immolatio, non multa. Quandoquidem est
& ille semel oblatus. Eundem em̄ semper offerimus, quin potius oblationis illius memoriā faci
mus, p in de ac esset hoc tpe immolatus. Quocirca constat utiq; unum esse nostrum hoc sacrifici
um, legis uero multiplex. Tamēti ut dictum est supra, eo frequentius offerebatur, ut plurimū ac
multis

De dicina q sit
efficacissima

multis prodest, quod tamen lōge se habet. Nostrum uero, ut diximus, unicum est & semel
oblatū, & tū in hac uita, tū futura regū manet, & pfectū est. Nam & un⁹ est sanguis, & semel ef
fusus, & un⁹ est corpus, quīs fuerit p multis oblatū, non multa, & item una est quæ offert hostia.
Hanc nāq; semp ut præ sentem offerimus. Exempli gratia: Oblatus est forte pridie agnus, alter
hodie immolamus: nec tñ ut pridiani illius ullā faciamus memoriā, hodiernus uel cædit uel offer
tur, sed pſens iste pæ se sacrificiū pagit, nō præteritū refert. Vex cur apostolus eisdē ipsis hostijs
dicit: Quia nō abſimiles hostiæ erāt, sed eisdē generis animatā cædebāt: hodie, f. agn⁹ & in cra
stinū agnus, diuerſæ tñ numero hostiæ erāt. Nōnulli uero eisdē p mō immolandi interpretati,
hoc est, uel cū mactari hostiæ uiderent, uel ligne consumis specie tñ diuerſæ, ut puta ouis, bos, tur
tur, colūb⁹. Nunq; possunt pfectos facere. i. cū futuroz bonoz umbrā lex habeat nequit eos, q
ei adhæserint, ad pfectionē deducere. Nec q hostias offert, reddere ex omī parte pfectos uel fan
ctos poterunt, ad se concedentes.

Alioquin nōne cessasset offerri, ideo q nullā haberēt consciām peccati cultores semel mun
dari. Si em̄ (ingr) peccare defuisent, nōne & hostiæ defuisent offerri, cū illi itaq; ope nil ege
rent? Quia satis iam pſecissent, & nullos sibi met essent prauoz facinorū conscij: quibus mederi
esset necesse, cū semel purgati fuissent & absterſi criminibus.

Sed in ipsis cōmemoratio pctorū per singulos annos. Nil aliud inquit efficiūt hostiæ,
nisi q pcta cōmemorat, arguitq;: Non em̄ cōmissos præstāt remissionē, sed plane ondunt obla
tione assidua minus esse populi pcta soluta. Nam si soluta iam essent: quid ultra immolandi fui
set? Cōmemoratiōē uero cū inquit (ut intelligas) facit, nō modo futuroz gratiā delictorum
sed præteritoz ob causam hostias ab his immolari, quia haud quāq; sint pterita illa dimissa. Esto
singulis annis uitalis sanguis offerebat p populo, sit tñ ut isdem delictis pmanētibus, necdū aboli
tis, idipm sacrificiū offerret. Nō itaq; eadē erit futuroz scelegz rō, ac pteritoz habēda, sed cōstat
priora illa insoluta manere, unde & eandē semp oblationē fuisse arguit. Nec secus q cū una semp
languēti apponit medicatio, argumēto est hunc ipm morbo eodē assiduo laborare.

Impossibile enim est sanguine taurorū & hircorū auferri pcta. Ex oblatoz hac uilitate, &
morbipſus magnitudine, dicta sua cōfirmat. Perinde ac si quispiā medendi peritus, si elephāti
co morbo, affecto cuiq; in medelā dari linolosam herbā perpexerit, dicat necesse est, nequaquā
hancherbam elephāntico illi restituere sanitatem.

Ideo ingrediens mundum dicit. Christus siquidem in mundum humano corpore ueniēs
per David inquit. Est autem Apostolo mens istiusmodi. Nam cum illogz immolationes & hosti
as inualidas esse & plane inutiles coarguisset: ne quis id quærat, cur ergo has ipsas ludæi exercēt?
Extabat enim adhuc illogz & templum, & quæ legis erant omnia illi exequabantur, cur inquam
hæc facere nō desistunt? Vnde & rei huiusce causam aperit, aitq;: Desitæ sunt quidem ut deo
placitum est immolationes hmoi, alioquin cum cōstet ludæos puicaces esse & cōtentiosos, & san
cto spiritui reluctantes, adhuc his detinētur incubuntq;. Ostendit præterea quædammodū uel an
te dñi incarnationē deus reiecit ludæos. Attēde aut cū ingrediēs inquit, quædammodū uel ante
eius ingressum odisse hunc ludæos ostendit.

Hostiam & immolationem noluit. Quæ lege, f. sunt institutæ. Et si satis fuisset hostiam
duntaxat dixisse: nihilominus ut ipse existimo, eo & oblationem adiunxit, ut sanguinis experts
sacrificium designaret.

Corpus autem apasti mihi. Perinde ac si dicat. Cum enim corpus hoc meum consumma
tam perfectamq; hostiam fore iam a seculo destinaſti.

Holocautomata & pro pcto tibi non placuerunt. Nec holocaustomata hæc, quæ, f. igne
conſiciuntur sacrificia, tibi placuerunt. i. noluit: nec in acceptū hæc retulisti, neq; quæ essent de
pcto oblata. Erat qdē ut diuerſis de causis, ita & diuerſum sacrificijs ipositū nomē. Nā alia qdem
p cōmissis offerebant, nonnulla p negligentia, quæ dā etiā salutaria dicebantur, & conciliatoria
quæ dā, alia in sup precatoria, alia demū purgatiōis gratia offerebantur. Quæ tñ eo sunt prorsus
sublata, quia sacrificium & oblationem noluit.

Tunc dixit: Ecce uenio. In capite libri scriptum est de me, ut faciam deus uoluntatem tuam. Vides
quemadmodū uel ante qdñs carnem assumeret, eiecta sacrificia fuerunt & repudiata. Nā
& post sublatoz sacrificandi pristinos ritus, tūc Christus ipse pſessus sum inquit, ecce uenio tuæ
exequendæ gratia uoluntatis. Patris uero uoluntas huiusmodi est, ut filius immoletur pro mun
do, & homines iustificentur, non in sacrificijs, sed huius in morte. Annuntiāui enim inquit in
stitium in ecclesia magna. Et deinceps illud est interiectum. In capite libri scriptum est de me. Li
brum autem lapideas tabulas dicit, quibus lex fuisset inscripta, uel uetus testamētum. Perinde ac
si dicat. In omni scriptura de meo aduentu facta est mentio, & quemadmodum ipse essem offe
rendus pro mundo. Vel caput, ueteris testamenti principium, interpretatur. Nam & in ipsis
Moysi libri primordio, cum hominē (inquit) faciamus ad imaginē & similitudinē nostram, suæ
diuinitatis cognitionem aperit deus.

Unicū ē 2 semel
oblatū nrm. f. ag
nū, legē uo
ro multiplex

Hostia peccat
rū nō purgabat
sed ostendebat.

Elephānticus
morbis.

Plal. 39.

Unde multipli
citaz sacrificio
rum.

Plal. 39
Quid p caput
libri intelligitur
Bene 2.

Superius dicens: Quia hostias & oblationes & holocaustomata & pro peccato noluit, nec placita sunt tibi quæ secundum legem offeruntur, tunc dixi: Ecce uenio ut faciam deus uoluntatem tuam. Enodat Paulus Davidicum dictum: Sed quæ res forassee, quod ergo? Num legis ipsi oblationes & sacrificia haud quaquæ ex dei uoluntate, perdidit? Voluntate quidem. Sed duplex est uoluntas hominū, uult enim quispiam præcipuum aliquid, quædammodum Paulus. Volo autem omnes homines esse ut ego sum, id est, solutos & nuptias expertes & cœlibes. Præterea altera quæ dā uoluntas, ut aliorum cōdescendant libidini, promptior. Vt Paulus idem: Volo iuniores uiduas nubere, quod tibi eo se uelle affirmat, ne de Christo quærant, & idcirco hoc illis permisit. Sic deus principio nidores & sanguinem respuebat. Vbi uero compertum habuit Iudeos de monibus immolare, sacrificijs & immolationibus hinc plurimū detineri: assensus est, ut in sui honorem hostias illi offerret. Vex cur Paulus, cum infinita haberet ad eam rem testimonia, hoc uno est usus & in mediū protulit? Id sane ob ludæos impudentiam egit, iactantū ueterem illam idcirco desitam esse immolandi consuetudinē: non quod inutilis esset, sed quia facinorosi fuissent quod hostias illas offerrent, & Esaiam pōdunt hōi inculcantem peccatā, dicentem: Manus uestre sanguinis plenas. Et David præterea hōi proclamanter. Non accipiam de domo tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos. Et illud Quare tu enarras iustitias meas. Hæc itaque uel hōi contentiosus Iudeis obijcientibus: testatur nunc Paulus certioribus argumentis pristinos illos immolandi ritus, eo fuisse a deo reiectos, quia nec integritate nec perfectione præferret, non ob populi ipsius peccatū, ut illi assereret. Non enim in nono & tricesimo psalmo, unde id pōdū est testimoniu, populi scelera propheta commemorat. Quod autem idcirco hoc Paulus usus sit testimonio, audi quæ insequuntur.

Hic uter primū ut secundum statuatur. Quod illud est primū? Sacrificia & immolationes. Quod uero secundum? Patris uoluntas, id est, Christi corporis per crucem immolatio. Enjunctum itaque priora illa, ut confirmetur quæ sit per Christi mortem oblatio: quam uoluit quidem & acceptam habuit pater. Fit igitur, ut nequaquam ullo offerentium crimine, sed sua imperfectione reprobata sint, & eiecta hæc sacrificia.

In qua uoluntate sanctificati sumus per oblationē corporis Iesu Christi semel. In qua patris, scilicet, uoluntate, per Christi corporis immolationem sumus sanctificati, quæ semel effecta sit. Creditēs namque nos & fideles ex uoluntate oblatione sanctificati: hanc ipsam sumus patre uolente sanctificationem adepti. Haud itaque legis ueteris instituta dei præferunt uoluntatē, sed Christus oblati, & quæ ex eius oblatione profecta est sanctitas.

Et ois quidem sacerdos præsto est quod die ministrans: & eadem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccatā. Astare ergo ministrantis officium arguit, sedere uero Christi dicimus, cui assistitur, & ministerium id exhibetur.

Tei autem unam offerens pro peccatis hostiā in sempiternū. Ipse utique, Christi inquit, unicā dūtaxat & semel obtulit hostiā, corpus uidelicet suū pro nostris delictis ad salutē nobis perpetuo ualuturam, & ita ut secunda nil egeamus.

Sedet in dexterā dei de cætero expectans donec ponant inimici eius scabellū pedum eius. Est itaque hic nō pōtūss solū, sed deus. Postquam uero opus illud absoluit, quærat pōtūssicis nomē fortis: cōsedit tandē ut deus, opperens eius ut hostes pedibus sibi subijcerent. Huius autem inimici cū infideles sunt omnes, tū demones ipsi quod & demū subdenti. eorum cessabit nequitia: nec ultra obesse poterūt, & in igne illum inextinguibile detrudent: Paulus tū infideles Iudæos eos nūc Christi inimicos appellat, ut consoletur qui ex Iudæis crediderant, quod malis innumeris à periculis illis afficerent. Perinde ac si dicat: Nolite animo ipsi concidere: futurus est enim, ut qui in præsentem uos urgent superbiendo, nō modo subijciant, sed quod grauius est pedibus conculcetur. Cui rei argumētum est, Christum ad patris dexteram consedis. Quod quidem & si ita se habere pro indubitato tenemus, & illud pro Davidicis dictis fiat necesse est. Dicit aliquis: Cur nō statim huius sunt pedibus illi suppositi? hoc est: Quāobrem nō sunt e medio cōfestim sublati? Eorum quidē causa diximus, qui ex his essent adhuc pfuturi fideles, ut sentibus suauissimi flores.

Quia enim oblatio consummavit in sempiternū sanctificatos. Profus inquit, & a peccatorum seruitute exemti, & qui sanctiores essent iam redditi, & suos fuissent delibuti iam sanguine, quandoquidem essent illius in morte & sanguine baptizati. Omnes namque qui huiusmodi sunt baptismo abluti, & complantati morte huiusce similitudine, perspicuum est per eius esse cruorem.

Contestatur autem & nos spiritus sanctus. Quidnam ille inquit, testis? Sanctificatos, eatur: Quia uel unica oblatione a peccatorum nos ille exemerit iugo, & ita, ut secunda nobis minus sit necessaria.

Postquam enim dixit, hoc est testamentum, quod testabor ad illos dicit dñs, post illos dies, dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum scribam eas, & peccatorum & iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. Vides quemadmodum testamentum testificetur his deus delictorum se contulisse remissionem cum nouum traderet testamentum, quod sane per eius filij mortem & tulit & confirmauit, ut supra iam patefecimus.

Vbi autem

Ubi autem hoc remissio, iam nō est oblatio pro peccato. Si enim peccator remissio una oblatio permissa est, quid ultra est opus secunda? Liqueat itaque una dūtaxat Christi oblatio perfectiores nos esse effectos, accepta prauorum facinororum remissione, nec alio sacrificio indigemus. Sunt itaque Iudæi cæ immolationes illæ superuacaneæ, tametsi Iudæi plurimū altercando contendant. Quandoquidem iam pridem inuitiles fuisse coarguuntur.

Habentes itaque fratres fiduciam. Cum magnitudinem prætulisset quæ & noster pontifex Christus legis ueteris pontifices illos præstaret, & quantum testamentū nostrū hoc nouū, uetus illud excedat, quæue legis immolationibus & sacrificijs præstet Christi oblatio, per quam sumus & ipsi peccatorum iugo & pōdere liberati: definitiā de dogmate disputare, & peropportune ad mortalitatem pertrahit, & spatium præbet auditoribus, sese colligendi. Nā cū de remissione differuisset, cōmonefacit demū ne rursum in commissa olim facinora relabuntur. Habentes inquit fratres fiduciam, quia nobis scilicet sint peccata dimissa. Quemadmodum enim pudorem affert peccatum, cogitque ne quis audeat qui eo obstringitur prodire in publicum: sic remissio ipsa animos facit & fiduciam præstat.

In introitu sanctorum. Cum itaque nobis remissa sint scelera, confidimus semper sancta illa nos adituros, id est, cœlum.

In sanguine Christi. Id est, per sanguinem. Per crucem namque & Christi sanguinem, ueniam meriti, fidentiores efficitur.

Quam initiati uobis uia noua & uiuere. Quia, scilicet, in sancta introitu initiati, id est, ipse ad ingrediendū & pōtus fuit, & prior hæc ipse uia aggressus est, & incesit. Noua autem dicit, quia nup & nostris tēporibus id iter innotuit. Quod utique nobis ad gloriā cedit, ut hinc rebus quibus nec Abraham ipse dignatus sit, nos sumus digni effecti, utpote quibus iam pateat cœli. Viuent autem dicit prioris uitæ respectu, quod fuerat mortifera, & ad legis sancta ductabat. Neque enim illud pristinu iter locū habet ullū salutis, quod & exitiū trahit se ad eūtes. At nostrū hoc ita ad uitā deducit, ut & ipsum uiuens & ppetuū sit, quia uita pbeat sempiterna. Vel uiuere nouā uia intellige, & florentē, & ueteris illius & obsoleta iam differentiā, quia in sancta ibatur, quod procul dubio mortua est.

Per uelamē, id est, carnē suā. Innouauit hæc ille nobis in cœlū uia per eius carnē, utique cū eēt in cruce sublatā, & deinceps ad cœlos euecta, tūc sane & nobis cœlestia reserauit. Vnde & apte uelamē carnē hæc dicit. Cū enim fuerit uelamen detractū, quod intus latebat reuerat.

Et sacerdotē magnū super domū dei. Habentes, scilicet, & sacerdotē Christi quidē super dei domū, id est, fideles, qui dei sunt templū & habitaculū, ut illud est: Et inambulabo & inhabitabo in eis. Vel quod uerius dixerim, cœlū ipsum. Illud namque sancta appellat, & in eo suo perfungi munere pontificem dicit, pro nobisque intercedere.

Accedamus. Ad quem? Ad fidem uidelicet, & cultum hunc spiritalem. Vel ad cœlū præterea, ubi noster pontifex residet.

Cum uero corde. Hoc est, quod careat dolo, & apertū se erga fratres exhibeat, nec hæsitatū sit, & de futuris subdubiū, unde & in desperationem aliquam recidat.

In plenitudine fidei. Cōmonefacit hoc loco, quædammodū minime nobis in desperationē sit cōcidendū, si fidei fuerimus plenitudinē cōsecuti. hoc est, si fidē sumus certiores adepti, quauis ex parte pfecta. Potest enim quod credere, fidei tū carere hac plenitudine, sicuti & illud in ore habet plerique. Nō æque oēs resurrecturos, id est, nō singulos habituros resurgendi licentiā. Qui istiusmodi sentiūt, haud quaquæ igit plenā sortiti sunt fidē, sed manci haud dubie in ea sunt isti & imperfecti. Accedamus itaque ad fidē hanc plenitudinē, cū nihil offerat quod cerni oculis possit, nec tēplū hoc quod cœlū pferat, nec pontifex ipse. Quippe quod postquam sancta illa, id est, cœlū ingressus est, nō ultra humanis obtutibus patet. Quocirca opus est fide, & abundantiori quidē, & nihil subdubio.

Aspergi corda à cōscientia mala. Cū de fide differuisset, ostendit nūc non fidē solū, sed uitā etiā uirtute excultā requiri. Atqui Iudæi corpore & carne aspergebantur: nos corde & animo & ita ut nil nobis simus nequitia cōsej. Respergimur etiā uirtute ipsa uel ipsius gratia: qui nobis in lauacro reliquit peccatā, & fortitudinē cōdonauit. Quo fit, ut si studio fuerimus & diligentia usi: futurus sit, ut nil ultra in pristina recidamus commissa.

Et abluti corpus aqua munda. Baptismi scilicet aqua. Munda uero, quia puros efficiat, abstergetque à labiis: uel quia nihil habeat sanguinis intermixtū, uti & apud ueteres illos cinis sanguine erat resperfus. Vel munda dicit, quia in lauacro ipso spūs gratia animas munder, & nitidas reddit. Visibilia tū cū inuisibilibus cōiunxit apostolus, id est, ut corpore constamus & anima.

Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem. Hoc est, quam professi nos sumus, spem teneamus stabilem & immotam. Sperauimus namque in fidei susceptæ primordijs ingressuros nos cœlum, deinceps & illud sumus confessi resurrectionem nos credituros futuram, & uitam illam perpetuam habituros. Id quidem est nobis cum fide conuentum, & sic licuit de pascia quocirca hæc nobis tenenda confessio est.

Quæstio no-
randa.
Duplex uolun-
tas.

Paulus nuptia-
rum expertes.

1. Cor. 7.
1. Tim. 4.

Cur deus pmi-
serit sacrificia
fieri & animalia
sibi offerri.

Esaiæ 1.
Psalm. 49.

Ibidem

Reputata sūt
sacrificia, quæ im-
perfecta, & nō p-
pter offerentiū
peccata.

Psalm. 109.

Quo notaddo

Hebr. 3.
Supra 8.
Remissio deli-
ctorum ex nouo te-
stamento.

Tei. 14
2. Cor. 6.

Plenam fidem
adepti non des-
perant.

Fidelis est enim quod promittit. Vires scilicet ille suppeditat, quatenus spem hanc incōcussam
seruamus, & firmā. Quod sane futurum est, si fidē nouerimus pollicentis. Fidelis est enim, id est, veri
dicus Christus, & certiora sunt eius promissa, ait namque: Vbi sum ego, illic & meus erit minister.

Johan. 12.

Et confideremus inuicē in prouocationē charitatis & bonorū opēꝝ. ¶ Quod utiqꝫ perfēctus est, charitatē adiecit. Ait itaqꝫ, Confideremus, i. diligēter & enixius aduertamus, ut uirtutē p̄ditos pernoſcamus, ut hos imitemur: nō rāqꝫ luore capti, sed laudabili quadā exultatiōe & ip̄s illos op̄eribus prouocati, q̄ nō dēſerint, faciētes. Cuiusmodi prouocatio charitati est, nō inuidiā argumētū. Nā ut ferro acuitur ferrū, sic & animus q̄ cū aīo cōſiliatū bene inſtructo, magis ac magis ad bonum accēditur. Vel forte hęc in prouocationē dixit hic charitatis, ut illos hortet, p̄inde ac fi inuiat. Vñ fenitē inuicē, ut ad mutuā accēdamini charitatem.

Прочет. 27

Non deferentes collectionē nostrā. Callebat hic sane ex cōuentu hmōi gigni beneuolentiā, & ideo monet ne cōueniendi inter se deferāt cōsuetudinē. Neq; ad secessus aliquos studeant uel diuerticula se conferre, ait nāq; Vbi duo fuerint uel tres in noīe meo cōgregati, ibi in medio eorū sum ipse. Quinetiā ecclesiæ preces, id est, fidelīū cōgregatio, precando Petrum uiuiculis soluit, & carcere, ubi erat catenis confictus, exemit.

Matth. 18

Акоу. 12

Sicut est consuetudinis quibusdam. Hoc loco quosdam incusat, qui ab ecclesiæ conven-
tu secederent.

Prover. 18

Sed consolantes. Hoc est, alternis uos consolamini, alternis commune facite instruiteq[ue].
3 Frater em[im] inquit, à fratre adiutus, erit ut ciuitas cōmunīta.

Et tãto magis quãto uideritis appropinquare diẽ. Cõsummatiõis uidelicet seculi, uel q̃ ex hoc seculo excedẽdũ sit, qđ est ab inuicẽ abeũdũ. Id fane dictũ plurimũ hos cõsolat, q̃ spem oẽm ex multis tẽratiõibus amississent: quẽadmodũ & alibi dicit. Dñs prope est. nihil em̃ solliciti futis.

Philip. 4

Voluntarie enim peccatibus nobis. ¶ A potioribus hos supra hortatus est, cum dixit: Fiduciam habemus, quia sumus peccatores: remissione dignati. Nunc uero eos de tristioribus terrefacit, & mortis. Attende quia sit iste clementia. Voluntarie enim inquit peccantibus, tanquam si haud sponte deliquerint, spes aliqua sit moderatoris ueniae assequenda. Peccatibus uero dicit, quos nil unquam penitentem commisso, perinde ac si dicat, Nolumus immorari peccatis, sed penitentiam praeferamus: sic facite consequetur uenia.

Post acceptā notitiā ueritatis. ¶ Vel Christi uidelicet accepta cognitione, uel dogmatum. Tam nō amplius pro peccatis relinquitur hostia. ¶ Nō ut penitentia tollat, hoc inuit, quē admodū huius cōtextus fēnitētia deprauiū nō nullis: sed ut arguat baptismū iterari nō posse. Nec fecit aliqd ēē baptismi lauari, eo quē secūdo Christi mortē subire, quē hostiā dicit, ut patebit inferius, cū inquit: Vna ēm hostia finita ē in perpetuū, Baptismus ēm hic nō, mortis Christi p̄fert imaginē. Nā quē admodū unus ē Christus, ita & unū ē baptisma. Quid igitur imprudenter adeo laboris, si nihil speras per baptismū ullo labore abolere te posse peccata? Sunt itaq; & uobis, ait, recta opera comparanda.

Baptism⁹ m
tis Chri pra
fert imagine
Ephe.

Terribilis namq̄ est quā dā expectatio iudicii dei. & ignis æmulatio q̄ cōsumptura est aduersarios. Excipit enī inq̄. terribile nos iudiciū illud. & ignis zelus. Aduerte ut p̄inde animati effecerit ignē. Nam ut belua aliqua irritata nō ante seuire desistit. q̄ aliquē arripit lacereq̄. & uolans expleat irā. sic & ignis æmulatiōe dictus & zelo ulciscendi mādatur. t̄ālḡressus. ob id q̄ de se uisus quēquē corripit depascit tēp̄a. Aduersarios uero nō infideles modo hic dicit. sed eo etiā. qui & si fuerint fidei adepti. facitant tñ quā Christi iussis aduersantur.

Deut. 1

7. Irritam quis faciens legem Moyſi. A minoribus arguit non iniuria in eos id futurum ſup-
plicium, ut maiorem his uerbis faciat fidem. Moyſi autem legem dicit, quia multa admodum
ille inſtituit.

Matth.

Johan

8. Sine ulla miseratiōe, sub duobus uel tribus testibus moritur.] Sic cōtextus iste conſtruitur.
8. Quis irritā Moyſi faciēs legē, ſub duobus uel tribus teſtibus ſine ulla miſeratiōe moritur ; hoc
ſi duos uel trium teſtimonio pateat mandata hunc fuiſſe tranſgreſſum.

Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, q̄ filiū dei cōculauerit, & sanguinē testamēti pollūtū duxerit. Iudicii illi permitrit, qđ facere cōsueuimus in rebus certissimis, uel auditores ipsos iudices facimus. Cōculauerit uero, i. cōtemperit. Nā quēdā modū nullā habere morte eorū q̄ pedibus suppressimus rationē: sic & Christū nihil ducimus, cū ad peccādū prouēhimur. Et sanguinē testamēti pollūtū duxerit, i. qđ nihil ceterorū sanguini p̄stet. Sic grēce. V. polluit, ut tanq̄ inquinatū hūc ducat & aspernet. Testamēti autē dicit, qđ p̄ de filiū cōfirmati e-

Cap.

testamētū, q̄ nobis cōsūt h̄reditatē, ut dictū est supra. H̄c quidē de mysteriis ipsius percepti
one dicunt. Cū em̄ immaculati corporis illius & sanguinis cōmunicādo participauerit, carnē
h̄c ipsam q̄ corpus id & sanguinē sumit, si ceno impuritatē & luxus, & Venēris fordisibus
namus, nōne dei filiū cōsulcamus? Nā cenū hoc & tetrē lūtū haud quāq̄ adeo est diuino co
pore illo indignū, q̄ nī corporis labēs & immūditia. Videat aut̄ id dictum facere cōtra Nestori
nos, opinantes Christi sanguinē nil quicq̄ a ceterog̃ animantium cruore differre.

In Rest
rianos.

nos, opinantes Christi sanguinē nil quicq̃ à cæterorū animantium cruore differre.

In quo

In quo sanctificatus est. Ingratitudinis hoc loco & stultitiæ arguit, qui Christi sanguinem nihileneretur, a quo & sanctitatem acceperit.

Et spiritui gregis cōtūmelia fecerit. Qui em̃ accepta bñficia nō recte dispēsa, bñfactorem pculdibz afficit cōtūmelia. Dei te filiū ille effecit, tu uero es, proh uitioꝝ seruutū obnoxius. Venerat ille apud te māsarus: tu uero pro eo diaboli admissisti. Est ergo spūi gregis iniuriā inferre. Scimus em̃ qui dixit, Mihi iudiciā, & ego retribuā. Et tēteꝝ. Quia iudicabit dñs populi suū. Et q̃ incidet in manus deim̃ gregis. Hec quidē subiunxit ut oratiōis serie psequeretur.

Et horrendum influentium sanguinis mare, et horribiliter retinens, ostendens dominum impetragantem supplicium aliquando de peccatoribus penas, quam obrem et huiusmodi per prophetam dixit. Consolator prae terea et hos qui non a quo animo ferrent preffus, cum Iudeis et infidelibus opprimerent. Subinde istiusmodi inquit. Nolite cōcidere animos, habetis namque qui illatos vobis iniurias vindicet, et pro meritis reddat unicuique prae mia, et perpetuo uiuat, ita ut effugeret hunc nequam hic, q uobis mala ingesserint. Et uos quide illos in manus condisitis, qui mortales habetis. Ipsi uero in eius manus deueniet, q uita perpetuo ducit. Quo uir ut declinare hinc nequeat quispian, aut meritis penas defugere.

Rememoramini autem tristifinos dies. Neque enim dicite frustra, mihi unda et ego rebus. Cuius latenter esset hos antea cōsolatus, nunc eos et alioquitur palā et cohōrtaur. ne de deficiat tolerantia, aitq̃. Nolite alios imitari quoscūq̃, sed ipsi uos imitemini, qui ab ipsīs fidei susceperat primordijs decertastis. Vel iam tamen uestrum hoc occupum certamen, animo & cogitatione uersetis: ne per ignauitiam atq̃ socordiam labores quos olim tuleritis, amittatis. Aduerte q̃ prudenter & spiritaliter hac dixerit Paulus. Cū em̃ prius eos quos animos gehennæ memoria turbasset, nūc lenit & cōsolatur. Nec blandiscis quidē, sed ex his quæ antea tolerassent, facit fidei rotores hortaturq̃. Vindicat em̃ sibi proclaud dubio fidem, qui cūq̃ consulit impellitq̃, ut seipsum quæ antea gesserit imitetur.

In quibus illuminati magnū certame luit in multis pānionū. Autem ob baptismi noscitur
fuisse illuminatos, uel simpliciter ob mysteriū notit̃e, & bonor̃ quē fideles sunt consecuti. Luc
nanq̃ futuror̃ cognitionis accepta, oīa tolerat̃is. Nec retationes, sed certamē dixit. Quod uic
animi & magnitudinē præfert & tolerantiam, & hanc quidem præcipuam.

In altero quidē opprobrijs & tribulationibus speculatus facti. ¶ Vide quales in hos contem-
ptat laudes. Est sane magni & excelsi animi ferre conuitia, ficuti & prophetae pise testat. Oborta
mihi tunc lachry mæ cui mihi obijceretur, ubi esset deus tuus. Et alibi: Si inimicus meus male dixit
se mihi, tulerim issem utique, & opprobriū insipienti dedisti me. Ibi pretea & finiquo aio contem-
pnelias loquebatur, cætera tñ adamãsi in more, forti & ualido. Quod fi in propatulo & oim in eo
spectu inferat iniuriã, eo maior & uirilior requirit ad tolerantia aius. Quod sane hoc significat Pa-
ulus, cui spectatulo inquit, esset effecti. Cõspere itaq; q̃ essent hi magno & p̃fati ingenio uiri,
Christi ob gratiam, & gloriam simul & opes contemperunt. Contumelijs deinde affecti, cum
spectatulo & derisui essent, nec secus q̃ qui in theatro exhibantur & illuduntur, uel a tenuiorib;
& abiectis illatas iniurias tolerabant.

In altero aut socij conuerfantij taliter estis effecti. Non mo, inquit, ut intras preiuras tuas, q non ultro uidentur inferri, sed uiriles adeo uos prastitistis, ut comites sitis apostolorum taliter conuerfantij. Hoc est. In perfuris degenibus & cotumeliosis, sponte ipsi uos subiecistis, ut c simul perireti malia uelitis & passionum esse participes uoluitis.

¶ Nam & uinctis compaffi eftis. Non modo, inquit, ueftis in malis confolante nemine in
digniftis fed & alijs confolationi fuiſtis. & mihi coniecto in uincula.

Et rapinā bonorū uestroꝝ cū gaudio suscepistis.] Dixerat quādamodō alijs esset in malis
perpetiendis societate coniuncti: nūc uero & quā in fide fuissent ingesta, æquo animo tulerint.
Aut q̄ bonorū direptionem huiusmodi, magnū sibi esse eorū fidei magnitudinis argumentū. Nam
eo inquit uestra omnia in prādam cessare, quia in fide suscepta stabiles perstitistis. Licebat et
& uobis subilipere, minus illam suscipere. Vbi uero hanc suscepistis, uoluntariā procul dubio
dicat tolerantia, & q̄ bonis fortunæ Christiū non inuiti prāponitis. Et cū gaudio, inquit, eos
reptionem hanc suscepisse. Reddit utiq; apostolis pares, qui gaudentes redirent, q̄ pro Christi
nomine contumelias essent affecti.

Cognoscite uos habere meliorem in celis substantia & manente. ¶ Vel id inquit, certum quoddam iudicio ac fide uos agitis. Noſtis enim meliorē uos eſſe in celis adeptos ſubſtantia, & diutius permanſuram, q̃ ea fuerit, cuius nunc iacturam feceritis. Illa namq; & certior eſt, nec amittitur illis melior in ſulphuris poteſt.

¶ Nolite itaq; amittere confidentiã uestrã.] Cũ nolite inquit amittere, offendit nodũ hosti
illẽ collapso, esse tñ & cõfirmãdos, & de bonis futuris certiores reddendos. Cõfidentiã autẽ
cit. quia qui talia tulerint dei ob gratiam patientius plurimũ in deo confidunt.

Quæ magnam habet remunerationem.] Subinde inquit. Vos quidem testimonio estis non ignoratis maiores habuit in cœlis in posterum facultates.

Qui beneficia
accepta non re-
cte dispēsat, be-
nefactorē affi-
cit contumelia.
Deut. 32.
Roma. 12.

Magni est ami
 ni ferre couitis
 Psal. 41.
 Psal. 54.
 Psal. 38.
 Job. 21.

Acton. 5.

Patiētia